

Nr 29

Kungl. Maj:ts proposition angående omlokalisering av viss statlig verksamhet; given Stockholms slott den 26 februari 1971.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

G. E. STRÄNG

Propositionens huvudsakliga innehåll

Mot bakgrund av det ökade behovet av regionalpolitiska insatser framläggs i propositionen förslag till omlokalisering av viss statlig verksamhet. Syftet är både att stimulera en positiv utveckling i ett antal orter av stor regionalpolitisk betydelse och att bidra till att dämpa expansionen i storstockholmsområdet. Omlokaliseringen avser huvudsakligen hela myndigheter och institutioner och skall begränsas till ett fåtal orter. Förslaget innebär omlokalisering av 30 myndigheter och institutioner och väsentliga delar av ytterligare sex myndigheter och institutioner med sammanlagt ca 6 300 anställda till 13 orter utanför storstockholmsområdet.

Åtgärder föreslås för att lindra de omställningsproblem som uppstår för berörd personal. I detta syfte föreslås vissa direkta ekonomiska stödåtgärder för den personal som följer med vid omlokaliseringen. Vidare lämnas garanti för fortsatt sysselsättning i storstockholmsområdet för dem som har vägande skäl att inte flytta med.

För planerings- och utredningsarbete m. m. i samband med omlokaliseringarna föreslås ett belopp av 5 milj. kr. Dessutom erfordras 25 milj. kr. för markinköp.

Förslaget innebär att inflyttning på de nya lokaliseringsorterna beräknas kunna ske under åren 1974—1976.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 26 februari 1971.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga angående *omlokalisering av viss statlig verksamhet* och anför.

Inledning

Den centrala statliga verksamheten är i huvudsak lokaliserad till storstockholmsområdet. Under de senaste decennierna har emellertid frågan om att flytta ut statlig verksamhet från detta område vid en rad olika tillfällen tilldragit sig statsmakternas intresse. Olika motiv har härvid varit vägledande. Motiven har varit dels generella, såsom ekonomiska, resursmässiga och allmänt lokaliseringspolitiska, dels sådana speciella som föranletts av verksamhetens inriktning vid den enskilda myndigheten.

Utflyttningsfrågan har behandlats i många sammanhang i riksdagen och inom olika utredningar. Det mest långtgående förslaget om lokalisering till orter utanför Stockholm av statliga ämbetsverk och annan statlig verksamhet fördes fram av den år 1957 tillsatta Lokaliseringsutredningen rörande statlig verksamhet, vilken avlämnade sitt huvudförslag år 1963 (SOU 1963: 69). Antalet statliga verksamhetsgrenar som berördes av utredningens förslag uppgick till ca 120 och omfattade närmare 30 000 anställda. Större delen av dessa föreslogs bilda en stor utflyttningsgrupp på grundval av inbördes samarbetsbehov och borde enligt förslaget hållas samman inom ett område med goda kommunikationer både inbördes och med landet i övrigt. En utflyttning av en sådan stor grupp skulle emellertid ställa mycket stora krav på samhällsekonomi och komma att sträcka sig över en tidsperiod av 10—15 år. Utredningen lade därför fram även förslag om en mindre utflyttningsgrupp och om viss separat utflyttning.

De remissinstanser som yttrade sig över utredningens förslag var till övervägande delen negativt inställda till förslagen. Lokaliseringsutredningens förslag i huvudbetänkandet har heller inte lett till något beslut av statsmakterna i utflyttningsfrågan. Däremot uppdrog Kungl. Maj:t under våren 1968 åt byggnadsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen att vid den fortlöpande planeringen av lokalförsörjningen för den statliga verksamheten i samråd med berörda myndigheter överväga lämpligheten av lokalisering utanför stockholmsområdet och komma in till Kungl. Maj:t med härav föranledda förslag. Byggnadsstyrelsen framhöll sedermera i maj 1969 att för att styrelsen mera effektivt skulle kunna fullgöra sitt uppdrag vore det önskvärt att en särskild arbetsgrupp tillsattes för att bereda frågor om lokalisering av statlig verksamhet till orter utanför storstockholmsområdet.

Eftersom det — mot bakgrund bl. a. av de allmänna riktlinjerna för en regional utvecklingspolitik varom statsmakterna våren 1969 fattat beslut (prop. 1969: 1 bil. 13 s. 92, SU 1969: 57, rskr 1969: 188) — befanns vara eftersträvansvärt att i ökad omfattning lokalisera civil och militär statlig verksamhet utanför storstockholmsområdet tillkallade jag, med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande samma dag, den 13 juni 1969 fem sakkunniga med uppdrag att inkomma med förslag om vilken statlig verksamhet som borde flyttas från storstockholmsområdet och till vilka orter lokalisering borde ske. De sakkunniga¹, som antog benämningen *Delegationen för lokalisering av statlig verksamhet*, har med skrivelse den 25 maj 1970 överlämnat betänkandet *Decentralisering av statlig verksamhet* — ett led i regionalpolitiken (SOU 1970: 29), vari läggs fram förslag till utflyttning från storstockholmsområdet av myndigheter m. fl. vilka bedöms kunna flytta ut i sin helhet. Delegationen har anmält att den fortsätter utredningsarbetet rörande vissa myndigheter, affärsverk och statliga företag. Den avser därvid att undersöka möjligheterna att lokalisera även delar av myndigheter och verk utanför storstockholmsområdet.

Till det avgivna betänkandet är fogat ett särskilt yttrande av ledamoten Canarp.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av rikspolisstyrelsen, statens kriminaltekniska laboratorium, kriminalvårdsstyrelsen, centralnämnden för fastighetsdata, överbefälhavaren, försvarets sjukvårdsstyrelse, fortifikationsförvaltningen, värnpliktsverket, militärpsykologiska institutet, försvarets rationaliseringsinstitut, flygtekniska försöksanstalten, socialstyrelsen, statens rättskemiska laboratoriums båda avdelningar, arbetsmedicinska institutet, riksförsäkringsverket, arbetar-

¹ Numera statssekreteraren Bo Jonas Sjölander, ordförande, byråchefen Curt Canarp, departementsrådet Sven Larsson, planeringsdirektören Åke Smith och kanslirådet Bengt Thufvesson.

skyddsstyrelsen, televerket, statens vägverk, sjöfartsverket, luftfartsverket, statens geotekniska institut, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), statskontoret, byggnadsstyrelsen, riksrevisionsverket, statens avtalsverk, statens personalpensionsverk, statens omplaceringsnämnd, statens personalvårdsnämnd, universitetskanslersämbetet — med bifogande av yttrande av rektorsämbetet vid universitetet i Umeå —, centrala studiehjälpsnämnden, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, skogshögskolan, fiskeristyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statens råd och statens institut för byggnadsforskning, statens invandrarverk, statens planverk — efter hörande av länsarkitekterna i berörda län —, lantmäteristyrelsen, rikets allmänna kartverk, länsstyrelserna i samtliga län, domänverket, Sveriges geologiska undersökning (SGU), affärsverksdelegationen, transportforskningsgruppen, delegationen för förvaltningsdemokrati, kommittén för television och radio i utbildningen (TRU-kommittén), 1968 års utbildningsutredning (U 68), 1969 års radioutredning, organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland, expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU), 1964 års geologiutredning, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Sveriges industriförbund och Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens Folk (RLF), Landsorganisationen i Sverige (LO) — efter hörande av Statsanställdas Förbund —, Statstjänstemännens riksförbund (SR), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveriges redareförening, Sveriges radio AB samt Linjeflyg AB.

Överbefälhavaren har bifogat yttranden av försvarets civilförvaltning, försvarets materielverk och försvarets forskningsanstalt samt har i ärendet hört även försvarsgrenscheferna och militärbefälhavarna. Till länsstyrelsernas yttranden har fogats ett stort antal yttranden av kommuner, regionala organ i länen, m. fl. I vissa fall har personalens organisationer uttalat sin anslutning till myndighetens yttrande. Flera myndigheter har bifogat yttranden från personalföreningar o. dyl.

Vidare har några myndigheter, kommuner, organisationer och enskilda inkommit med synpunkter och önskemål med anledning av lokaliseringsdelegationens betänkande. Sådana skrivelser har avgetts av statens naturvetenskapliga forskningsråd, akademiska rektorskonventet i Stockholm, professorerna i de markvetenskapliga ämnena vid lantbrukshögskolan och skogshögskolan, kartverkskommissionen, sammanläggningsdelegerade i Norrtälje nybildade kommun, Södertälje, Uppsala, Vänersborg, Skövde, Örebro, Hedemora och Umeå, Stockholms universitets studentkår, Västerbottens FCO Distrikt, Statspensionärernas riksförbund, SIF-klubben vid Sveriges radio, viss personal vid centralnämnden för fastighetsdata, m. fl.

Nuläget

Den statliga verksamhetens omfattning och lokalisering

Delegationen har beräknat att det totala antalet anställda i statlig verksamhet hösten 1969 uppgick till i runt tal 345 000. Härav faller mer än 40 % eller ca 150 000 på de statliga affärsverken exkl. dotterbolag. Den närmast största sektorn, civila myndigheter och institutioner, omfattar nästan en fjärdedel eller 83 000 personer. Därefter kommer försvarssektorn som sysselsätter ca 50 000 personer och de aktiebolag, varistaten äger mer än halva aktiekapitalet, med 39 000 anställda. Den minsta sektorn utgörs av statens civila utbildningsanstalter som räknar ca 24 000 anställda.

Av betänkandet framgår, att av totalsumman 345 000 ca 250 000 personer eller drygt 70 % av de anställda i statlig verksamhet är bosatta utanför storstockholmsområdet. Ca 95 000 personer eller knappt 30 % tjänstgör vid myndigheter, institutioner och statliga bolag som är lokaliserade till storstockholmsområdet. Fördelningen av anställda i storstockholmsområdet resp. landet i övrigt varierar starkt mellan sektorerna. Av de anställda i de statliga bolagen tjänstgör knappt en femtedel i huvudstadsregionen, medan fyra femtedelar tjänstgör i övriga landet. Den högsta andelen anställda i storstockholm återfinns inom sektorn civila myndigheter och institutioner. Detta avspeglar den starka koncentrationen av central statlig verksamhet till huvudstaden. Av de närmare 83 000 anställda i sektorn tjänstgör ca 31 000 eller närmare 40 % i storstockholm. Till följd av affärsverkens dominerande betydelse ur sysselsättningssynpunkt svarar dessa däremot för det högsta antalet anställda inom stockholmsområdet, ca 35 000.

Den statliga verksamheten i storstockholmsområdet kan delas upp i å ena sidan central, å andra sidan regional och lokal verksamhet. Med central verksamhet avses därvid central förvaltning, utbildnings-, forsknings- och kulturella institutioner som har hela landet som upptagningsområde, försvarets centrala instanser, affärsverkens centralförvaltningar samt de statliga bolagens huvudkontor. Till regionalt och lokalt inriktad verksamhet har förts annan än central verksamhet.

Mer än hälften eller ca 50 000 av de anställda i statlig verksamhet inom storstockholmsområdet kan hänföras till regional och lokal verksamhet. I central verksamhet tjänstgör ca 44 000 personer. Av dessa sysselsätts ungefär lika många i civila myndigheter och institutioner som i affärsverken. De anställda i försvarets centrala institutioner motsvarar något mer än hälften av de anställda i civila centrala myndigheter. De två återstående sektorerna, statliga civila utbildningsanstalter resp. statliga bolag, svarar tillsammans endast för ca 10 % av det sammanlagda antalet anställda i central verksamhet inom storstockholms-

området. Antalet anställda i statlig verksamhet i storstockholmsområdet fördelade på central resp. regional och lokal verksamhet framgår av följande uppställning.

Sektor	Antal anställda i	
	central verksamhet	regional och lokal verksamhet
Civila myndigheter och institutioner	16 700	14 500
Statliga civila utbildningsanstalter	1 100	6 100
Försvarssektorn	8 400	5 800
Statens affärsverk	14 400	20 600
Statliga bolag	3 500	3 300
Totalt	44 100	50 300

De anställda inom central verksamhet vid civila myndigheter och institutioner inom storstockholmsområdet återfinns inom ungefär 125 myndigheter av varierande storlek. Inemot hälften av dessa myndigheter har färre än 50 anställda. Beträffande personalstyrkan vid de övriga hänvisas till betänkandet (s. 16). Bland de större civila utbildningsanstalterna med hela landet som rekryteringsområde kan nämnas skogshögskolan och veterinärhögskolan. Bland de centrala försvarsorganen som är lokaliserade till storstockholmsområdet svarar försvarets materielverk och försvarets forskningsanstalt för mer än hälften av det totala antalet anställda. Inom affärsverkssektorn svarar postverket för över 45 % av de anställda i central verksamhet i storstockholmsområdet. Här ingår verksamheten vid postbanken, som ensam centralt sysselsätter 4 700 personer. Utöver postverket har televerket, statens järnvägar och vattenfallsverket ett betydande antal anställda i central verksamhet. När det gäller de statliga bolagen har vissa svårigheter förelegat att hänföra viss verksamhet till central eller annan. En översiktlig beräkning ger dock vid handen att ca 3 500 personer sysselsätts med central verksamhet i Stockholm. Här ingår mer än 1 100 anställda vid AB Kabi och Vitrum AB.

Den centrala statliga verksamheten är som nämnts i huvudsak lokaliserad till storstockholmsområdet. Endast ett centralt ämbetsverk, fiskeristyrelsen, och ett affärsverk, förenade fabriksverken, har hittills flyttats ut från denna region, nämligen till Göteborg resp. Eskilstuna. Vidare har statistiska centralbyrån förlagt en produktionsfilial till Örebro. Vissa militära institutioner, bl. a. Svea artilleriregemente, arméns stridskola och militärbefälsstaben i östra militärområdet, har flyttats ut från området under 1960-talet. Sålunda har civil och militär verksamhet med sammanlagt ca 1 200 anställda under denna period flyttats från storstockholmsområdet.

I några fall har statsmakterna beslutat att statlig verksamhet skall flyttas från storstockholmsområdet, men utflyttningen har ännu inte kommit till stånd. Sålunda är avsikten enligt riksdagsbeslut år 1961 att statens centrala frökontrollanstalt och statens växtskyddsanstalt skall flyttas till ännu ej bestämd ort. Vidare skall enligt beslut av 1965 års riksdag farmaceutiska fakulteten vid universitetet i Uppsala (tidigare farmaceutiska institutet) flyttas från Stockholm till Uppsala när lokaler har färdigställts där. Sedan några år pågår en koncentration av AB Atomenergis verksamhet till Studsvik. Under 1970 års riksdag fattades beslut om flyttning av veterinärhögskolan och statens veterinärmedicinska anstalt till Uppsala. Vidare skall den nya kontrollorganisationen för läkemedel — som innehåller bl. a. statens farmaceutiska laboratorium och delar av socialstyrelsen — lokaliseras till Uppsala. De här nämnda institutionerna har sammanlagt drygt 1 000 anställda.

Härutöver kan nämnas att flera pågående utredningar enligt sina direktiv skall undersöka möjligheterna att förlägga statlig verksamhet utanför storstockholmsområdet. Dessa utredningar skall därvid samråda med lokaliseringsdelegationen.

Lokalsituationen inom storstockholmsområdet

Den statliga nybyggnadsverksamheten inom storstockholmsområdet har varit av liten omfattning under de senaste decennierna. De förslag som byggnadsstyrelsen förde fram under 1950-talet om att uppföra statliga förvaltningsbyggnader i Stockholm godtogs inte av statsmakterna. Under hela detta decennium uppförde staten sålunda inga nya byggnader för förvaltningsändamål i Stockholm. Under 1960-talet har däremot vissa förvaltningsbyggnader uppförts i statlig regi. Huvuddelen av dessa lokaler har avsetts för affärsverk. För den centrala statsförvaltningen har — med undantag för mindre tillbyggnader — endast en statlig fastighet uppförts och tagits i bruk under 1960-talet.

Under tiden har behovet av lokaler för statlig verksamhet ökat. Detta behov har i ökad utsträckning fått tillgodoses genom förhyrningar. År 1957 utgjorde inom den civila statliga förvaltningen i Stockholm förhyrningarna knappt 25 % av det totala antalet tjänsterum. År 1970 hade andelen stigit till 45 %. Vid sistnämnda tidpunkt var förhyrningsandelen inom den militära förvaltningen ungefär en tredjedel av det totala antalet rum. Förhyrningarna har skett i en utpräglad bristsituation på hyresmarknaden. Detta har medfört splittring av myndigheterna på många lokaler och att ibland mindre lämpliga lokaler har fått tas i anspråk. Sålunda hade de större civila förvaltningsorganen år 1957 sin verksamhet förlagd till i genomsnitt 2,1 ställen. År 1970 hade genomsnittet stigit till 3,7 ställen. Förhyrningar i centrala Stockholm är mycket dyra. Förhyrningar sker i ökad omfattning i perifera lägen, varför

avstånden mellan myndigheter — och mellan olika lokaler inom samma myndighet — ofta är betydande.

Statsmakterna har under senare år beviljat medel för byggande av tre större civila förvaltningsbyggnader i Stockholm som kommer att ge ett lokaltillskott på närmare 4 000 rum. Härutöver har byggnadsstyrelsen planerat att uppföra lokaler som skulle ge ca 2 400 rum i skilda fastigheter. Huvuddelen av dessa senare lokaler torde kunna bli färdiga att tas i bruk först i mitten eller senare hälften av 1970-talet.

Mot detta planerade lokaltillskott på ca 6 500 rum står emellertid ett översiktligt beräknat lokalbehov av ca 11 500 rum. För att avveckla de dyrbara eller eljest olämpliga förhyrningarna — dessa uppgår till mellan 3 000 och 4 000 rum — samt skaffa lokaler som svarar mot expansionen av den civila statliga förvaltningen i storstockholmsområdet skulle man alltså under 1970-talet behöva uppföra ytterligare statliga förvaltningsbyggnader i storleksordningen 5 000 rum utöver de nu planerade.

Lokalsituationen för de militära myndigheterna företer en likartad bild av splittring, trångboddhet, provisorier och förhyrningar. I en år 1969 framlagd lokalförsörjningsplan har överbefälhavaren räknat med att för försvarssektorn erfordras i storstockholmsområdet under 1970-talet ett tillskott av militära förvaltningsbyggnader med drygt 3 000 rum. Häri har då inte inräknats de drygt 1 200 rum som tillkommer i en pågående nybyggnad för bl. a. fortifikationsförvaltningens räkning. Större delen utgörs av ersättningsbehov för avveckling av förhyrningar m. m.

På grundval av uppgifter från de lokalförsörjande myndigheterna har inom delegationen översiktligt beräknats kostnaderna för nybyggnadsbehoven för statlig verksamhet i storstockholmsområdet under 1970-talets första hälft. Beräkningarna framgår av följande uppställning (beloppen i milj. kr.).

	1970/ 71	1971/ 72	1972/ 73	1973/ 74	1974/ 75	Summa för åren 1970/71- 1974/75
1. Civila myndigheter och institutioner	153	154	181	189	160	837
2. Statliga civila utbildningsanstalter	44	64	95	104	85	392
3. Försvarssektorn	19	19	8	27	26	99
4. Statens affärsverk	55	41	47	47	65	255
Totalt	271	278	331	367	336	1 583

Av de redovisade investeringsbehoven för civila myndigheter och institutioner svarar institutioner med huvudsakligen central verksamhet resp. regional och lokal verksamhet för ungefär hälften vardera av in-

vesteringskostnaderna. Utbyggnaden av Stockholms universitet på Fre-scatiområdet svarar för huvuddelen av investeringsbehovet för de statliga utbildningsanstalterna i storstockholmsområdet.

I överbefälhavarens nyssnämnda lokalförsörjningsplan för försvaret har antagits att en ny ämbetsbyggnad i kvarteret Starrbäcksängen påbörjas under 1970-talets första hälft. Nybyggnaden skall omfatta 1 100 rum. Av resterande lokalbehov inom försvarssektorn förutsätts 1 000 rum kunna erhållas genom en tillbyggnad för ämbetsbyggnaden Tre Vapen och 1 000 rum i kvarteret Konstapel'n på Östermalm. Totalt har kostnaden för dessa objekt beräknats till ca 140 milj. kr.

Av affärsverkens planerade byggnadsinvesteringar i storstockholmsområdet under tiden fram till 1970-talets mitt faller hälften på en planerad utbyggnad vid Arlanda flygplats.

Sammanfattningsvis anger lokaliseringsdelegationen att lokalsituationen för den statliga verksamheten i storstockholmsområdet är mycket ansträngd. För täckande av akuta brister och för att tillgodose tillkommande expansionsbehov behövs, som framgått av det föregående, mycket omfattande investeringar i nyproduktion av lokaler under 1970-talet. Med säkerhet skulle betydande svårigheter uppstå om de redovisade planerna skulle förverkligas. Bl. a. skulle detta bero på svårigheterna att få erforderliga resurser i form av arbetskraft. Den konkurrens med andra, ur det allmännas synpunkt angelägna projekt, som konstituerar detta förhållande kan förväntas bestå under överskådlig tid.

Erfarenheter av tidigare utflyttning av statlig verksamhet

Det är som tidigare nämnts endast i mycket begränsad omfattning som central statlig verksamhet hitills har flyttats ut från stockholmsområdet. Erfarenheterna av sådan utflyttning är följaktligen begränsade. Lokaliseringsdelegationen har emellertid funnit det vara av intresse att få fram olika erfarenheter från företagna omlokaliseringar. Risker för en mindre effektivitet vid lokalisering utanför stockholmsområdet har varit en vanlig invändning mot förslag om utlokalisering. Delegationen har därför undersökt hur några utflyttade organ kunnat bedriva sin verksamhet på den nya orten. Härvid har förenade fabriksverkens huvudkontor, fiskeristyrelsen och statistiska centralbyråns örebrofilial behandlats.

Riksdagen beslutade under våren 1961 att dåvarande *försvarets fabriksverks* huvudkontor skulle flyttas från Stockholm till Eskilstuna. Det egentliga förberedelsearbetet för utflyttningen började år 1962. Detta innefattade bl. a. uppförandet av en ny kontorsbyggnad i Eskilstuna. Den 1 augusti 1965, dvs. drygt fyra år efter det riksdagens beslut fattades, flyttade huvudkontoret till Eskilstuna.

Vid beslutet om flyttningen fanns vid huvudkontoret ca 250 anställda. Av dessa följde ett 80-tal med vid flyttningen. Av dem som slutade sin anställning vid huvudkontoret under tiden från beslutet om flyttning till själva flyttningen återopade ett 90-tal som skäl för sin uppsägning att de inte ville följa med till Eskilstuna. Vid nyrekryteringar ställdes som villkor för dem som skulle anställas att de var beredda att flytta med till Eskilstuna. Av de personer som började i verket under denna tid rekryterades ca 50 från Eskilstuna. Under en övergångstid dubblerades ett antal funktioner för att underlätta för den nyrekryterade personalen att sätta sig in i arbetet. Av de anställda vid tidpunkten för flyttningen följde samtliga utom ca 20 med till Eskilstuna. Av dessa 20 förtidspensionerades sju.

För att personalen skulle få lära känna Eskilstuna anordnades resor dit för huvudkontorets hela personal. Vid dessa resor fick personalen träffa representanter för Eskilstuna stad, bese olika institutioner och bostadsområden m. m. Informationsmaterial om Eskilstuna delades ut bland personalen med uppgifter om skolor, bostadsområden m. m. Vidare prenumererade fabriksverket på lokaltidningar från Eskilstuna för att personalen vid huvudkontoret skulle få fortlöpande information om sin nya bostadsort.

Verksledningen utverkade en särskild bostadskvot av Eskilstuna stad för huvudkontorets personal. Kvoten avsåg både lägenheter i flerfamiljshus och egnahem. De kommunala myndigheterna anses ha skött bostadsfrågan på ett förtjänstfullt sätt och det befanns vara en stor tillgång ur rekryteringssynpunkt att nyanställda kunde utlovas bostad. Eftersom Eskilstuna tillhörde en lägre dyrortsgrupp än Stockholm medgav Kungl. Maj:t vissa övergångsåtgärder beträffande löneklassplaceringen efter prövning i det enskilda fallet. Likaså medgavs anstånd med omstationering under längre tid än eljest och flyttningsersättning utbetalades även till sådana som normalt inte skulle ha fått sådan ersättning.

De olägenheter som hade befarats i fråga om möjligheterna till kontakter med andra centrala myndigheter och verkets kunder har befunnits vara överdrivna. Möjligheterna till kontakter har enligt samstämmiga uppgifter varit fullt tillfredsställande efter utflyttningen. Kontakterna upprätthålls emellertid på ett annat sätt än tidigare. Sålunda har antalet personliga sammanträffanden minskat. Nu ordnas i regel flera sammanträffanden per dag vid tjänsteresa t. ex. till Stockholm. Vidare tas kontakt med myndigheter och institutioner där oftare per telefon eller brevlades. I sammanträden som ordnas utanför Eskilstuna deltar i regel färre personer från fabriksverkens sida än när verket fanns i Stockholm. Eftersom huvudkontoret fortfarande har en liten enhet kvar i Stockholm har de tjänstemän som reser till Stockholm tillgång till

sammanträdesrum, sekreterarhjälp och telefon. Detta bedöms vara väsentligt för att tiden i Stockholm skall kunna utnyttjas effektivt.

Efter utflyttningen har huvudkontorets kostnader för bl. a. resor och traktamentsersättningar ökat, men i förhållande till de sammanlagda kostnaderna för fabriksverkets huvudkontor är denna merkostnad inte av nämnvärd betydelse.

Möjligheterna att rekrytera nya tjänstemän har varit goda i Eskilstuna. I fråga om biträdespersonal är läget mycket bättre än i Stockholm och även rekryteringen av teknisk personal har förlöpt väl. Omsättningen av personal har också varit påfallande låg efter flyttningen. Sedan huvudkontoret flyttade till Eskilstuna har endast ett fåtal anställda återvänt till Stockholm. Detta gäller främst några tjänstemän vars makar inte kunnat beredas lämplig sysselsättning i Eskilstuna. Det stora flertalet tjänstemän och deras familjer uppges ha acklimatiserat sig väl i Eskilstuna.

Delegationen finner alltså att både från verksledningens och de anställdas sida anses de positiva effekterna av utflyttningen överväga de negativa. En väsentlig förutsättning för att flyttningen kunde genomföras på ett tillfredsställande sätt anses vara, att det förflöt en ganska lång tid från beslutet om flyttning till dess att flyttningen skedde. Från personalens sida har framhållits att verksledningens positiva inställning till flyttningen och dess åtgärder för att göra flyttningen så tilltalande som möjligt var av mycket stort värde. En omständighet som synes ha haft betydelse för personalens inställning till flyttningen är att huvudkontoret i Stockholm var splittrat på två ställen och möjligheterna att samla verket på ett ställe i centrala Stockholm bedömdes som mycket små. Vid utflyttningen erhöll huvudkontoret nya ändamålsenliga lokaler, samlade i en byggnad.

Ur personalens synpunkt anges den största fördelen med nuvarande förläggningssort vara det kortare avståndet mellan bostad och arbetsplats. Medan det för många nu endast tar fem till tio minuter att komma till arbetet, tog det i genomsnitt 40—50 minuter när huvudkontoret var beläget i Stockholm. Ett av motiven för att flytta var i många fall att bostadsfrågan som i Stockholm var ett stort problem kunde lösas tillfredsställande i Eskilstuna.

I samband med *fiskeristyrelsens* tillkomst år 1948 beslutade riksdagen att det nya ämbetsverket skulle förläggas till Göteborg. Fiskerifrågorna handlades dessförinnan inom lantbruksstyrelsen.

Fiskeristyrelsen kunde omedelbart efter beslutet om flyttning inte få tjänstelokaler centralt i Göteborg utan måste stanna i Stockholm under ca ett halvt år. Under denna tid slutade all yngre biologiskt utbildad personal. Styrelsen fick problem med att omedelbart nyrekrytera motsvarande personal i Göteborg. Orsaken till detta var enligt styrelsen att det då saknades universitetsundervisning i biologijämnen i Göteborg och

att styrelsens personal inte kunde hålla kontakt med de zoologiska institutionerna i Stockholm och Uppsala och inte heller fortsätta sin forskarutbildning. Sedan biologiundervisningen kommit till stånd vid universitetet i Göteborg har det emellertid inte varit några svårigheter att rekrytera biologiskt utbildad personal. Beträffande personalen på administrativa byrån och kontorspersonal har inga rekryteringssvårigheter förelegat.

Fiskeristyrelsen har för lokaliseringsdelegationen framhållit att styrelsens lokalisering medför dyrare kontakter mellan styrelsen och andra ämbetsverk, statsdepartementen m. fl. Detta gäller t. ex. telefonkostnader och resekostnader. Styrelsen har också anmärkt att det blir onormalt stor tidsspillan vid resor till Stockholm även om flera sammanträden kan ordnas under en dag och restiden kan användas för genomgång av handlingar. Genom att beslutanderätten i flera typer av ärenden delegerats till styrelsen har emellertid handläggningsförfarandet förenklat. Detta har minskat behovet av kommunikation med statsdepartementen.

Initiativet till lokaliseringen av en *produktionsfilial för statistiska centralbyrån* till Örebro togs — i motsats till vad som var fallet beträffande fiskeristyrelsen och fabriksverket — av verket självt. Motivet var den rådande arbetsmarknads- och lokalsituationen i Stockholm. Efterfrågan på statistisk information har ställt krav på en utbyggnad av centralbyråns produktionsapparat. Denna expansion har avsevärt försvårats av den akuta lokalbristen, som lett till en splittring av verksamheten på ett stort antal platser i storstockholm. Denna lokalsplittring har medfört ökade kostnader för verket och olägenheter för personalen. Centralbyrån har för delegationen framhållit att arbetsmarknaden i Stockholm har varit ogynnsam för en expansion. Svårigheterna att rekrytera biträdespersonal har varit kännbara, och denna personalkategori har dessutom uppvisat hög rörlighet. Omsättningen av personal har enstaka år uppgått till 45 %. Även bristen på personal inom det maskinella databehandlingsområdet har varit påtaglig.

Vad beträffar register av allmänt samhällsintresse kunde också beredskapsskäl tala för en förläggning utanför storstockholmsområdet till geografiskt centralare delar av landet.

Vid de överväganden som föregick beslutet om etablering just i Örebro spelade de lokala förutsättningarna i Örebro en avgörande roll. För att utröna tillgången på arbetskraft gjordes en särskild arbetskraftsundersökning i Örebroregionen. På grundval av bl. a. denna undersökning bedömdes rekryteringsunderlaget i Örebroblocket vara tillräckligt. Andra faktorer som togs i beaktande var den kommunala, kulturella och sociala servicen i Örebro, såsom beträffande bostäder och institutioner för barn tillsyn o. dyl. Vidare har Örebro en universitetsfilial med utbildningsmöjligheter inom samhällsvetenskapliga ämnen, vilket ger en

god rekryteringsbas och möjliggör kontakter med olika institutioner. Slutligen beaktades att kommunikationerna med Stockholm är goda.

Centralbyråns verksamhet i Örebro inleddes i begränsad omfattning hösten 1967, men skall enligt planerna vid full utbyggnad sysselsätta ca 600 personer. För att leda planeringen för filialen och följa filialens utveckling hade år 1966 tillsatts en ledningsgrupp inom centralbyrån. I samband med beslut om en utvidgning av filialen år 1968 fick gruppen ett arbetsutskott, som fick det verkställande ansvaret för uppbyggnaden av produktionsfilialen.

Till arbetsutskottets huvuduppgifter hör att utarbeta lokalprogram och informera personalen om de förändringar som skulle genomföras. Verkets företagsnämnd har vidare tillsatt ett särskilt Örebroutskott.

Vid diskussioner bland personalen i Stockholm som förts inför en flyttning har det särskilt varit frågor rörande löner, skatter, flyttningsbidrag och bostäder som berörts. Till de negativa effekterna av en flyttning till Örebro hänförs minskad bruttolön till följd av att Örebro ligger i lägre ortsgrupp än Stockholm. Vidare är den kommunala utdebiteringen högre i Örebro län än i Stockholm och dess grannkommuner. Flyttningskostnaderna ersätts enligt gällande bestämmelser. I några fall har centralbyrån fått möjlighet att utbetala ersättning också i fall som inte täcks av bestämmelserna. Till de positiva faktorerna av en flyttning till Örebro kan hänföras kortare och billigare resor till och från arbetet. Tidsvinsten är vanligtvis mer än en timme per dag. Den personal som hittills har flyttat har uttryckt stor uppskattning härvidlag. Bostadsfrågorna har kunnat lösas bra i Örebro. Till de positiva dragen hör också en allmänt god kommunal service.

Huvudparten av de arbeten som flyttats till Örebro är sådana som tidigare utförts i Stockholm av timanställd personal. Detta har medfört att den huvudsakliga delen av personalen vid filialen har rekryterats från Örebroregionen. Undantag är datatekniska specialister och viss ledningspersonal.

Sammanfattningsvis anser centralbyrån att erfarenheterna av produktionen i Örebro är övervägande positiva. Kommunikationsproblemen är dock större vid filialverksamhet och detta försvårar vissa arbetsmoment. I flera fall har dock en ökad effektivitet kunnat utvinnas genom att rutiner lagts om i samband med flyttningen och i övrigt vissa rationaliseringar genomförts.

Delegationens förslag

Principiella överväganden

Lokaliseringsdelegationens uppdrag kan delas upp i två led. Det första är att lägga fram förslag om utflyttning av vissa statliga verksamheter och det andra att föreslå lämpliga lokaliseringsorter. Uppdraget

syftar alltså till en omlokalisering av statlig verksamhet. Delegationen har däremot inte ansett sig kunna ägna särskild uppmärksamhet åt att pröva möjligheterna till delegering av vissa arbetsuppgifter och beslutsfunktioner, exempelvis från centralförvaltningen till regionalförvaltningen i verksamhetsgrenar som är organiserade i en central instans och regionala instanser. Man förutsätter att myndigheterna själva beaktar dessa möjligheter och kommer med förslag härom. Delegationen har, som inledningsvis nämndes, heller inte tagit upp frågan om utflyttning av delar av statliga organ. I denna del avser delegationen att fortsätta sitt utredningsarbete.

Motiven för en omlokalisering av statlig verksamhet från huvudstadsregionen har växlat under den tid debatten härom pågått. I ett tidigare skede framfördes argumentet att en lokalisering utanför Stockholm skulle kunna minska statens utgifter för förvaltningen. Detta motiv — som kan kallas det statsfinansiella — bör enligt delegationen i dag inte tillmätas någon nämnvärd betydelse. Delegationen har tvärtom framhållit att frågor om lokalisering av statlig verksamhet bör bedömas i ett samhällsekonomiskt perspektiv. Den hittillsvarande koncentrationen av centralförvaltningen till Stockholm kan till stor del förklaras med företagsekonomiska lokaliseringsfaktorer, dvs. man har eftersträvat kostnadsminimum i det enskilda fallet. En bättre utgångspunkt är enligt delegationen att man ser till den från folkhushållets synpunkt lämpligaste lokaliseringen, att de totala kostnaderna och intäkterna för samhället beaktas. Lokaliseringen av en statlig verksamhet har nämligen externa effekter på andra verksamheter i samhället.

Under senare tid har det tyngsta motivet för omlokalisering av statlig verksamhet varit att dämpa tillväxten av storstockholmsregionen. Den snabba expansionen av storstäderna skapar omfattande problem i fråga om bostadsförsörjning, kommunikationer, m. m. Statsmakterna har därför funnit det angeläget att föra en politik som syftar till att dämpa tillväxten av storstäderna och att avlänka denna till andra delar av landet. Delegationen har funnit det vara mycket betydelsefullt att staten genom omlokalisering av statlig verksamhet aktivt medverkar i denna politik.

En utgångspunkt för delegationen har därför varit, att lokalisering av central statlig verksamhet bör användas som ett led i de regionalpolitiska strävandena. Delegationen fäster stor vikt vid de positiva effekter som en omlokalisering kan medföra för den mottagande orten och regionen. Förutom de direkta sysselsättningseffekterna bör omlokaliseringen bli av betydelse för företagens lokalisering. Delegationen framhåller emellertid att en tillväxtbefrämjande stimulans för lokaliseringsorterna uppnås inte bara genom viss kvantitativ lokalisering. Av lika stor betydelse är att orterna får tillskott av kvalificerad arbetskraft som har ledningsfunktioner samt sysslar med kvalificerat tekniskt och veten-

skapligt arbete. Staten får inte bidra till att skapa regioner utan arbetskraft med högre utbildning, vilket skulle kunna få allvarliga ekonomiska, sociala och kulturella konsekvenser. Staten bör i stället främja tillkomsten av samhällen med en så differentierad arbetsmarknad som möjligt.

Delegationen anser sålunda att utflyttning av statlig verksamhet bör kunna ge samhällsekonomiska vinster genom en bättre balanserad regional utveckling. En annan utgångspunkt har varit att de organ som föreslås utflyttade skall kunna bedriva sin verksamhet effektivt efter utflyttningen. Farhågor för att detta skulle försvåras vid en utflyttning från Stockholm har uttryckts i olika sammanhang. Kontakter med statsmakterna, med i Stockholm belägna myndigheter, organisationer och företag samt med landet i övrigt kommer att kräva större resurser än tidigare. Ökade kostnader eller lägre effektivitet blir följderna. Störningar i produktionen kan övergångsvis uppkomma i samband med flyttningen.

Som ett särskilt problem framstår de omställningsproblem för personalen som inträffar. Vissa omständigheter — t. ex. förvärvsarbetande make — kan försvåra möjligheterna för en anställd att följa med vid en utflyttning.

Lokaliseringsdelegationen har diskuterat de olika svårigheterna som här har antytts. Man anför därvid att när det gäller omställningssvårigheter för personalen så finns det inte skäl att anta att dessa svårigheter på avgörande sätt kan skilja sig från myndighet till myndighet. Frågan blir då närmast om svårigheterna allmänt sett kan bedömas vara av den karaktären att en omlokalisering av statlig verksamhet över huvud taget inte bör genomföras. Till denna uppfattning har delegationen inte kommit. Omställningssvårigheterna för personalen vid de omlokaliseringar som statsmakterna redan genomfört eller fattat beslut om har inte heller ansetts vara så omfattande att de förhindrat en från samhällets synpunkt angelägen omlokalisering. De anställdas huvudorganisationer har inte hävdat någon annan uppfattning. Vad särskilt gäller svårigheter med familjer där båda förvärvsarbetar, framhåller delegationen att detta ställer bestämda krav vid valet av lokaliseringssorter.

Farhågor för störningar i produktionen vid omlokaliseringar har sin grund i uppfattningen att en inte oväsentlig del av personalen väljer att sluta sin anställning. Delegationen är medveten om att det kan uppstå rekryteringssvårigheter åtminstone övergångsvis. Dessa bör dock kunna lösas på ett tillfredsställande sätt om övergångstiden blir tillräckligt lång. Med hänsyn till möjligheterna att rekrytera personal bör också härutinnan ställas särskilda krav på lokaliseringssorterna. Delegationen pekar även på att rekryteringsläget för vissa personalkategorier kan vara bättre på andra orter än i storstockholmsregionen.

Såvitt delegationen kunnat bedöma är kontaktproblemet det enligt

myndigheternas bedömning avgörande argumentet mot omlokalisering. Kontakter med regering och riksdag, andra myndigheter, intresseorganisationer etc. är ett ofta dominerande inslag i myndigheternas arbete. De kontakter som åsyftas är de personliga, dels när representanter för myndigheterna själva beger sig till andra organ, dels när myndigheter tar emot besök och uppvaktningar från olika statliga och kommunala organ, organisationer och allmänhet. Det torde enligt delegationen finnas underlag för påståendet att de flesta kontakterna i dagens samhälle sköts per telefon. I inte oväsentlig omfattning sker kontakter också skriftligen. I den utsträckning kontakter sker på dessa sätt spelar en myndighets lokaliseringsort en underordnad roll. Det är troligt att telekommunikationerna kommer att utvecklas dithän att en allt större del av kontaktbehovet kan tillgodoses denna väg. Av intresse är också utvecklingen på dataöverföringsområdet. Redan nu utnyttjar statliga myndigheter dataterminaler som ett medel att överföra information. Som exempel kan nämnas att statistiska centralbyrån i sina lokaler i Stockholm har en dataterminal som via det allmänna telenätet är anknuten till verkets produktionsfilial i Örebro.

Trots utvecklingen på telekommunikationsområdet kommer säkerligen personliga sammanträffanden att förbli ett viktigt inslag i samhällsorganens arbete. Särskilt gäller detta överläggningar mellan fler än två personer. Möjligheterna till personliga kontakter vid lokaliseringar utanför huvudstadsregionen påverkas av utvecklingen av kommunikationerna och transportererna. Räknat till Stockholm kommer restiden för de lokaliseringsorter som delegationen förordar att i intet fall överstiga tre timmar. För närbelägnare orter har man då räknat med järnvägsförbindelser och för avlägsnare orter med flygförbindelser. Den planerade övergången till jetdrift i de inhemska flygförbindelserna kommer för orter som är belägna på långt avstånd ifrån varandra att inte oväsentligt reducera restiderna. Ännu större betydelse får denna förändring när det gäller att reducera restiderna mellan t. ex. orter i södra och norra delarna av landet, där restiderna inte oväsentligt överstiger restiderna till och från Stockholm. I detta sammanhang erinrar delegationen om att statlig verksamhet inom storstockholmsområdet i allt större utsträckning måste lokaliseras till förortsområdena. Härigenom kommer restiden mellan olika myndigheter inom området att öka.

Delegationen har alltså vid sitt ställningstagande varit medveten om att olika verksamheters kontaktbehov kan komma att försvåras på en ny lokaliseringsort. I viss utsträckning kan detta avhjälpas genom att myndigheter som har täta och omfattande kontakter med varandra förläggs till samma ort. Det är vidare troligt att icke-statliga organ med nära anknytning till utflyttad statlig myndighet kommer att finna det fördelaktigt att flytta med till samma ort. Delegationen har kommit till att de ökade kostnader i fråga om att tillgodose kontaktbehoven som

ändå kan uppstå för vissa myndigheter inte kan vara större än att de bör accepteras av statsmakterna. Avvägningen av denna typ av kostnader mot de samhällsekonomiska vinsterna av en lokalisering utanför storstockholm måste nämligen falla på statsmakterna.

Förslag till omlokalisering

Vid sina överväganden av vilka statliga verksamhetsgrenar som bör omlokaliseras har lokaliseringsdelegationen gjort vissa avgränsningar. Sålunda har delegationen undantagit sådan verksamhet som är lokalt eller regionalt inriktad och koncentrerat sig på sådan verksamhet som är inriktad på hela landet. Vidare har delegationen i denna etapp inte övervägt flyttning av statlig verksamhet med förhållandevis liten personalstyrka. Skäl härtill har varit att den lokaliseringsmässiga effekten blir alltför liten i förhållande till den resursinsats som erfordras. Smärre myndigheter har i förevarande sammanhang tagits med endast i den utsträckning de har ett klart samband med någon större myndighets verksamhet. Slutligen har delegationen inte lagt fram något förslag om omlokalisering av statliga bolag, vilket torde få anses ingå i utredningsuppdraget. Delegationen avser att efter samråd med Statsföretag AB i en senare etapp behandla detta problemkomplex.

Delegationen har försökt få fram en allsidig bild av olika myndigheters organisation, arbetsuppgifter, funktionssätt och kontaktbehov. Den har härvid bl. a. utnyttjat det omfattande material som redovisats av 1957 års lokaliseringsutredning och de remissyttranden som myndigheterna avgav över denna utredning. Delegationen har också varit i kontakt med ett stort antal myndigheter och fått kompletterande synpunkter och information i lokaliseringsfrågan.

Delegationen har vid sina ställningstaganden utgått ifrån att statsmakterna även i fortsättningen kommer att vara lokaliserade till Stockholm. Myndigheter som har omfattande kontakter med statsdepartementen och riksdagen bör därför inte flyttas från huvudstaden. Delegationen föreslår således att arbetsmarknadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, rikspolisstyrelsen, socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, universitetskanslersämbetet, styrelsen för internationell utveckling, försvarsledning och de centrala militära staberna stannar kvar i Stockholm. Delegationen anser vidare att verksamhet som har anknytning till i stort sett hela den övriga statsförvaltningen och som inte är av rutinkaraktär inte kan flyttas från storstockholmsområdet utan avsevärda olägenheter. Till denna kategori hänförs statens avtalsverk, statskontoret, statistiska centralbyrån, riksrevisionsverket och byggnadsstyrelsen. Delegationen framhåller vidare att beskaffenheten av myndigheternas nuvarande lokaler i princip inte bör påverka frågan om de bör omlokaliseras. I några fall kan dock befintliga lokaler vara så speciellt anpassade

för viss verksamhet att de är praktiskt taget oanvändbara för annan verksamhet. Ett exempel härpå utgör flygtekniska försöksanstalten.

Beträffande vissa myndigheter har delegationen inte tagit slutlig ställning i det avgivna betänkandet. Det är dels beträffande sådana organ där det pågår utredningar som kan komma att påverka arbetsuppgifter och organisation eller där det finns liknande skäl att vänta med ett ställningstagande. Det är dels också sådana organ där det inte har varit möjligt för delegationen i den första utredningsetappen att få fullt klarlagt om organen har sådan karaktär att de kan hänföras till den grupp av organ som även i fortsättningen bör vara lokaliserade till storstockholmsområdet. Delegationen avser därför att fortsätta utredningsarbetet beträffande dessa myndigheter. Till denna grupp hör bostadsstyrelsen, generaltullstyrelsen, patent- och registreringsverket, statens naturvårdsverk, statens planverk, statens vägverk, statens jordbruksnämnd, statens trafiksäkerhetsverk, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, försvarets civilförvaltning, statens strålskyddsinstitut och styrelsen för teknisk utveckling. I det fortsatta arbetet avser delegationen också att ta upp lokaliseringsfrågor för postverket, televerket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Delegationens överväganden har lett till att 27 statliga verksamheter föreslagits bli lokaliserade utanför storstockholmsområdet i en första etapp. Sammanlagt ca 5 500 anställda berörs av förslagen. Dessa kan sammanfattas i följande uppställning:

	Antal anställda
Arbetsmedicinska institutet	115
Centrala studiehjälpnämnden	60
Centralnämnden för fastighetsdata	70
Domänverkets centralförvaltning	400
Försvarets sjukvårdsstyrelse	110
Kommittén för television och radio i utbildningen (TRU-kommittén)	120
Kriminalvårdsstyrelsen	295
Lantbruksstyrelsen	165
Lantmäteristyrelsen	120
Luftfartsverkets centralförvaltning	265
Militärpsykologiska institutet	40
Rikets allmänna kartverk	520
Riksförsäkringsverket	925
Sjöfartsverkets centralförvaltning	290
Skogshögskolan	295
Skogsstyrelsen	90
Statens geotekniska institut	80
Statens institut för byggnadsforskning	155
Statens invandrarverk	200
Statens kriminaltekniska laboratorium	55
Statens personalpensionsverk	245
Statens rättskemiska laboratorium	80
Sveriges geologiska undersökning (SGU)	255
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI)	365
Värnpliktsverket	60

	Antal anställda	
Försvarets förvaltningsskola	ca	50
Arméns tekniska skola	ca	70
Summa		5 495

Delegationen har för de myndigheter som föreslås utflyttade — utom försvarets förvaltningsskola och arméns tekniska skola, där bara förslag om inrättande finns — ställt samman redogörelser för organisation, uppgifter, samverkansbehov m. m. För det detaljerade innehållet i dessa sammanställningar hänvisas till bilagan till delegationens betänkande. I det följande ges en sammanfattning härav.

Lantmäteristyrelsen är central förvaltningsmyndighet för ärenden om fastighetsbildning på landet, om lantmäteriväsendet i övrigt, om mätningväsendet enligt de för stad gällande föreskrifterna samt för ärenden om fastighetsregister. Samarbeta förkommer med framför allt centralnämnden för fastighetsdata, statens naturvårdsverk, statens planverk, lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen. Lantmäteristyrelsens serviceverksamhet på det tekniska området bedrivs till viss del i nära samarbete med rikets allmänna kartverk. Vid en samlokalisering av de båda verken skulle ett gemensamt utnyttjande av viss dyrbar utrustning kunna underlättas. Lantmäteristyrelsen har framhållit för delegationen att handläggningen av många ärenden på styrelsens utredningsbyrå kräver tillgång till vissa arkiv och bibliotek i Stockholm. Enligt delegationens uppfattning bör emellertid sådana frågor praktiskt kunna lösas på ett sådant sätt att de inte utgör hinder för en utflyttning.

Centralnämnden för fastighetsdata har för lokaliseringsdelegationen framhållit att fastighetsregisterreformen genomförs i samarbete med lantmäteristyrelsen och att det nödvändiggör ständiga kontakter mellan nämnden och styrelsen. Vissa av tjänstemännen vid nämnden har samtidigt förordnande att tjänstgöra i lantmäteristyrelsen. Underlaget för de kartor som skall ligga till grund för fastighetsregistrets kartverk produceras i stor utsträckning av rikets allmänna kartverk och ett nära samarbete mellan nämnden och denna myndighet är därför nödvändigt. Nämnden framhåller att den nya fastighetsdatabanken kommer att bli av väsentlig betydelse för samhällsplaneringen och att ett nära samarbete med planverket är nödvändigt. Delegationen anser emellertid att den omständigheten att det ännu inte beslutats om den framtida organisationen av fastighetsregistret inte behöver hindra att nämnden lokaliserar utanför storstockholmsområdet under förutsättning att nämnden samlokaliseras med huvuddelen av de organ som den närmast samarbetar med.

Rikets allmänna kartverk har till huvuduppgift att upprätta, utge och

revidera de kartor som ingår i allmänna kartserier. Kontakter behövs enligt verket förutom med lantmäteristyrelsen, centralnämnden för fastighetsdata, lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen, vilka samtliga föreslås omlokaliserade, framför allt med bl. a. centrala militära myndigheter, sjöfartsverket, luftfartsverket, statens vägverk, naturvårdsverket och planverket.

Lantbruksstyrelsens arbetsuppgifter hänför sig i huvudsak till jordbrukets och trädgårdsnäringsens rationalisering, produktionsbefrämjande åtgärder på jordbrukets område samt rennärringsfrågor. Styrelsen har behov av kontakter med framför allt jordbruksnämnden, lantmäteristyrelsen, skogsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, lantbrukshögskolan, veterinärstyrelsen, statens veterinärmedicinska anstalt, statistiska centralbyrån och jordbruksnäringens fackliga och ekonomiska organisationer.

Skogsstyrelsen som är central förvaltningsmyndighet för ärenden om skogsbruk har i sin verksamhet behov av kontakter med framför allt skogshögskolan, kartverket, lantbruksstyrelsen, domänverket, arbetsmarknadsstyrelsen och naturvårdsverket.

Med hänsyn till behovet av inbördes samarbete bör lantmäteristyrelsen, centralnämnden för fastighetsdata, kartverket, lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen enligt delegationens mening lokaliseras till samma ort.

Riksförsäkringsverket har i huvudsak att leda och utöva tillsyn över den allmänna försäkringen, att debitera och uppbära avgifter till denna försäkring, att vara besvärmyndighet i frågor rörande denna försäkring samt bedriva försäkringsverksamhet enligt lagen om yrkesskadeförsäkring m. m. Verket uppbär vidare den allmänna arbetsgivaravgiften och förvaltar vissa fonder. Utbetalning av folkpension och tilläggs pension sker i huvudsak genom verkets försorg. Verket utövar också tillsyn över de allmänna försäkringskassorna.

Den största avdelningen inom verket, försäkringsavdelningen, som har ca 400 anställda, har hand om debitering och uppbörd av arbetsgivaravgifter, datatekniska arbetsuppgifter och statistikfrågor. Avdelningen har behov av kontakter med de lokala skattemyndigheterna, statistiska centralbyrån och riksskatteverket. Yrkesskadeavdelningen, som har drygt 200 anställda, har behov av kontakter med enskilda personer, arbetstagarorganisationer, vissa läkare, samt i viss mån med arbetarskyddsorganen. Besvärsavdelningen, som har ca 80 anställda, handlägger förutom besvärsärenden kontakterna med verkets sjukhus. De mest omfattande kontaktbehoven redovisas i ledningsenheterna, vilka tillsammans har ca 175 befattningshavare. I fråga om dessa enheter redovisas behov av kontakter med förutom statsdepartementen, kommittéer, socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, försäkringskassaförbundet m. fl. Verket tar också upp frågan om tillgången på läkare på lokaliseringsorten.

Statens personalpensionsverk är central förvaltningsmyndighet för den statliga personalpensioneringen. Det åligger verket att besluta om och svara för utbetalning av personalpensionsförmånerna samt att utbetala även socialförsäkringsförmåner i anslutning härtill. Verket handlägger vidare ärenden angående statens grupplivförsäkring. Verket redovisar behov av kontakter med främst finansdepartementet, statens avtalsverk, statskontoret, statens personalvårdsnämnd, Svenska personalpensionskassan och kommunernas pensionsanstalt.

Centrala studiehjälpsnämnden är central myndighet för ärenden om studiesocial verksamhet. Den mest personalkrävande delen är beviljandet av studielån för gymnasiala studier. För verksamhetens bedrivande utnyttjar nämnden postbankens låncavdelning, riksbankens huvudkontor och statistiska centralbyråns datamaskincentral. Det torde härvid inte vara fråga om personliga kontakter med dessa organ.

Riksförsäkringsverket, personalpensionsverket och centrala studiehjälpsnämnden bedriver enligt delegationens mening likartad verksamhet i den meningen att deras huvuduppgift är att utbetala medel till enskilda personer. Vissa fördelar torde därför stå att vinna vid en samlokalisering av de tre myndigheterna. Sålunda har förslag lagts fram om införande av ett omfattande ADB-system för den allmänna försäkringen. Resurserna härför bör t. ex. kunna utnyttjas av alla tre myndigheterna.

Sjöfartsverkets centralförvaltning är organiserad på olika avdelningar. Driftavdelningen, som är den största, svarar för farledsverksamheten, vilken innefattar lotsning, isbrytning, sjötrafikledning, fyrbelysning samt byggande och underhåll av anläggningar m. m. Vidare finns bl. a. en sjökarteavdelning och sjöfartsinspektionen. Verket samarbetar med bl. a. marinledningen, kartverket, arbetskyddsstyrelsen, sjöfartsnäringens företrädare och — särskilt under isbrytarsäsongen — Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut. Delegationen har framhållit att behovet av snabba kontakter med sistnämnda myndighet kan tillgodoses om de båda organen förläggs till samma ort.

Luftfartsverkets centralförvaltning, som innefattar luftfartsinspektionen, svarar för den civila luftfartens markorganisation och ärenden om den civila luftfarten. Verket driver och förvaltar statens flygplatser för civil luftfart och svarar för trafikledning vid flygplatser och i det luft- rum som utnyttjas i civil luftfart. Arbetsuppgifter inom flygsäkerhetstjänsten kräver samråd med främst flygvapnet och meteorologiska och hydrologiska institutet. Centralförvaltningens behov av samråd med sistnämnda myndighet underlättas givetvis om de båda organen förläggs till samma ort.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI, har till uppgift att anordna och övervaka meteorologiska och hydrografiska mätningar. Vidare har institutet hand om den allmänna väderlekstjäns-

ten, stormvarningstjänsten, kustrapporttjänsten och den civila flygväderlekstjänsten. Institutet har viss uppdragsverksamhet. Institutet har samarbete främst med vattenfallsverket, luftfartsverket, den militära väderlekscentralen inom flygvapnet, sjöfartsverket, statens institut för byggnadsforskning, televerket, meteorologiska institutionen vid universitetet i Stockholm och det internationella meteorologiska institutet. Av dessa organ föreslår delegationen att luftfartsverkets och sjöfartsverkets centralförvaltningar och byggforskningsinstitutet blir omlokaliserade och att dessa organ och SMHI förläggs till samma ort.

Domänverkets huvuduppgift är att driva skogsbruk på de statliga skogsegendomar som domänverket förvaltar. Inom verket finns avdelningar för försäljnings-, drifts-, rationaliserings-, ekonomi- och personalfrågor. Den regionala förvaltningen utgörs av åtta distrikt. Av beskrivningen av verkets arbetsuppgifter framgår att det i stor utsträckning har samma karaktär som större skogsbolag. Härutöver har verket i mindre omfattning fortfarande kvar vissa myndighetsuppgifter.

Drygt 50 % av verkets intäkter kommer från de fyra södra distrikten, dvs. distrikten söder om Sundsvall. 70 % av verkets produktiva skogsmark ligger dock inom de tre nordligaste distrikten.

Statens invandrarverks arbetsuppgifter hänför sig till tre huvudgrupper av ärenden, nämligen tillståndsärenden, medborgarskapsärenden och anpassningsfrågor. Tillståndsärendena, som är de flesta, omfattar ärenden om visering, uppehålls- och arbetstillstånd, bosättningstillstånd, avvisning, förpassning m. m. och avgörs i stor utsträckning i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen, centrala studiehjälpsnämnden, socialstyrelsen, rikspolisstyrelsen och försvarsstaben. I det övervägande antalet ärenden sker samråd med andra organ skriftligen eller per telefon. I anpassningsfrågor samverkar invandrarverket främst med arbetsmarknadsstyrelsen, socialstyrelsen, skolöverstyrelsen och arbetsmarknadens centrala organisationer.

Inom *kriminalvårdsstyrelsen*, som är central förvaltningsmyndighet för ärenden om kriminalvård, finns två avdelningar, nämligen en för vård och tillsyn och en för arbete och utbildning. Till verket är knutna tre s. k. centrala nämnder, nämligen interneringsnämnden, ungdomsfängelnsnämnden och kriminalvårdsnämnden. De centrala nämnderna leds av högt kvalificerade jurister, regelmässigt justitie- och regeringsråd. Styrelsen framhåller att det finns anledning att räkna med en framtida integrering av samhällets insatser på olika vårdområden. Enligt styrelsen leder detta till att de redan nu nära kontakterna mellan den och socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen kommer att bli allt viktigare.

Delegationen anser att vid omlokalisering av kriminalvårdsstyrelsen bör liksom ifråga om invandrarverket, särskilt beaktas kravet på goda kommunikationer framför allt med Stockholm.

Statens rättskemiska laboratorium är uppdelat på två från varandra relativt fristående enheter, nämligen den blodgruppsserologiska och den kemiska avdelningen. Den kemiska avdelningens uppgifter är till stor del relativt rutinbetonade. Inom avdelningen utförs toxikologiska analyser av rättslig natur. Vid kemiska avdelningen bedrivs dels forskning rörande alkoholets m. fl. ämnens inverkan och omsättning i kroppen, dels forskning för utveckling av analysmetoder. Enligt delegationens uppfattning bör laboratoriet med hänsyn till dess uppgifter och samarbetsbehov vid omlokalisering förläggas i anknötning till ett större sjukhus.

Statens kriminaltekniska laboratoriums huvuduppgift är att utföra laboratorieundersökningar som föranleds av misstanke om brottslig gärning. Rikspolisstyrelsen är chefsmyndighet för laboratoriet.

Det finns flera exempel på att en viss myndighet och dess chefsmyndighet är lokaliserade på olika orter. Enligt delegationens uppfattning bör den omständigheten att rikspolisstyrelsen är chefsmyndighet för kriminaltekniska laboratoriet inte utgöra ett hinder för att laboratoriet lokaliseras på annan ort. När det gäller en av de institutioner med vilken laboratoriet samarbetar, nämligen statens rättskemiska laboratorium, föreslår delegationen lokalisering till samma ort som kriminaltekniska laboratoriet.

Arbetsmedicinska institutets uppgifter är att bedriva utredningsarbete, forskning och undervisning inom yrkesmedicin, yrkeshygien och arbetsfysiologi. Institutet framhåller att det för forskningsuppgifterna krävs samverkan mellan experter inom ett flertal medicinska och andra vetenskapliga discipliner, med vissa myndigheter, som t. ex. arbetarskyddsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statens institut för folkhälsa samt med arbetsmarknadens parter. Enligt delegationens uppfattning bör den verksamhet som bedrivs vid institutet förläggas till en ort med universitet, där huvuddelen av de aktuella vetenskapliga disciplinerna finns företrädda.

Skogshögskolans verksamhet utgör till största delen forskning. Utbildningsdelen är relativt liten. Endast 40 elever per år tas in. Skogshögskolan har ett antal försöksparker, de flesta i norra Sverige, och s. k. provytor i hela landet. Högskolan har angett att det i framtiden torde krävas ett allt intensivare samarbete mellan små institutioner och andra högskolor och universitet för att resurserna skall kunna utnyttjas så rationellt som möjligt.

Under 1960-talet har företagits en decentralisering av högre utbildning och forskning. Mot bakgrund av de överväganden delegationen har gjort angående angelägenheten att från storstockholmsområdet flytta statlig verksamhet har den tagit upp frågan om lokaliseringen även av utbildningsverksamheter av rikskaraktär. Liksom den centrala statliga förvaltningen har dessa koncentrerats till storstockholmsområdet. Enligt delegationens mening bör skogshögskolan flyttas från Stock-

holm. Viss verksamhet bedrivs redan inom högskolans ram på andra ställen i landet. Ett hänsynstagande till behovet av ett närmare samarbete mellan skogshögskolan och annan högre utbildning och forskning begränsar starkt urvalet av möjliga lokaliseringsorter.

Statens institut för byggnadsforskning har till uppgift att bedriva forsknings- och försöksverksamhet i fråga om planering, produktion och förvaltning inom byggnadsområdet. De största arbetsgrupperna inom institutet avser samhällsplanering, produktionsforskning och klimatforskning. Informationsavdelningen vid institutet är gemensam för institutet och statens råd för byggnadsforskning. De flesta kontakterna har institutet med planverket, bostadsstyrelsen och byggnadsstyrelsen.

Enligt lokaliseringsdelegationens uppfattning bör institutet kunna förläggas till en ort som har goda kommunikationer med Stockholm och övriga universitetsorter. I samband med att institutet omlokaliseras bör även frågan om att omlokalisera statens råd för byggnadsforskning tas upp till prövning.

Kommittén för television och radio i utbildningen, TRU-kommittén, är formellt att betrakta som kommittéarbete med försöksverksamhet. Det finns dock anledning att anta att överväganden om att i permanent form lösa den organisatoriska frågan kommer att aktualiseras inom en inte alltför avlägsen framtid.

Verksamheten bedrivs till stor del med ett stort antal personer som tillfälligt knyts till kommittén. Av den redovisning som lämnats till lokaliseringsdelegationen framgår att de tillfälliga experterna f. n. till större delen hämtats från orter utanför storstockholmsområdet. På den tekniska sidan är TRU-kommittén självförsörjande i fråga om TV. Detta gäller i stort sett även radio- och ljudproduktionen. I fråga om lämplig förläggningsort bör det vara av värde att det finns högre utbildning och forskning på orten i fråga.

Delegationen anför att fördelar bör kunna vinnas genom en förläggning av Sveriges Radios utbildningsenhet till samma ort som TRU-kommittén. Härigenom skulle en slagkraftig enhet för programproduktion för utbildning via television och radio kunna bildas.

Sveriges geologiska undersöknings, SGU, uppgifter är bl. a. att verkställa bergarts- och jordartskartering, att söka upp och undersöka förekomster av malmer och andra tekniskt användbara mineral, bergarter och jordarter. SGU skall vidare bedriva forskning av såväl vetenskaplig som praktisk natur. Bland de myndigheter som SGU framför allt har behov av kontakter med märks statens geotekniska institut, SMHI, kartverket, vattenfallsverket, domänverket och lantmäteristyrelsen. Flera av dessa föreslås av delegationen bli lokaliserade utanför storstockholmsområdet. 1970 års riksdag har fattat principbeslut om förläggande av viss teknisk utbildning och forskning till Luleå. SGU bedriver en omfat-

tande verksamhet i bl. a. övre Norrland. Dessa faktorer gör att Luleå synes delegationen vara en lämplig förläggningsort.

*Statens geotekniska institut*s uppgifter hänför sig till såväl grundforskning som målforskning och uppdragsverksamhet. Som exempel på grundforskning anger institutet forskning rörande jordarternas egenskaper och som exempel på målforskning nämns forskning beträffande pålning, jordtryck, stabilisering av jord samt utveckling av apparater och redskap för fält- och laboratorieundersökningar. På forskningsområdet samarbetar institutet med tekniska högskolan och universitetet i Stockholm samt med SGU. Enligt delegationens mening bör institutet lokaliseras till samma ort som SGU.

Försvarets sjukvårdsstyrelse leder krigsmaktens hälso- och sjukvård och är central förvaltningsmyndighet för sjukvårdsförvaltningen inom krigsmakten. Enligt styrelsen samverkar den med förutom i stort sett samtliga centrala organ inom krigsmakten med bl. a. socialstyrelsen, folkhälsoinstitutet, veterinärstyrelsen, luftfartsverket, karolinska sjukhuset, statens bakteriologiska laboratorium.

Militärpsykologiska institutet är centralt organ för den militärpsykologiska verksamheten inom krigsmakten. I institutets uppgifter ingår bl. a. att svara för militärt inriktad psykologisk, pedagogisk eller sociologisk forskning. Institutet anger behov av kontakter med de centrala staberna, försvarets forskningsanstalt, värnpliktsverket, socialstyrelsen m. fl. myndigheter. Institutet behöver också ha tillgång till någon inskrivningscentrals resurser. I fråga om ADB är institutet beroende av kontakter med framför allt försvarets forskningsanstalt, värnpliktsverket och statistiska centralbyrån.

Värnpliktsverket är centralt organ för inskrivning och personalredovisning inom krigsmakten. I verkets uppgifter ingår bl. a. att leda andra inskrivnings- och personalredovisningsmyndigheters verksamhet, att samordna personalredovisningen inom krigsmakten och ansvara för den centrala registreringen av krigsmaktens personal. Huvudkontoret samverkar med överbefälhavaren, försvarsgrenscheferna, försvarets sjukvårdsstyrelse och militärpsykologiska institutet samt med de underlydande värnpliktskontoren.

Enligt delegationens uppfattning bör värnpliktsverkets huvudkontor samlokaliseras med försvarets sjukvårdsstyrelse och militärpsykologiska institutet på lämplig plats i mellansverige.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 3 mars 1967 fick överbefälhavaren i uppdrag att utreda och föreslå ny organisation av krigsmaktens förvaltningsutbildning. Förslag härom lämnades av överbefälhavaren den 30 juni 1969, men något beslut med anledning härav har ännu inte fattats. Förslagen går ut på att den nuvarande utbildningen av tygofficerare och intendenturofficerare skall upphöra. I stället skall utbildningen av officerare i förvaltningstjänst äga rum vid en ny för krigsmakten ge-

mensam förvaltningslinje vid militärhögskolan. För övrig gemensam förvaltningsutbildning skall *en för krigsmakten gemensam förvaltningskola* inrättas samtidigt som förvaltningsdelen vid nuvarande tygförvaltningskolan i Sundbyberg och intendenturförvaltningskolan i Stockholm avvecklas. Överbefälhavaren föreslog att den nya skolan skulle lokaliseras till Stockholm. Delegationen har emellertid förordat att skolan förläggs utanför storstockholmsområdet.

Överbefälhavaren uppdrog åt chefen för armén att utreda frågan om lokalisering av den återstående delen av tygförvaltningskolan. Härvid skulle enligt uppdraget på sikt eftersträvas en sammanslagning av tygförvaltningskolans tekniker- och mästarutbildning med arméns radar- och luftmekanikerskola i Göteborg samt med arméns stabs- och sambandskolas mekanikerskola i Uppsala. Härigenom skulle en *arméns tekniska skola* kunna bildas. En utgångspunkt för utredningen var att tygförvaltningskolan måste omlokaliseras från sin nuvarande förläggning på Järvafältet och anknytas till förband utanför Stockholm. Chefen för armén har — efter det att lokaliseringsdelegationen avlämnat sitt betänkande — anmält till överbefälhavaren att han av undersökta lokaliseringsalternativ har funnit en lokalisering i anslutning till Svea ingenjörsgementes etablissement i Almnäs utanför Södertälje vara gynnsammast samt att han avstyrker en lokalisering till Östersund. Efter en fullständig sammanslagning skulle antalet anställda vid denna skola uppgå till inemot 200. Härav beräknas ca 70 ingå i en första etapp, som avser omlokalisering från Stockholm.

Förslag till lokaliseringsorter

Som tidigare nämnts hyser lokaliseringsdelegationen uppfattningen att lokalisering av central statlig verksamhet bör ses som ett medel i regionalpolitiken. En naturlig utgångspunkt för delegationen har varit de allmänna riktlinjer för regionalpolitiken såsom dessa kommit till uttryck i statsmakternas ställningstaganden. Det innebär att man främst bör lokalisera statlig verksamhet till sådana stadsregioner som har goda förutsättningar att utvecklas till alternativ till storstäderna. Lokaliseringsorterna måste vara tillräckligt stora för att kunna ta emot de statliga verksamheterna. Med rimliga insatser bör bostadsmarknaden, utbildningsväsendet och annan samhällelig service kunna möta de nya kraven. På orten bör vidare finnas ett differentierat näringsliv och därmed en differentierad arbetsmarknad, vilket bl. a. är en förutsättning för att medföljande makes önskemål om arbete skall kunna tillgodoses. Ett krav på lokaliseringsort för statlig förvaltning är givetvis att där finns goda kommunikationer med främst Stockholm, men även med övriga landet. För att en avlastning av storstockholmsregionen verk-

ligen skall komma till stånd måste lokaliseringssorterna givetvis ligga på betryggande avstånd från Stockholm.

Lokaliseringsdelegationen har i sitt betänkande redogjort för vissa undersökningar beträffande befolkningsunderlag, arbetsmarknad, service, utbildning och kommunikationer i ett antal tätortsregioner. För närmare studium hänvisas till utredningsbetänkandet (s. 63).

Delegationen har funnit, att det finns ett flertal orter som uppfyller kraven man kan ställa för att en ort skall kunna anses vara ett alternativ till nuvarande storstäder. *Norrköping* och *Sundsvall* intar här en särställning. Vidare har *Gävle* ett från kommunikationssynpunkt mycket fördelaktigt läge. Delegationen anser att huvuddelen av de statliga verksamheter som omlokaliseras bör förläggas till dessa tre orter.

De största regionalpolitiska problemen finns inom det s. k. stödområdet. Delegationen anser att statlig verksamhet bör lokaliseras till denna del av landet. Alla områden som har regionala problem kan inte komma ifråga, men förslag förs fram om lokalisering till *Luleå*, *Umeå*, *Östersund*, *Falun/Borlänge* och *Karlstad*. Falun och Borlänge har betraktats som en regional enhet med hänsyn till det nära samarbetet mellan dessa städer.

För statliga verksamheter med anknytning till högre utbildning och forskning föreslår delegationen *Umeå* och *Linköping*, där den högre utbildningen kraftigt har byggts ut under 1960-talet. Högre teknisk utbildning skall vidare enligt principbeslut av 1970 års riksdag komma till stånd i övre Norrland, främst i *Luleå* och *Umeå-Skellefteå*området. Enligt delegationens uppfattning bör skogshögskolan, arbetsmedicinska institutet och TRU-kommittén förläggas till *Umeå*. Den utbildning och forskning som bedrivs vid skogshögskolan bör i viss utsträckning kunna samordnas med näraliggande institutioner vid universitetet. Mot bakgrund av att flertalet medicinska discipliner liksom t. ex. psykologi och sociologi finns företrädda vid universitetet i *Umeå* bör det finnas goda förutsättningar för arbetsmedicinska institutet att utveckla sin verksamhet i *Umeå*. TRU-kommittén torde enligt delegationen ha förutsättningar att bedriva sin verksamhet med programproduktion i *Umeå* med hänsyn till den omfattande utbildning och forskning som bedrivs där. I sammanhanget framhåller delegationen att om Sveriges Radios utbildningsenhet organisatoriskt samordnas med TRU-kommittén bör båda enheterna förläggas till *Umeå*, varvid bl. a. möjligheterna att gemensamt utnyttja personella och tekniska resurser bör vara en fördel.

Statens rättskemiska laboratorium och statens kriminaltekniska laboratorium bör enligt delegationens mening förläggas till *Linköping*, där det finns en högskoleenhet med bl. a. medicinska och tekniska fakulteter.

Som nyss nämnts kommer högre teknisk utbildning och forskning att förläggas till *Luleå*. Härvid förutsätts också att vissa delar av bergssek-

tionen vid tekniska högskolan i Stockholm förläggs dit. Delegationen föreslår att SGU och statens geotekniska institut förläggs till Luleå.

Vidare har delegationen föreslagit att värnpliktsverkets huvudkontor, försvarets sjukvårdsstyrelse och militärpsykologiska institutet lokaliseras till Karlstad samt de föreslagna försvarets förvaltningsskola och arméns tekniska skola till Östersund. På båda dessa platser finns i dag militärförband, militärområdesstab, försvarsområdesstab och inskrivningscentral.

Beträffande domänverkets centralförvaltning har delegationen utgått från att förläggningsorten bör ligga nära centrum för verkets verksamhetsområde. Om arealen tas som utgångspunkt för verksamhetens tyngdpunkt skulle centralförvaltningen ligga i mellersta Norrland. Om däremot verkets ekonomiska tyngdpunkt beaktas bör centralförvaltningen förläggas längre söderut. Falun/Borlänge ligger närmast till hands av de orter som föreslagits få statlig verksamhet. Delegationen har betraktat dessa städer som likvärdiga och föreslagit att valet mellan Falun och Borlänge får anstå till dess förslaget har remissbehandlats.

Delegationen anser, som tidigare sagts, att huvuddelen av de utlokaliserade myndigheterna bör förläggas till Norrköping, Gävle och Sundsvall. Delegationen har också strävat efter att lokalisera vissa myndigheter med stort inbördes kontaktbehov eller likartad karaktär till en och samma ort. Det gäller t. ex. SMHJ, luftfartsverkets och sjöfartsverkets centralförvaltningar som delegationen finner böra lokaliseras till Norrköping. Till Norrköping borde vidare lokaliseras några organ som i och för sig inte har något större inbördes samarbetsbehov eller behov av samarbete med övriga organ inom utflyttningsgruppen, nämligen invandrarverket, statens institut för byggnadsforskning och kriminalvårdsstyrelsen. Dessa organ kan dock enligt delegationen anses ha större behov av samarbete med i stockholmsområdet kvarvarande organ än flertalet övriga myndigheter som föreslås bli omlokaliserade. De bör därför lokaliseras så att de lätt kan nå Stockholm. I den mån byggforskningsrådet bedöms böra flyttas ut tillsammans med byggforskningsinstitutet bör även rådet förläggas till Norrköping.

En grupp som också med hänsyn till det inbördes samarbetsbehovet bör förläggas till samma ort omfattar lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, lantmäteristyrelsen, kartverket och centralnämnden för fastighetsdata. Nämnade organ bör enligt delegationens mening förläggas till Gävle med hänsyn till behovet av goda kommunikationer med Stockholm.

En annan grupp som bedriver likartad verksamhet utgörs av riks försäkringsverket, personalpensionsverket och centrala studiehjälpsnämnden. Delegationen föreslår att dessa myndigheter lokaliseras till Sundsvall.

Lokaliseringsdelegationens utflyttningsförslag kan sammanfattas i följande uppställning:

	Antal anställda
<i>Linköping</i>	
Statens kriminaltekniska laboratorium	55
Statens rättskemiska laboratorium	80
	135
<i>Norrköping</i>	
Statens invandrarverk	200
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	365
Luftfartsverkets centralförvaltning	265
Sjöfartsverkets centralförvaltning	290
Kriminalvårdsstyrelsen	295
Statens institut för byggnadsforskning	155
	1 570
<i>Karlstad</i>	
Värnpliktsverket	60
Militärpsykologiska institutet	40
Försvarets sjukvårdsstyrelse	110
	210
<i>Gävle</i>	
Lantmäteristyrelsen	120
Rikets allmänna kartverk	520
Centralnämnden för fastighetsdata	70
Lantbruksstyrelsen	165
Skogsstyrelsen	90
	965
<i>Falun Borlänge</i>	
Domänverkets centralförvaltning	400
<i>Sundsvall</i>	
Riksförsäkringsverket	925
Statens personalpensionsverk	245
Centrala studiehjälpsnämnden	60
	1 230
<i>Östersund</i>	
Försvarets förvaltningsskola	ca 50
Arméns tekniska skola	ca 70
	ca 120
<i>Umeå</i>	
Skogshögskolan	295
Arbetsmedicinska institutet	115
Kommittén för television och radio i utbildningen	120
	530
<i>Luleå</i>	
Sveriges geologiska undersökning	255
Statens geotekniska institut	80
	335
Totalt	5 500

Förslag till åtgärder i samband med omlokalisering

Allmän planering, m. m.

Lokaliseringsdelegationen har, som framgått av det föregående, varit väl medveten om att vissa övergångsvisa svårigheter uppstår vid en om-

lokalisering av statlig verksamhet. Delegationen anser emellertid inte att omställningssvårigheterna behöver bli så stora att de bör hindra omlokaliseringen. Det är givetvis angeläget att utflyttningarna genomförs så att uppkommande svårigheter blir så små som möjligt. Delegationen understryker att det är viktigt att omlokaliseringarna planeras ingående så att inte myndigheternas verksamhet försämrans allvarligt. Särskilt angeläget är detta inom verksamheter som har stor betydelse för enskilda medborgares förhållanden såsom pensions- och försäkringsutbetalning.

Personaltillgången kan ge upphov till svårigheter, åtminstone övergångsvis. Delegationen anser att rekryteringsmöjligheterna på sikt däremot bör bli tillfredsställande på de orter delegationen förordat utflyttning till. De personalsvårigheter som kan uppstå under tiden från det att beslut om omlokalisering fattats fram till själva utflyttningen torde delvis få lösas genom tillfälliga anställningar och dubbleringar av vissa funktioner under viss tid. För att underlätta rekryteringen av vissa personalkategorier kan utbildning behöva anordnas på lokaliseringsorterna.

Många av de utflyttade organen kommer även i fortsättningen att samarbeta med myndigheter i huvudstaden, även i form av personliga besök. Tidsförlusterna vid Stockholmsbesöken kan dock minskas genom att flera sammanträden arrangeras under ett och samma besök. Tiden i Stockholm skulle vidare kunna utnyttjas mera effektivt om tillgång funnes till särskilda sammanträdesrum, skrivhjälp o. dyl. Delegationen föreslår därför att lokaler med sammanträdes- och arbetsrum anordnas i någon lämplig byggnad i Stockholm. Ett antal skrivbiträden m. m. skulle därvid finnas tillgängliga för att kunna anlitas vid behov. Personal och utrustning skulle vara gemensam för de omlokaliserade organen. För att personalen skall beredas jämn sysselsättning skulle den emellanåt kunna utnyttjas även av utredningar m. m. Till denna gemensamma enhet kunde även förläggas smärre enheter eller filialer till vissa organ som av någon anledning behöver ha kvar viss mindre verksamhet i Stockholm.

Svårigheterna att upprätthålla kontakterna med myndigheter och organisationer i Stockholm anses av myndigheterna vara en av de mest besvärande följderna av en omlokalisering. Även om kontaktmönstren kan komma att ändras efter omlokaliseringar kommer behov av personliga kontakter med bl. a. organ i stockholmsområdet att föreligga även därefter. Lokaliseringsdelegationen har i valet av orter lagt särskild vikt vid att dessa har goda kommunikationer med i första hand Stockholm, men även med landet i övrigt. Enligt delegationens mening bör emellertid särskilda insatser göras för att förbättra kommunikationerna på de föreslagna lokaliseringssorterna.

Närheten till högre utbildning har i olika sammanhang tillmätts stor betydelse vid val av lokaliseringssort. Lokaliseringsdelegationen anför att det finns anledning att anta att decentraliseringen av den högre utbild-

ningen kommer att fortsätta. Delegationen förutsätter att beslut som fattas med anledning av delegationens förslag blir vägledande för den fortsatta lokaliseringen av högre utbildning.

I samband med omlokaliseringar kan det bli nödvändigt att i vissa fall se över myndigheternas organisation. För att styrelser och nämnder skall kunna arbeta effektivt efter omlokaliseringen framhåller delegationen också att det kan bli lämpligt att i sofliga fall ändra sammanställningen av dessa.

De problem som nu omnämns är generella och berör alla organ som omlokaliseras. Delegationen har inte ansett det som sin uppgift att behandla de detaljproblem som kan uppstå för den enskilda myndigheten. Det framhålls i betänkandet att detaljplaneringen och flytningens genomförande bör ankomma på myndigheterna själva. Delegationen föreslår, att särskilda organisationskommittéer tillsätts vid alla organ för vilka beslut om omlokalisering fattas. Organisationskommittéerna bör bestå av verksamhetsledningen, representanter för de anställda och eventuellt utomstående experter. Kommittéerna skulle kunna få uppgifter i frågor om allmän planering, lokalförsörjning, personalplanering, information m. m. Delegationen framhåller vikten av att organisationskommittéerna får särskilda resurser till förfogande. Det föreslås vidare att alla berörda organ infogas i försöksverksamheten med ökad förvaltningsdemokrati. Delegationen för företagsdemokrati borde därvid få i uppdrag att föreslå vilka befogenheter organisationskommittéerna skulle få. Mellan myndigheter som lokaliseras till samma ort bör samarbetskommittéer kunna bildas för behandling av gemensamma frågor, exempelvis anskaffning av bostäder.

Personalfrågor

De omlokaliseringar som lokaliseringsdelegationen har föreslagit innebär att arbetsplatserna för ca 5 500 anställda skulle flyttas till annan ort. För många av de anställda kan det innebära betydande omställningsproblem. Detta gäller framför allt för dem som flyttar med till den nya orten och bryter upp från sin nuvarande miljö, men också i viss mån för dem som stannar kvar i Stockholm och övergår till annan verksamhet. Delegationen framhåller att det är angeläget att staten ägnar personalfrågorna den största omsorg för att de negativa verkningarna av omlokaliseringarna för de anställda skall kunna begränsas så långt detta är möjligt.

Särskilt betydelsefullt anser delegationen det vara att de anställda kontinuerligt informeras om frågor som har samband med flytningen. Det är också viktigt att informationen lämnas så snart som möjligt efter det att beslut om omlokalisering fattats för att de anställda skall få möjligheter att i god tid planera omställningen. När det gäller informationer om de föreslagna lokaliseringsorterna vore det värdefullt om vederbörande kommun själv på lämpligt sätt informerar personalen vid de

organ som skall omlokaliseras. Vid tidigare omlokaliseringar har de anställda fått besöka den nya orten på statens bekostnad och under tjänstetid. Delegationen föreslår att så sker även denna gång. Genom ett sådant besök kan de anställda få information om tänkbara bostadsalternativ, den kommunala servicen på orten i fråga om utbildningsmöjligheter, sjukvård, barnstugor, kulturella aktiviteter, möjligheter till andra fritidsaktiviteter, m. m.

Bostadsfrågans lösning är naturligtvis mycket betydelsefull. Delegationen utgår från att de nya lokaliseringssorterna får extra kvoter inom bostadsprogrammets ram med tanke på den statliga omlokaliseringen. Enligt vad som framkommit av delegationens undersökning har de kommuner till vilka förslag om omlokalisering avgetts nöjaktiga resurser att ordna bostadsfrågan för de anställda som kan förväntas följa med de omlokaliserade myndigheterna. Delegationen har förutsatt att de anställda ges möjlighet till fri resa till den nya orten för att under arbetstid få tillfälle att bese olika bostadsalternativ.

Vid tidigare omlokaliseringar har vissa ekonomiska och andra förhållanden medgetts de anställda som följt med vid flyttningen. Det har gällt exempelvis i frågor om löneklassplacering, flyttningkostnadsersättning, anstånd med omstationering och bostadsanskaaffningslån. Delegationen anser att gällande bestämmelser bör tillämpas generöst även vid de föreslagna omlokaliseringarna. Vidare har delegationen — mot bakgrund av de svårigheter som kan uppstå när man bryter upp från en invand miljö — anfört att det bör övervägas att de anställda får ersättning för färdbiljetter för några resor mellan den nya orten och Stockholm under de första åren efter utflyttningen. Många hithörande åtgärder är emellertid av sådan karaktär att de bör bli föremål för förhandlingar mellan personalorganisationerna och statens avtalsverk. Delegationen har därför inte lagt fram några preciserade förslag i dessa delar.

Det är troligt att många anställda av olika skäl väljer att sluta sin anställning före utflyttningen. Staten bör — i varje fall när det gäller dem som har anställts före beslutet om omlokalisering — medverka till att dessa bereds sysselsättning av likvärdig art i storstockholmsområdet. Delegationen antyder några handlingsmöjligheter härvidlag. Den årliga omsättningen av personal i statlig verksamhet i storstockholmsområdet är stor. Genom att under den tid omlokaliseringarna pågår föreskriva att alla statliga organ i storstockholmsområdet skall samråda med statens omplaceringsnämnd (fr. o. m. den 1 juli 1971 statens personalnämnd) innan lediga platser återbesätts, skulle personal som inte anser sig ha möjlighet att följa med vid omlokalisering till andra orter lättare kunna beredas likvärdig anställning inom annan statlig verksamhet i storstockholmsområdet. Vidare bör övervägas att i första hand erbjuda befattningshavare vid organ som fortfarande skall vara lokaliserade i stockholmsområdet att få befattningar som blir vakanta i utlokaliserade organ till följd av att personal i sistnämnda organ inte flyttar med vid

omlokaliseringen. Delegationen framhåller emellertid att det kan bli svårt att finna likvärdig anställning för tjänstemän med speciella arbetsuppgifter.

Lokalfrågor

Tidigare anfördes att lokalsituationen är besvärande för de statliga myndigheterna i Stockholm. Många organ har lokaler på flera olika ställen. Lokalernas standard varierar starkt och det föreligger behov av omfattande investeringar i lokaler för den statliga verksamheten i storstockholmsområdet. Vid omlokalisering bör utgångspunkten vara att de berörda organen skall få ändamålsenliga lokaler på den nya orten. Vidare bör man eftersträva att få lokaler i städernas centrala delar.

Delegationen har besökt de aktuella städerna. Den har därvid konstaterat att de omlokaliserade myndigheternas lokalbehov måste tillgodoses genom nybyggnation. Delegationen uppger sig kunna förutsätta att kommunerna sedermera kommer att medverka till att det snabbt ställs till förfogande centralt belägen mark för förvaltningsbyggnader. Delegationen redovisar en uppskattning av lokalproduktions- och investeringsbehoven på olika lokaliseringssorter om dess förslag följs av statsmakterna. Uppskattningen utgår från den verksamhet som i dag bedrivs vid de olika myndigheterna och från den nuvarande personalstyrkan. Antaganden om lokalbehovet har gjorts i anslutning till de lokalplanerande myndigheternas bedömning av lokalsituationen och lokalförsörjningsplaneringen inom storstockholmsområdet. Delegationen har dock inte kunnat beräkna investeringskostnaderna för de föreslagna nya utbildningsanstalterna inom försvaret, vilka skulle lokaliseras till Östersund. De uppskattade byggnadskostnaderna för övriga orter framgår av följande uppställning, där beloppen anges i milj. kr.:

Linköping	12
Norrköping	63
Karlstad	8
Gävle	43
Falun	14
Sundsvall	48
Umeå	60
Luleå	34
Summa	282

Delegationen beräknar alltså, att drygt 280 milj. kr. skulle behöva investeras i lokaler på de olika lokaliseringssorterna, fransett Östersund. Härtill kommer kostnader för marken samt inredning och utrustning av lokalerna. De senare kostnaderna beror på i vilken utsträckning befintlig utrustning kan tas med vid omlokalisering. Det är emellertid att observera att den angivna summan inte kan betraktas som en nettokostnad. Huvuddelen av de lokaler som disponeras i dag av de myndigheter

delegationen föreslår till utflyttning bör kunna användas av de kvarvarande myndigheterna i Stockholm. Man kommer att kunna undvika investeringar i nya lokaler i stockholmsområdet av ungefär samma storleksordning som nybyggena på de nya orterna.

Takten i utflyttningen är till stor del beroende på möjligheterna att få fram de nya lokalerna. F. n. är produktionsprocessen för statliga byggnader ganska tidskrävande. Det finns dock exempel på byggnadsprojekt som har kunnat genomföras på väsentligt kortare tid än vad som anses normalt. Detta har kunnat ske genom tillämpning av bl. a. rationella produktionsmetoder i kombination med en noggrann planering, förenklad administration och en effektiv beslutsprocess.

Vid byggande av lokaler för statlig verksamhet eftersträvas alltmer generella och flexibla byggnader. Behovet av lokaler för de verksamheter, som föreslås bli omlokaliserade, kan tillgodoses i stort sett inom ramen för två typer av lokaler, nämligen kontorslokaler och laboratorielokaler. För båda dessa lokaltyper finns underlag för normprogram för generella lokaler med redovisning av detaljerade programkrav för olika typrum eller verksamhetsfunktioner. För att förkorta produktionsprocessen har delegationen lagt fram vissa förslag om en alternativ handlägningsprocedur i förhållande till den i dag tillämpade. Bl. a. skulle projektering av nybyggnader sättas igång på grundval av generella program och byggnadsområdets förutsättningar, så snart det är bestämt vilken verksamhetstyp som skall inrymmas i byggnaderna. För renodlade kontorslokaler som kan uppföras på redan stadsplanerad mark och för vilka det finns typprogram kan lokalproduktionsprocessen begränsas till ca tre år. För lokaler som kräver omfattande programarbeten kan mellan uppdrag och färdigställande mellan tre och fem år förflyta.

Tidsplan

Lokaliseringsdelegationen framhåller i betänkandet att det är angeläget att de eftersträvade effekterna av omlokaliseringarna kan uppnås så snart som möjligt. Det är därför önskvärt att utflyttningarna kan genomföras snabbt. Men det finns flera faktorer som talar för att det bör förflyta relativt lång tid mellan beslutet om omlokalisering och själva flyttningen. Framför allt bör de anställda få möjlighet att planera för sig själva. Vidare kräver omflyttningen stora insatser från vederbörande myndighets sida. Vid de tidigare omlokaliseringarna dröjde det mellan ett halvt år och fyra år från det att beslut fattades till dess att flyttningen var genomförd. De nu föreslagna omlokaliseringarna är av betydligt större omfattning. På vissa orter kan bostadsproduktionen behöva ökas kraftigt under ett par år för att tillgodose behovet av bostäder för de anställda i den statliga verksamhet som kommer att förläggas till orten. Därtill kommer under samma tid investeringar i lokaler för denna verksamhet, som på en del orter uppgår till 60 milj. kr. Det är därför angeläget att investeringarna planläggs mycket noggrant och

samordnas med andra större investeringar på de berörda orterna för att en alltför stor snedbelastning på de berörda orterna under några få år inte skall bli följden.

Delegationen finner att den tid som går åt till att iordningställa bostäder och ämbetslokaler blir det avgörande för tidpunkten för utflyttningen. Med denna utgångspunkt anser delegationen att utflyttningarna bör kunna påbörjas ca tre—fyra år efter det att beslut om utflyttningarna fattats och vara avslutade efter ca fem år från detta beslut. Enligt delegationens åsikt bör en tidsperiod om tre—fem år vara tillräcklig för att berörd personal skall få tid för omställning och för att myndigheterna skall kunna planera verksamhetens utflyttning. Det blir troligen nödvändigt att genomföra utflyttningen i etapper, åtminstone vid de större myndigheterna.

Remissyttranden över delegationens förslag

Principiella överväganden

Alla remissorgan som uttalat sig i frågan ställer sig positiva till att åtgärder vidtas för att dämpa expansionen i storstockholmsområdet och därigenom åstadkomma en bättre balanserad utveckling. Opinionsen är däremot splittrad när det gäller delegationens förslag att använda lokalisering av central statlig verksamhet som ett regionalpolitiskt medel. Den övervägande delen av remissorganen tillstyrker detta medan andra kräver ytterligare utredningar inriktade på alternativa lösningar. Följande instanser tillstyrker att centrala statliga organ i sin helhet flyttas ut, nämligen *rikspolisstyrelsen, centralnämnden för fastighetsdata, värnpliktsverket, militärpsykologiska institutet, statens geotekniska institut, riksrevisionsverket, statskontoret, skogshögskolan, organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland, U 68, 1969 års radioutredning, TRU-kommittén, försvarets rationaliseringsinstitut, affärsverksdelegationen, LO, Statsanställdas Förbund, lantbruksförbundet, RLF, socialstyrelsen, avtalsverket, kommunförbundet, landstingsförbundet, televerket, universitetskanslersämbetet, länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Följande remissinstanser kräver ytterligare utredningar innan beslut fattas eller förordar i första hand andra regionalpolitiska medel än utflyttning av hela centrala statliga organ, nämligen *kriminalvårdsstyrelsen, överbefüllhavaren, försvarets sjukvårdsstyrelse, arbetsmedicinska institutet, statens rättskemiska laboratoriums blodgruppserologiska avdel-**

ning, riksförsäkringsverket, SMHI, sjöfartsverket, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statens råd för byggnadsforskning, statens institut för byggnadsforskning, invandrarverket, lantmäteristyrelsen, kartverket, länsstyrelserna i Stockholms och Malmöhus län, SR, Industriförbundet, SAF, SACO, TCO och ERU.

Statskontoret tillstyrker delegationens förslag till decentralisering av centrala myndigheter. Statskontoret bedömer vidare möjligheterna som goda att efter denna första etapp gå väsentligt längre i fråga om utflyttning av statlig verksamhet. *Arbetsmarknadsstyrelsen* framhåller att de lokaliseringspolitiska åtgärderna hittills i huvudsak varit inriktade på industrin. Starka skäl talar emellertid för att man dessutom ägnar tjänstesektorn en ökad uppmärksamhet i lokaliseringspolitiska sammanhang. *Arbetsmarknadsstyrelsen* framhåller vidare, liksom *LO*, att en decentralisering av statlig verksamhet från stockholmsområdet skulle bidra till en från arbetsmarknadssynpunkt önskvärd omfördelning av efterfrågan på arbetskraft från storstockholmsområdet till ett antal regionala tillväxtcentra. En sådan omfördelning bör enligt både *AMS* och *LO* bidra till en angelägen differentiering av näringslivet och därmed till en ökning av individernas valmöjligheter inom de berörda regionerna.

Enligt *Kommunförbundet* får omlokiseringsåtgärderna de största positiva effekterna i mottagande orter och regioner. Dessa får en ökad arbetskraftefterfrågan och tillskott av kvalificerad personal med ledningsfunktioner. Inte minst det sista är enligt förbundet en faktor av stor betydelse när det gäller att skapa regional balans.

Universitetskanslersämbetet anser det naturligt att de orter som ligger utanför storstadsområdena och på vilka högre utbildning byggts upp eller är under uppbyggnad nu också får vidgade inslag av annan statlig verksamhet. Utflyttning av statlig verksamhet bör verksamt bidra till att regionalt stärka effekterna av den högre utbildning som redan utlokaliserats.

Sveriges lantbruksförbund och *RLF* anser att den av delegationen valda metodiken är den enda framkomliga vägen om man önskar uppnå snabba, praktiska resultat. Utflyttningsprocessen måste påbörjas någonstans och det är enligt förbundens mening inte möjligt att avvakta principbeslut till dess alla detaljer är utredda.

Även om de lokaliseringspolitiska konsekvenserna av en utflyttning inte helt kan kvantifieras anser *Landstingsförbundet* det uppenbart att det såväl ur regionalekonomisk som totalt samhällsekonomisk synpunkt är riktigt att med hjälp av sådana decentraliseringsåtgärder som delegationen förordat bidra till att häva en alltför omfattande regional obalans.

Länsstyrelsen i Värmlands län framhåller att för att lösa de regionala sysselsättningsproblemen måste i de olika regionerna skapas starka väl differentierade orter som är attraktiva storstadsalternativ både för

näringslivet och som boendemiljö. En decentralisering av den statliga verksamheten bör ingå bland åtgärder som måste tillgripas inte minst på grund av de positiva sekundära effekter som kan förväntas.

Överbefälhavaren delar delegationens uppfattning att en utflyttning av statliga och privata verksamheter är nödvändig för att dämpa befolkningsexpansionen i storstockholmsområdet. Beredskapsskäl anses även tala starkt härför. ÖB anser dock att frågan om den principiella inbörden av omlokalisering av statlig verksamhet först noggrant måste analyseras, varefter bedömning kan göras om vilka statliga verksamheter som kan ifrågakomma.

Försvarets sjukvårdsstyrelse menar att en omlokalisering är försvarbar både ur företagsekonomisk och samhällsekonomisk synpunkt om den föregås av en långsiktig planering. Även *överbefälhavaren* anser att en långsiktplan för utflyttning inom försvarssektorn från storstockholmsområdet måste föreligga innan partiella beslut fattas.

Televerket tillstyrker i princip förslaget. Enligt verket har dock delegationen lagt tyngdpunkten på de samhällsekonomiska aspekterna och härvid inte i tillräcklig grad beaktat de företagsekonomiska faktorerna i betydelsen av statsförvaltningens effektivitet och möjlighet att ge fullgod service.

ERU delar i princip delegationens uppfattning att lokalisering av statlig verksamhet bör bedömas ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. ERU framhåller dock att sektorekonomiska bedömningar alltså måste spela en väsentlig roll vid lokaliseringsbesluten. Det är enligt ERU:s uppfattning angeläget med ytterligare undersökningar, som kan bilda underlag för den offentliga sektorns lokaliseringsbeslut. *Skogsstyrelsen* anser att de allmänna regionalpolitiska synpunkterna fått en alldeles för stor övervikt i förhållande till effektivitetssynpunkterna.

Länsstyrelsen i Norrbottens län hävdar dock att kostnader för ett enskilt verk flera gånger kan komma att uppvägas av lägre totala samhällsekonomiska kostnader i samband med aktuella regionala problem av expansions- eller kontraktionskaraktär.

Arbetsmedicinska institutet tvivlar inte på att man vid en samhällsekonomisk bedömning kommer till att åtskilliga redan etablerade statliga verksamheter borde flyttas från stockholmsområdet med dess oavsett konjunktursituationen mycket ansträngda arbetsmarknadsläge till delar av landet med behov av sysselsättningstillskott. Institutet framhåller dock att delegationen har underskattat de problem som sammanhänger med flyttning av redan etablerade verksamheter. Även *skogsstyrelsen* menar att omställningsproblemen torde kräva ett betydligt allvarigare beaktande. För att lättare klara problemen i samband med en omlokalisering föreslår *sjöfartsverket* en successiv utflyttning, så att varje etapp kan tjäna som vägledning för de följande. För en successiv utflyttning talar också att det skulle bli lättare att omplacera tjänstemän som inte önskar följa med till den nya orten.

Riksrevisionsverket understryker vikten av att alla möjligheter till effektivisering av verksamheten tas till vara vid ett beslut om omlokalisering. Utredningsarbetet som föregår en flyttning kan ge incitament till organisatoriska förändringar och rationaliseringar av enskilda rutiner.

Liknande tankar förs fram av *länsstyrelsen i Västerbottens län*, som framhåller de positiva effekter som den föreslagna omlokaliseringen kan medföra och anför att en betydande momentan personalomsättning liksom också behovet av att planera verksamhetens bedrivande på en ny ort och i nya lokaler kan ge en osökt anledning till en genomgång av den berörda förvaltningens verksamhet i sin helhet och leda till ett införande av nya administrativa rutiner, nya förfaranden, arbetsbesparande och förenklade handläggningsrutiner.

Kartverket framhåller att den tekniska, ekonomiska och politiska utvecklingen gör att omorganisationer av den centrala statsförvaltningen, som innebär att verk sammanförs, delas eller ges nya uppgifter, ständigt måste pågå. Verket menar att en lokaliseringsmässig splittring av den centrala statsförvaltningen skulle komma att försvåra eller förhindra en sådan anpassning av organisationsformerna till utvecklingen. Liknande synpunkter förs fram av *planverket*. *Statens institut för byggnadsforskning* tar upp samma problem och menar att decentralisering i den föreslagna formen ger en låg flexibilitet. En fortsatt effektivisering av statlig förvaltning kan komma att försvåras.

Lantmäteristyrelsen argumenterar mot en alltför stor spridning på många orter av verksamheten. En sådan spridning skulle — trots försök att samlokalisera verk med stora inbördes kontaktbehov — försvåra framtida organisatoriska förändringar eller nya kontaktmönster.

Riksrevisionsverket påpekar att vid en omlokalisering av statlig verksamhet kan de funktionella sambanden mellan myndigheterna komma att påverkas. Detta förhållande är enligt verkets mening av så genomgripande betydelse att en närmare analys bör göras. Denna borde möjliggöra en översikt över den statliga verksamhetens lokalisering på längre sikt och omfatta större delen av den centrala statliga verksamheten inbegripet affärsverken. Även de statliga bolagen är av intresse i ett sådant större sammanhang. Om möjligt bör en sådan översikt föreligga i samband med att statsmakterna tar ställning till delegationens förslag.

Statens råd för byggnadsforskning menar att delegationen borde ha skisserat allmänna riktlinjer för hur lokaliseringen av statsförvaltningens enheter eller överhuvudtaget den offentliga sektorns verksamheter skulle kunna inpassas i ramen för en generell aktiv lokaliseringspolitik och regionalpolitik. Det saknas i stort sett en principiell diskussion av vilken lokaliseringsstruktur för den statliga förvaltningen som bör eftersträvas på längre sikt.

Om tillgången på arbetskraft ökar i stockholmsregionen genom en decentralisering av statlig verksamhet föreligger enligt *länsstyrelsen i*

Göteborgs och Bohus län risk att denna gynnsamma situation utnyttjas av enskilda företag, av de stora organisationerna etc. Härigenom skulle det resultat, som man vill uppnå genom omlokaliseringen i viss mån motverkas. Förslag till adekvata åtgärder för en önskvärd styrning även av denna sektor bör därför framläggas.

SMHI och *lantmäteristyrelsen* menar att den föreslagna utflyttningen är för liten för att ha större praktisk betydelse när det gäller att dämpa storstockholmsområdets tillväxt.

Som ett principiellt argument mot delegationens förslag anger flera remissorgan att en samlad central statlig förvaltning har ett värde i sig.

Kartverket framhåller således att de centrala statliga förvaltningarnas samlokalisering med varandra och med de till en huvudstad lokaliserade försäljnings- och servicorganisationerna, intressorganisationerna och andra organ utgör en effektivitets- och utvecklingsbefrämjande faktor för samhället i sin helhet.

SACO har den bestämda uppfattningen att Stockholm även i framtiden skall vara landets administrativa centrum. Från effektivitetssynpunkt, samhällsekonomiska synpunkter m. m. är det nödvändigt att all central ledningsverksamhet för statsorgan, organisationer m. fl. lokaliseras till samma ort. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* och *TRU-kommittén* framför liknande synpunkter.

Ett stort antal remissinstanser förordar i första hand andra sätt att nå önskade lokaliseringseffekter eller föreslår fortsatt utredning om alternativa lösningar. Således menar *försvarets sjukvårdsstyrelse* att frågan om delegering av arbetsuppgifter och beslutsfunktioner m. m. är så viktig att den borde penetrerats närmare innan förslaget till omlokalisering lagts fram. En decentralisering genom delegering förordas vidare av *riksförsäkringsverket*, *arbetsmedicinska institutet*, *skogsstyrelsen*, *statens råd för byggnadsforskning*, *kriminalvårdsstyrelsen*, *kartverket*, *domänverket*, *länsstyrelsen i Malmöhus län*, *affärsverksdelegationen*, *SR*, *SAF*, *Industriförbundet*, *SACO* och *TCO*.

Riksrevisionsverket framhåller att en ökad delegering bör ses som ett direkt komplement till en utflyttning. Detta gäller både en delegering från Kungl. Maj:t till centrala verk eller regionala myndigheter och en delegering från de centrala verken till underlydande lokalmyndigheter.

Statens råd för byggnadsforskning anser att delegationen underskattat möjligheterna att nå resultat genom delegering av uppgifter till läns- eller regionorgan. Även enligt *länsstyrelsen i Kronobergs län* kan i vissa fall delegering ur effektivitetssynpunkt vara att föredra framför en utflyttning av hela verksamhetsgrenar.

Länsstyrelsen i Västmanlands län ser en långtgående överflyttning av samhälleliga uppgifter på kommunerna och en omfattande delegering av statliga uppgifter på regionala organ som huvudvägarna att mot-

verka en övertung central förvaltningsapparat. Detta är motiverat inte endast av regionalpolitiska skäl. Det motiveras kanske främst av effektivitetsskäl. Enligt *statens institut för byggnadsforskning* är det först genom en delegering av beslutsfattandet som man skapar ett behov av ett regionalt kontaktmönster och därmed ger underlag för en dynamisk utveckling.

Länsstyrelserna i Uppsala, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus samt Västmanlands län uttalar sig vidare positivt om en ökad delegering främst till regionplanet. Länsstyrelsernas förestående omorganisation och kommunreformen har enligt *länsstyrelsen i Blekinge län* stärkt förvaltningen på de regionala och lokala planen, vilket bör kunna underlätta en ökad delegering av beslutanderätten.

Även *planverket* framhåller att frågan om att omfördela arbetsuppgifter inom den statliga verksamheten till regional nivå är mycket betydelsefull. Verket påpekar att dessa frågor behandlas inom civildepartementets länsberedning. Beredningens arbete i syfte att underlätta en samlad bedömning av denna fråga bör dock inte hindra att reformer av den nu föreslagna typen genomförs.

Länsstyrelsen i Hallands län påpekar att en ökad delegering av beslutanderätten till länsorgan är möjlig även från de centrala verk som enligt utredningens bedömning inte bör omlokaliseras.

En angelägen uppgift vorc enligt *statens råd för byggnadsforskning* att analysera vilka resultat som kunde uppnås vid utflyttning av vissa delar av en verksamhet. Liknande synpunkter framför *statens rättskemiska laboratoriums blodgruppsserologiska avdelning, arbetsmedicinska institutet, statens institut för byggnadsforskning, Industriförbundet, SAF* och *SACO*. Även *länsstyrelsen i Malmöhus län* anser att ett s. k. filialsystem bör prövas i större omfattning. Enligt *statskontoret* bör också delar av sådana myndigheter som delegationen undantagit från omlokaliseringsförslaget kunna decentraliseras.

Industriförbundet och *SAF* anser det naturligt att man i första hand utreder möjligheterna att flytta ut sådana delar av olika verksamheter som inte i nämnvärd grad är beroende av personliga kontakter med utomstående myndigheter, organisationer och företag.

Länsstyrelsen i Södermanlands län pekar däremot på riskerna med att begränsa en utflyttning till vissa delar av ett verks område. Härvid torde funktioner av mer rutinbetonad karaktär i första hand komma i fråga. Detta innebär stor risk för ökade regionala skillnader beträffande exempelvis yrkesverksamhetsgrad och inkomstförhållanden. *Länsstyrelserna i Jönköpings och Värmlands län* delar denna uppfattning. Sistnämnda länsstyrelse anser att den i debatten framhållna möjligheten att placera huvuddelen av byråkratins rutinarbete i landsorten och behålla topporganen i Stockholm med skärpa måste avvisas. Länsstyrelsen understryker utredningens mening att staten i stället bör medverka

till att skapa samhällen med så många arbetstagarkategorier som möjligt.

Ett bättre sätt att medverka till att dämpa expansionen i storstockholmsområdet vore enligt *kriminalvårdsstyrelsen, statens rättskemiska laboratoriums blodgruppsserologiska avdelning, försvarets sjukvårdsstyrelse, kartverket, kartverkets personalförening, statens institut för byggnadsforskning, SR och TCO* att nyetablera statlig verksamhet utanför stockholmsområdet. *Arbetsmedicinska institutet* finner det självklart att förläggning till andra delar av landet alltid bör övervägas i samband med nyetablering av statlig verksamhet. Liknande synpunkter anförs av *skogsstyrelsen, länsstyrelsen i Jönköpings län* samt *lantbruksförbundet* och *RLF*.

Även andra sätt att nå önskad regionalpolitisk effekt föreslås. Enligt *sjöfartsverket* ger det framlagda materialet inte tillräckligt underlag för att bedöma i vilken utsträckning en omlokalisering av central statsförvaltning behöver tillgripas. Man skulle antagligen lika gärna kunna flytta ut vissa statliga bolag eller rutinbetonade funktioner inom affärsverken. *Lantbruksförbundet* och *RLF* finner att huvudstadsfunktionerna hos de statliga affärsverken och bolagen sannolikt är mindre framträdande än hos civila myndigheter och institutioner. Utredningsarbetet med att inom denna sektor finna lämpliga objekt för utflyttning bör bedrivas skyndsamt. *Lantmäteristyrelsen* förordar att man i första hand undersöker möjligheterna att helt eller delvis flytta ut de verkligt stora verken.

Svenska nationalkommittén för geologi, från vilken SGU har överlämnat en skrivelse, finner utredningens förslag vara en god början men anser att en mycket större effekt hade nåtts genom omlokalisering av de stora statliga bolagen och affärsverken i sin helhet eller partiellt.

Statskontoret menar att det för flera statliga verksamheter finns behov av en regional mellaninstans för samordning och planering. Till en sådan regional administration borde stora delar av den nuvarande centrala statsförvaltningen i Stockholm kunna föras. På det regionala planet torde finnas stora möjligheter till integration mellan f. n. strikt avgränsade fack- och ansvarsområden. Vidare pekar statskontoret på möjligheten att bryta ut vissa fackområden inom större ämbetsverk och föra samman sådana funktioner.

SR anser visserligen att det är önskvärt att åtgärder vidtas för att hejda befolkningstillväxten i storstadsområdena men anser detta bör ske med medel som i så liten utsträckning som möjligt medför svårigheter för berörda människor. Enligt *SR*:s mening bör de av delegationen föreslagna åtgärderna endast tillgripas i ett läge då alla andra åtgärder visat sig sakna effekt.

Några remissinstanser anser att delegationens resonemang på vissa

punkter är för knapphändiga för att föregå ett viktigt lokaliseringsbeslut.

SACO och *TCO* menar att utredningens förslag till omlokalisering av statliga myndigheter inte kan läggas till grund för ett beslut i frågan.

Skogsstyrelsen anmärker på att en kvantifiering av de samhällsekonomiska effekterna av en utflyttning saknas, såväl när det gäller det avlastade storstockholmsområdet som de mottagande orterna. Inte heller föreligger några kalkyler över vad de föreslagna utflyttningarna skulle kosta annat än vad beträffar uppförande av ämbetslokaler. Det saknas därför reella möjligheter att väga plus- och minusfaktorer mot varandra och sätta de bedömda regionalpolitiska fördelarna i relation till effektivitetsförlusterna och kostnadsfördyringarna vid flyttad verksamhet. Liknande synpunkter framförs av *överbefälhavaren*, *militärpsykologiska institutet*, *företagsnämnden vid statens personalpensionsverk*, *lantbruksstyrelsen*, *statens institut för byggnadsforskning*, *invandrarverket*, *lantmäteristyrelsen*, *kartverket*, *länsstyrelsen i Stockholms län* och *planverket*.

Flera remissinstanser anmärker vidare på att delegationen i sitt arbete i så ringa utsträckning tagit kontakt med berörda verk och personalorganisationer. Sådana synpunkter förs fram av *statens rättskemiska laboratoriums blodgruppsserologiska avdelning*, *centrala studiehjälpsnämnden*, *invandrarverket*, *rikets allmänna kartverks personalförening*, *SGU*, *SACO-* och *TCO-föreningarna vid SGU*, *Statsanställdas Förbund*, *SACO* och *TCO*.

När det gäller delegationens resonemang om vilka statliga verksamhetsgrenar som bör omlokaliseras framhåller *överbefälhavaren* och *militärpsykologiska institutet* att gränsdragningen mellan de myndigheter som enligt delegationen inte bör omlokaliseras och övriga inte är tillfredsställande klarlagd utan kräver närmare överväganden. *Lantbruksstyrelsen* påpekar att det för centrala verk med regionala organ i samtliga län finns speciella praktiska, arbetsmässiga och rationella skäl som talar för en lokalisering till stockholmsområdet. Denna mening förs också fram av *skogsstyrelsen*.

Planverket konstaterar att delegationen föreslagit utflyttning av ett antal relativt kontaktsvaga verksamheter. I den mån man eftersträvar en större dämpningseffekt i storstockholm vore en utflyttning av kontaktintensivare verksamheter till ett mer begränsat antal orter att föredra.

Organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland anser att utredningen har gjort ett misstag genom att föra åt sidan frågan om de kulturella institutionerna av rikskaraktär. Den i höst påbörjade systematiserade decentraliserade utbildningen torde avsevärt underlätta Norrlands förmåga att kvarhålla människor i olika befattningar. Det hade varit ett demonstrativt och verksamt drag i

samma riktning att föreslå utflyttning av några kulturella institutioner från Stockholm, gärna men inte nödvändigtvis till Norrland. Även *riksrevisionsverket* anför liknande synpunkter.

Länsstyrelsen i Uppsala län anser liksom delegationen att kontaktproblemet är det avgörande om en verksamhet bör ligga kvar i Stockholm eller kan utlokaliseras. Denna uppfattning delas också av *lantbruksförbundet* och *RLF* som påpekar att ett införande av s. k. posttaxa för telefontrafiken i hög grad skulle underlätta ett genomförande av delegationens förslag.

Lantmäteristyrelsen påpekar att man saknar en närmare analys av kontaktbehov, kontakternas olika karaktär och kontaktmönstrets sannolika framtida utveckling. Liknande synpunkter framför *skogsstyrelsen*, *statens institut för byggnadsforskning*, *länsstyrelsen i Malmöhus län*, *Industriförbundet*, *SAF* och *TCO*.

Riksrevisionsverket anser att det av flera myndigheter uttalade stora behovet av kontakter med departement och andra myndigheter i storstockholmsområdet är något överdimensionerat och knappast kan betraktas som ett avgörande hinder mot utflyttning. *Centralnämnden för fastighetsdata* menar att behoven av personliga kontakter kommer att successivt minska i takt med utvecklingen på telekommunikationsområdet. Även utvecklingen av personkommunikationerna kan förväntas gå snabbt. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* och *organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland* samt *Landsingsförbundet* anför liknande synpunkter. *Länsstyrelsen i Hallands län* ifrågasätter om behovet av personkontakter på central nivå är så omfattande som ofta görs gällande. Det torde röra sig om ett litet antal högre befattningshavare inom resp. institution.

Kommunförbundet påtalar också kontaktproblemen. Förbundet menar dock att svårigheterna torde bli av begränsad omfattning genom att de utvalda lokaliseringssorterna erbjuder förhållandevis goda kommunikationer och att nästan samtliga föreslagna myndigheter synes ha litet kontaktbehov med såväl kommuner som allmänhet.

TCO framhåller att en utflyttning med begränsade och fördrjade kontaktmöjligheter skulle strida mot tendensen att genom lekmannainflytande förstärka kontakten mellan statsmyndigheter och organisationer.

Skogsstyrelsen kritiserar delegationens sätt att behandla kontaktproblemen genom att tämligen ensidigt utgå från den centrala myndighetens kontaktbehov. Problemet är ju ömsesidigt och man måste beakta de regionala och lokala organens samt allmänhetens behov av lättillgängliga kommunikationer och goda kontaktmöjligheter med den centrala instansen. *Statens råd för byggnadsforskning* understryker det anmärkningsvärda i att delegationen helt utelämnat den ändrade lokaliseringsstrukturens betydelse för konsumenterna av de berörda statliga organens varor och tjänster.

Enligt ERU:s bedömning är det tänkbart att kostnaderna för utflyttning av centrala statliga myndigheter ofta med kontaktberoende verksamhet kan bli mycket höga. I de enskilda lokaliseringsfallen bör därför övervägas att antingen behålla delar av de utlokaliserade organen i storstäderna eller att ytterligare förstärka kommunikationerna mellan berörda orter.

Flygtekniska försöksanstalten påpekar i detta sammanhang att det inte bara är de utflyttade enheterna som får vidkännas ökade kostnader och mer byråkratiska former för erforderliga kontakter utan även de i stockholmsområdet kvarvarande organen som måste hålla kontakt med de utflyttade.

Även *Industriförbundet* och *SAF* tar upp problemet med försämrade kontakter. Organisationerna ställer sig mycket tveksamma till att de negativa konsekvenserna härav kan undvikas genom förbättrade kommunikationer, ändrat kontaktmönster eller andra åtgärder. Det föreligger stor risk för att effektiviteten inom statsförvaltningen försämras. Kontakt- och samarbetsproblemen bör därför klarläggas ytterligare innan statsmakterna tar definitiv ställning i utflyttningsfrågan.

Sjöfartsverket framhåller att huvudorganisationerna på arbetsmarknaden nästan utan undantag samt företrädare i övrigt för näringslivet i stor omfattning förlagt sin verksamhet till Stockholm. En av de viktigaste anledningarna härtill har varit behovet av nära kontakt med statliga myndigheter av olika slag. En omfattande omlokalisering av statliga centrala myndigheter skulle innebära en effektivitetsminskning inte bara för myndigheternas eget vidkommande utan också för de företag, institutioner och organisationer som kunnat utnyttja den speciella sakkunskapen hos utflyttade myndigheter och den service dessa tillhandahåller i olika avseenden.

Val av lokaliseringsorter

Under detta avsnitt återges yttrandena över principerna för val av lokaliseringsorter. Alternativa lokaliseringsorter föreslås av flertalet länsstyrelser. Beträffande de enskilda myndigheternas ställningstaganden till lokaliseringsorterna hänvisas till redogörelsen under avsnitt 5.3.

Flertalet av de som uttalat sig om principerna biträder utredningens förslag. Detta gäller följande remissinstanser, nämligen *rikspolisstyrelsen*, *överbefälhavaren*, *statskontoret*, *riksrevisionsverket*, *skogsstyrelsen*, *länsstyrelserna i Östergötlands, Kalmar, Skaraborgs, Västmanlands, Västernorrlands och Jämtlands län*, *domänverket*, *U 68*, *Lantbruksförbundet*, *RLF*, *Industriförbundet*, *SAF*, *Kommunförbundet*, *Landstingsförbundet*, *televerket* och *universitetskanslersämbetet*.

Några remissinstanser anser behov föreligga av ytterligare utredningar. *Affärsverksdelegationen* är kritisk mot utredning-

ens analys i samband med valet av lokaliseringsorter och anser det viktigt att man för varje enskild myndighet analyserar de anspråk man måste ställa på en ort för att en ändamålsenlig omlokalisering skall möjliggöras.

Statens planverk anser att urvalet av lokaliseringsorter bör ske först sedan genom en riksplanering eller på annat sätt en konkretisering skett av de regionalpolitiska målen.

Liknande synpunkter framförs av *statens institut för byggnadsforskning* som påpekar att statsmakterna ännu inte tagit ställning till antalet storstadsalternativ eller deras lokalisering. Institutet anser att utpekandet av storstadsalternativen är ett av 1900-talets största regionalpolitiska beslut. Delegationens analys är enligt institutet i förhållande till frågans vidvett helt otillräcklig. En förnyad prövning av dessa frågor bör därför ske.

Länsstyrelsen i Jönköpings län påpekar att utredningen föreslår lokalisering till ett fåtal orter av typen storstadsalternativ. Härigenom erhålles en lösning av lokaliseringsmönstret som inte grundar sig på en generell regionalpolitisk avvägning och som föregriper förestående regionalpolitiska ställningstaganden. Detta bör dock inte hindra att konkreta beslut fattas om utflyttning av viss statlig verksamhet.

Riksrevisionsverket biträder delegationens förslag men framhåller beträffande grupperingen och fördelningen på orterna vanskligheten av att göra en mera bestämd bedömning när man saknar en bild över omlokaliseringen i stort.

Kommunförbundet förordar att fler orter tas i beaktande vid de fortsatta övervägandena om utlokalisering av statliga förvaltningsenheter. Inte minst kommunikationsteknikens utveckling torde ge större valfrihet vid lokaliseringsbeslut. *Överbefälhavaren* biträder delegationens uppfattning att även ett begränsat antal ytterligare orter kan komma i fråga för lokalisering av statlig verksamhet. *Landstingsförbundet* anför liknande synpunkter. Enligt *länsstyrelsen i Västmanlands län* är begränsningen av antalet orter oacceptabel om man ser utflyttningen som en första etapp av en medveten regionalpolitik. Det är ett jämlikhetskrav att antalet orter med fullgod differentiering av sysselsättnings-tillfällen, utbildningsmöjligheter och samhällsservice blir större och jämnare fördelade över landet.

En begränsning av antalet orter förordas av *sjöfartsverket*, *lantmäteristyrelsen*, *kartverket*, *planverket*, *SACO* och *TCO*. I detta sammanhang framhåller *lantmäteristyrelsen* och *kartverket* att en spridning på många orter skulle försvåra framtida organisatoriska förändringar. *Planverket* menar att i den mån man eftersträvar en större dämpningseffekt i storstockholm vore en mer samlad utflyttning av kontaktintensiva verksamheter till ett begränsat antal orter att föredra. En sådan mer samlad utflyttning kan också ge större möjligheter

att bedriva rationalisering av den statliga förvaltningen. *TCO* påpekar att en utflyttning av centrala statliga myndigheter innebär att många kontaktkrävande funktioner blir utflyttade. Detta talar för en lokalisering till ett begränsat antal större orter med goda kommunikationer. Även för de anställda innebär lokaliseringen till relativt stora orter betydande fördelar. *TCO* understryker att utflyttning av statliga verk inte är ett medel som kan användas för att lösa de problem som mindre och medelstora orter/regioner brottas med.

Lantbruksförbundet och *RLF* instämmer i stort i delegationens principiella resonemang. Förbunden anser emellertid att anknytningen till det näringsliv eller mera generellt sett till den allmänhet som de skilda verken har till uppgift att betjäna också förtjänar beaktande.

Statskontoret understryker, liksom utredningen, att den största effekten av utflyttning av statlig verksamhet uppnås om man koncentrerar utflyttningen till ett begränsat antal orter som har vissa givna förutsättningar, bl. a. goda kommunikationslägen. Resp. stadsregion skall ha möjlighet att utvecklas till storstadsalternativ. Statskontoret finner inget att invända mot de i denna etapp föreslagna lokaliseringsorterna. Bland dessa orter finns enligt statskontoret också sådana, dit en regional administration kan förläggas vid en geografisk sektorisering. Statskontoret understryker dock att man vid en fortsatt omlokalisering av central statlig verksamhet måste ta hänsyn till den framtida utvecklingen av den regionala administrationen. Det finns annars risk för att en fortsatt decentralisering blir styrande för denna utveckling i stället för tvärtom.

Enligt *ERU* redovisar delegationen två motiv för utlokalisering av statlig verksamhet, nämligen dels behov att dämpa storstädernas tillväxt, dels att viss statlig verksamhet bör lokaliseras till skogslänen för att reducera den regionala obalansen i fråga om tillgång och efterfrågan på arbetskraft. Dessa bägge motiv bör enligt *ERU* särskiljas. Således bör en dämpning av storstädernas tillväxt i första hand ske till med dessa så likvärdiga regioner som möjligt. Ett mindre antal storstadsalternativ torde därvid komma i fråga. För vissa av de utpekade orterna i skogslänen gäller att t. ex. transportförhållanden samt utbildning, förvärvsintensitet och åldersstruktur för arbetskraften på ett mycket påtagligt sätt skiljer sig från förhållandena i storstäderna. Vid en utflyttning till en del av orterna i skogslänen torde, mot denna bakgrund, de kortsiktiga samhällsekonomiska kostnaderna bli betydligt större än vid utlokalisering till storstadsalternativ. Enligt *ERU*:s bedömning är det nödvändigt att koncentrera insatserna till få utflyttningsorter för att decentraliseringspolitiken skall bli framgångsrik. Vidare bör vid de definitiva lokaliseringsbesluten hänsyn tas till lokaliseringsorternas utbyggnadsbehov av samhällskapital. Hänsyn bör också tas till marksituationen i dessa orter.

Länsstyrelsen i Jämtlands län tar upp ett av delegationens huvudmo-

tiv för utflyttning av statlig verksamhet från storstockholmsområdet, nämligen att åstadkomma positiva effekter för den mottagande orten och regionen. Vid fördelningen av de aktuella verksamheterna har detta motiv beaktats i alltför liten utsträckning. Således har huvudparten av arbetstillfällena föreslagits läggas till orter som tycks ha goda förutsättningar att växa av egen kraft. Liknande synpunkter anför *länsstyrelsen i Kopparbergs län*.

Skogsstyrelsen instämmer i de av delegationen uppställda allmänna kraven på lokaliseringsorterna. Att storstadsalternativen oundgängligen skall väljas på orter som ligger på betryggande avstånd från storstadsområdenas influens är dock diskutabelt. Detta får inte drivas till sin spets, exempelvis genom att förlägga skogshögskolan till Umeå då jordbrukets övriga båda högskolor skall ligga i Uppsala.

Länsstyrelsen i Värmlands län påpekar att nästan hälften av arbetstillfällena enligt förslaget skall förläggas till Norrköping och Gävle. Länsstyrelsen ifrågasätter om kravet på betryggande avstånd utanför de nuvarande storstadsområdenas influensfält för att uppnå en påtaglig avlastning av storstadsregionerna härigenom uppfylls. Med hänsyn till kommunikationernas utveckling bör en utflyttning kunna ske till orter som ligger längre bort från storstockholmsregionen. Liknande synpunkter anförs av *länsstyrelserna i Jönköpings* och *Kronobergs län*. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* anser att såväl regionalpolitiska som samhälls-ekonomiska och sociala skäl talar för en lokalisering även till regionala tillväxtcentra — inte bara som ett nödvändigt undantag i särskilda fall.

U 68 finner förslaget ligga i linje med riktlinjerna för utredningens arbete inom utbildningsplaneringen. Enligt U 68:s uppfattning föreligger ett ömsesidigt beroende mellan lokalisering av högre utbildning och andra åtgärder som skapar växtmöjligheter på de föreslagna orterna. Speciellt viktig för utbildningen är förekomsten av en differentierad arbetsmarknad. Statliga förvaltningsenheter kan på ett avgörande sätt bidra till en sådan differentiering. Liknande synpunkter framförs av *universitetskanslersämbetet*, som konstaterar att möjligheterna ökar för de studerande inom högre utbildning utanför storstadsområdena att få arbete i sina hemregioner. Detta bör dämpa utflyttningen av de bäst utbildade och därmed utarmningen av arbetskraften på de lokala arbetsmarknaderna. Vidare leder samspelet mellan lokaliseringen av utbildning och annan statlig verksamhet till att en prövning måste ske av förutsättningarna för högre utbildning på de orter som saknar sådan men som vid ett förverkligande av delegationens förslag avses utvecklas till storstadsalternativ eller regionala centra.

Linjeflyg AB tror sig beträffande flygkommunikationerna kunna tillfredsställa behovet av snabba, bekväma och tillgängliga förbindelser till praktiskt taget alla delar av landet, liksom anslutningslinjerna till utrikeslinjerna.

Som tidigare nämnts för länsstyrelserna fram alternativa lokaliseringsorter. Sålunda ifrågasätter *länsstyrelsen i Stockholms län* om inte Norrtälje bör kunna komma i fråga som lokaliseringsort.

Länsstyrelsen i Uppsala län framhåller de särskilda förutsättningar som Uppsala har för lokalisering av viss statlig verksamhet och erinrar om de beslut i denna riktning som statsmakterna redan fattat. Lokalisering till Uppsala innebär enligt länsstyrelsen en reell avlastning av stockholmsområdet.

Länsstyrelsen i Södermanlands län finner det obegripligt att huvudorterna Eskilstuna, Västerås och Örebro fallit bort ur diskussionen. Länsstyrelsen erinrar om att länsstyrelserna i Mälardalen sedan några år samarbetar i översiktliga planeringsfrågor för att skapa livskraftiga stadsregioner. I sammanhanget framhålls Eskilstuna som lämplig lokaliseringsort för ytterligare statlig verksamhet för att bl. a. få till stånd en förändring av stadens förhållandevis ensidiga näringsliv. Länsstyrelsen påpekar att nyköpingsregionen också är lämplig lokaliseringsort — främst för verksamheter som kan dra fördelar av en samlokalisering med AB Atomenergi.

Länsstyrelsen i Jönköpings län lämnar en utförlig redogörelse för de fördelar Jönköping kan erbjuda som lokaliseringsort. Länsstyrelsen föreslår att lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen flyttas dit i första hand och att jordbruksnämnden och naturvårdsverket därefter i en senare etapp lokaliseras dit.

Länsstyrelsen i Kronobergs län framhåller att Växjö uppfyller de krav i fråga om kommunikationer, differentierad arbetsmarknad, utbildningsmöjligheter, kvalificerad service osv. som delegationen ställt upp.

Länsstyrelsen i Kalmar län anser det nödvändigt att storstadsalternativen väljs ut på sådant sätt att de får en någorlunda jämn spridning över landet. Länsstyrelsen kan inte godta att ingen ort tagits med i sydöstra Sverige och yrkar på en utflyttning av statlig förvaltning till Kalmar—Nybro—Emmaboda redan i första etappen.

Länsstyrelsen i Gotlands län inser väl att en utflyttning av statliga organ från huvudstadsområdet inte kan ske till alla de områden, där detta ur regional synpunkt vore önskvärt. Länsstyrelsen hemställer dock att möjligheten av en omlokalisering av statliga verk och inrättningar till Gotland måtte allvarligt omprövas.

Länsstyrelsen i Hallands län konstaterar att av de föreslagna lokaliseringsorterna ingen ligger i Sydsverige och anser att man vid det slutliga ställningstagandet i frågan bör ta hänsyn till Sydsveriges situation. Länsstyrelsen för fram Halmstad som lämplig lokaliseringsort.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län anser att en satsning bl. a. på vissa storstadsnära områden torde vara nödvändig om storstadsutvecklingen någorlunda skall kunna hämmas. Trestad (Trollhättan—Väners-

borg—Uddevalla) resp. Borås utgör lämpliga sådana alternativ. Länsstyrelsen kritiserar delegationen för att ej tillräckligt ha analyserat vilka orter som skulle ha störst behov av att erhålla central statlig förvaltning. Enligt länsstyrelsens mening bör vidare lokalisering av statlig verksamhet användas för att utveckla orter som har potentiella utvecklingsmöjligheter men strukturella näringslivsproblem. Länsstyrelsen lämnar en ingående redogörelse för bl. a. Borås näringslivsproblem och stadens möjligheter att tjäna som lämplig lokaliseringsort för statlig verksamhet.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län för fram Skövde som lokaliseringsort för den militära verksamhet delegationen föreslår förlagd till Östersund. Det sker emellertid främst för att länsstyrelsen velat tillhandahålla ett bra alternativ om fackmässiga och praktiska synpunkter på ett avgörande sätt talar mot en lokalisering till Östersund. Skövde anses klart uppfylla kraven på lämplig lokaliseringsort.

Länsstyrelsen i Värmlands län förordar att den nu föreslagna utlokaliseringen till Karlstad kommer till stånd, helst kompletterad med vissa närbesläktade institutioner. Denna utlokalisering bör betraktas som första etappen i utbyggnaden av en landsortsdel för försvarets koncernledning.

Länsstyrelsen i Örebro län anser att de orter utanför storstadsregionerna som nu har universitets- och högskolcutbildning samt regionsjukvård i första hand bör utgöra storstadsalternativ. De orter som enligt denna princip kommer i fråga är Linköping—Norrköping, Örebro och Umeå. Storstadsalternativ som enligt länsstyrelsen i andra hand bör komma i fråga är orter som har universitetsfilialer men inte regionsjukvård, dvs. Växjö, Karlstad och i en framtid Sundsvall. Länsstyrelsen understryker att Örebro utgör ett reellt storstadsalternativ som bör bli lokaliseringsort för central statlig förvaltning.

Länsstyrelsen i Västmanlands län anser att begränsningen av lokaliseringsorter är oacceptabel. Även Västerås borde ha kommit i fråga för lokalisering av statlig verksamhet.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län föreslår att förutom domänverket ytterligare skogliga förvaltningsenheter samt skoglig utbildning och forskning lokaliseras till Falun/Borlänge. Vidare föreslås att man överväger lokalisering av central militär förvaltning och militär specialutbildning dit.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anser att delegationen i alltför liten utsträckning beaktat de positiva effekterna av en omlokalisering till Östersund. De föreslagna lokaliseringarna av försvarets förvaltningsskola och arméns tekniska skola till Östersund finner länsstyrelsen vara klart otillräckliga. I första hand bör delegationens förslag på denna punkt kompletteras genom omlokalisering av ytterligare statlig verksamhet

och i andra hand genom en omfördelning av nu föreslagna myndigheter.

Länsstyrelsen i Västerbottens län anser att förutom Umeå även Skellefteå borde kommit i fråga. Länsstyrelsen pekar på att Skellefteå har större antal tätortsinnevånare än Östersund. Vidare har Skellefteå en extremt industridominerad arbetsmarknad under det att Östersund, Umeå och Luleå redan har starka eller dominerande inslag av offentlig förvaltning.

Länsstyrelsen i Norrbottens län ifrågasätter om inte Luleå skulle kunna erbjuda TRU-kommittén ytterst goda lokaliseringsförutsättningar. Detta förutsätter dock att Umeå kompenseras för bortfallet med annan verksamhet av minst samma omfattning. Norrbotten och Västerbotten representerar nämligen tillsammans den mest accentuerade regionalpolitiska problematiken. Länsstyrelsen anser därför att större insatser kunde komma de nordligaste länen till del på bekostnad av områden i mellersta Sverige där arbetsmarknadssituationen i stort uppvisar kännetecken på överhettning.

Förslag till omlokalisering

De myndigheter som föreslås bli omlokaliserade delar i allmänhet delegationens uttalanden rörande angelägenheten av att vidta åtgärder för att dämpa expansionen i storstockholmsområdet. Däremot ställer sig så gott som alla avvisande till en utflyttning av det egna verket.

Statens kriminaltekniska laboratorium, SKL, avstyrker varje omlokalisering av laboratoriet och berör överhuvudtaget ej Linköping som lokaliseringsort.

Laboratoriet framhåller att frågan om SKL:s lokalisering år 1964 var föremål för statsmakternas prövning med resultat att SKL förlades till stockholmsområdet med hänsyn främst till polisskolans behov av lärare i kriminalteknik. När det gäller de administrativa frågorna delar SKL delegationens uppfattning att laboratoriet kan förläggas till annan ort än rikspolisstyrelsen. Däremot skulle snabbheten och smidigheten i samverkan med rikspolisstyrelsen till stor del gå förlorad. Delegationen har dock enligt SKL inte insett arten och vidden av den samverkan som SKL har med rikspolisstyrelsen vad avser styrelsens operativa arbete och undervisningsverksamhet.

SKL framhåller att brottslighetens starka koncentration till storstockholmsområdet motiverar att SKL är lokaliserat dit eftersom polis- och åklagarmyndigheternas krav på kriminalteknisk laboratorieexpertis är störst där.

SKL påpekar att polisskolan har behov av lärarkrafter från SKL liksom laboratoriet självt har ett sakligt intresse av att medverka vid un-

dervisningen av polismän. Eftersom polisskolan är belägen inom storstockholmsområdet (Solna och Ulriksdal) anser sig SKL efter en utflyttning till Linköping inte kunna tillhandagå med lärarkrafter i någon nämnvärd utsträckning på grund av den allt för stora tidsspillan som skulle uppkomma. Härtill kommer att en del av ifrågakvarande undervisning måste ske inom laboratoriets lokaler på de olika specialsektionerna. En utflyttning skulle enligt SKL i praktiken omöjliggöra dess samverkan med polisskolan.

SKL anser sig ha ett ständigt behov av kontakter med olika specialinstitutioner, framför allt inom det naturvetenskapliga och tekniska området. Linköping anses inte kunna uppvisa samma rika spektrum av specialinstitutioner som stockholmsområdet. De tidigare talrika kontakterna med statens rättskemiska laboratorium har enligt SKL förändrats markant sedan hösten 1969, då SKL övertog de kriminaltekniska blodgruppsbestämningarna från rättskemiska laboratoriet. Övriga kontakter med detta laboratorium avser kemiska frågeställningar, men dessa kontakter är enligt SKL för närvarande sporadiska och icke av sådan natur att de kan ha betydelse för en omlokalisering av SKL till samma ort som rättskemiska laboratoriet.

En enkät bland samtliga anställda visar enligt SKL att endast 15 % är villiga att följa med vid en utflyttning till Linköping. Av återstoden torde många tvingas flytta mot sin vilja, eftersom en stor del av den handläggande personalen har tjänster som är mycket specialiserade inom arbetsområden som inte förekommer inom något annat statligt eller privat organ. De speciella arbetsuppgifterna inom SKL anses vidare leda till svårigheter med rekrytering och utbildning av ny personal.

SKL framhåller också att den lokaliseringspolitiska effekten skulle bli blygsam genom utflyttning av 58 anställda.

Rikspolisstyrelsen, som är chefsmyndighet för SKL, framhåller att det vid en utflyttning av laboratoriet till Linköping kan uppstå en viss försening av undersökningar som härrör från storstockholmsområdet i förhållande till nuläget. Styrelsen anser dock att det i samband med undersökningar som kräver omedelbart besked föreligger goda möjligheter att snabbt transportera material dit, t. ex. med bil, helikopter eller flyg.

Vid en utflyttning av SKL kan det enligt rikspolisstyrelsen uppstå vissa svårigheter beträffande den undervisning som bedrivs vid polisskolan av befattningshavare från SKL. Genom omläggning och koncentration av denna undervisning torde det enligt styrelsen dock bli möjligt att väsentligt reducera olägenheterna av att SKL och polisskolan ligger på olika orter.

Enligt rikspolisstyrelsens uppfattning kräver vare sig behovet av kontakter mellan SKL och styrelsen, polisskolans behov av lärare från SKL eller laboratoriets kriminaltekniska undersökningar att SKL med **nöd-**

vändighet är lokaliserat till stockholmsområdet. En omlokalisering av SKL till Linköping skulle visserligen medföra vissa olägenheter. Styrelsen anser dock inte dessa olägenheter vara av den omfattningen att det bör hindra en omlokalisering om en sådan ur vidare synpunkter anses angelägen.

SR framhåller betydelsen för laboratoriets verksamhet och för polisväsendets funktionsduglighet av den undervisning som bedrivs vid polisskolan. Vidare ifrågasätter SR om svårigheterna vid en utflyttning av laboratoriet är överkomliga. Den av omlokaliseringen orsakade avtappningen av kvalificerad personal anses få icke acceptabla konsekvenser.

Statens naturvetenskapliga forskningsråd avstyrker och anser att en utflyttning av SKL skulle få en ur forskningens synpunkt mycket negativ effekt.

Statens rättskemiska laboratorium. Laboratoriet framhåller att det planeras en utredning om dess framtida organisation och arbetsuppgifter varför det för närvarande inte är lämpligt med en flyttning. Både kemiska avdelningen och blodgruppserologiska avdelningen framhåller behovet av nära kontakter med till karolinska institutet hörande kliniker och anser att möjligheterna till vetenskapliga kontakter skulle försämrats vid eventuell flyttning till annan ort. Vid laboratoriet bedrivs intern utbildning i avancerad blodgruppserologi. Svårigheten att rekrytera personal uppges sedan länge ha varit stor på grund av den specialiserade verksamheten och dålig lokalsituation. Flyttning till en landsortsstad skulle ytterligare skärpa svårigheterna att anställa kvalificerad personal. Av avdelningens personal beräknas ca 3/4 sluta vid eventuell utflyttning av laboratoriet, därav en stor del av den mest kompetenta personalen. Anställning av personal från Linköping skulle enligt avdelningen kräva att denna under ett till två år före flyttningen arbetar i Stockholm under ledning av erfaren personal. En sådan ordning anses lokalsituationen inte medge.

Enligt socialstyrelsen bör man inte nu ta ställning till förslaget om en omlokalisering av rättskemiska laboratoriet. Styrelsen finner det angeläget att först göra en planerad översyn av bl. a. rättskemiska laboratoriets organisation. Bl. a. skulle övervägas om laboratoriets båda avdelningar även i fortsättningen bör hållas samman.

Socialstyrelsen framhåller också särskilt den stora betydelsen för rättskemiska laboratoriet av samarbetet med karolinska sjukhuset och olika specialinstitutioner i Stockholm. För laboratoriets kemiska avdelning är ett nära samarbete med karolinska institutet oundgängligen nödvändigt. Motsvarande möjligheter till samarbete inom olika verksamhetsområden kan inte erhållas i Linköping, om inte högskolenheten där förses med speciell kapacitet på ifrågavarande vetenskapliga områden.

Statens invandrarverk. Verket anser det otänkbart att beslut om utflyttning skulle kunna fattas på grundval av det nu föreliggande utredningsmaterialet och föreslår att verket hänförs till den grupp, som delegationen avser att granska ytterligare. Verket framhåller att de motiv delegationen fört fram för att vissa verk inte borde flyttas utanför storstockholmsområdet, nämligen omfattningen och inriktningen av kontakterna med andra myndigheter, organisationer, institutioner och företag är giltiga för invandrarverket. Det åligger invandrarverket att bl. a. svara för en samordning av olika myndigheters åtgärder för att främja utlänningsanspassning. Till verket har knutits experter från bl. a. arbetsmarknadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, socialstyrelsen, försvarsstaten, rikspolisstyrelsen, utrikesdepartementet, landstingsförbundet och kommunförbundet. Verket framhåller vidare den särskilda betydelsen av kontakter med arbetsmarknadens organisationer.

Som motiv mot en omlokalisering av verket åberopas vidare bl. a. pågående utredningar. Invandrarutredningen utreder anpassningsåtgärdernas fortsatta och framtida inriktning. Även resultatet av utlänningsutredningens arbete uppges kunna påverka invandrarverkets organisation.

En utflyttning skulle vidare medföra risker för en på sikt försämrad situation för invandrarna genom att verket förlorar underlaget för anpassningsåtgärderna. Närmare en tredjedel av samtliga utlänningsutredningar i landet vistas i storstockholmsområdet. Stockholm är också centrum för invandrarnas organisationer.

Verket erinrar också om att utlänningsnämnden är knuten till verket. Nämnden sammanträder normalt minst en gång per vecka. Två tjänstemän hos verket är fördragande i nämnden. Om utlänningsnämndens kansli vid en omlokalisering av invandrarverket skulle stanna kvar i Stockholm, fordras enligt verket en omorganisation så att nämndens kansli blir en självständig myndighet.

Bland andra kontakter nämner verket samarbete med invandrantidningen och den för tidningen och verket gemensamma språksektionen. För språksektionen anses det inte vara möjligt att i Norrköping få tillgång till de kvalificerade specialister på ovanliga språk, som behöver anlitas med kort varsel.

Verket uppger att 75 % av de anställda förklarar att de inte kommer att flytta med till Norrköping. De flesta har som skäl angett makes/makas arbete i Stockholm eller att de har omvårdnaden av någon som inte kan flytta från Stockholm. 12 % uppges vara beredda flytta till Norrköping på vissa villkor. Verket pekar mot bakgrunden av personalens inställning på de svårigheter ett beslut om omlokalisering kan medföra för verket.

SACO-medlemmarna vid verket anför med verket likartade synpunkter, vilka bifogats till SACO:s yttrande.

LO anser att invandrarverket är en myndighet som kräver kontakt

med organisationer i Stockholm. En utflyttning skulle enligt LO avsevärt försvåra möjligheterna till snabba kontakter mellan verket och organisationerna, vilket LO anser vara nödvändigt vid de ömtåliga beslut som ofta snabbt måste fattas. Även *länsstyrelsen i Västmanlands län* är med hänsyn till verkets kontaktbehov med arbetsmarknadsstyrelsen, rikspolisstyrelsen och regeringen tveksam till utflyttning.

Som alternativt lokaliseringsort för *länsstyrelsen i Kalmar län* fram Kalmar.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI, finner det visserligen fördelaktigt med samlokalisering av institutet, luftfartsverket, sjöfartsverket och statens institut för byggnadsforskning men framhåller att institutet har ett omfattande kontaktbehov med en lång rad myndigheter, som inte föreslagits omlokalisera till Norrköping. Bl. a. nämns omfattande kontakter med militära vädertjänstens centralorgan. En utflyttning av SMHI skulle skapa en rad problem härvidlag. Institutet skulle inte kunna disponera militärassistenten i samma omfattning som nu. Vidare skulle samarbetet beträffande observationer, telekommunikationer, metodutveckling och utbildning av meteorologer försvåras.

Vad gäller den allmänna vädertjänsten och Sveriges Radios förmedling av väderprognoser framhåller institutet att en omlokalisering inte medför några större problem för ljudradions vidkommande. I fråga om TV torde vissa svårigheter uppstå, men eftersom en ny TV-studio planeras i Norrköping anses dessa svårigheter i första hand bli av samordnings- och teleteknisk natur.

Beträffande telekommunikationerna påpekar SMHI att man träffat avtal med televerket om förhyrning av viss del av televerkets anläggning för automatisk telegramförmedling (televäxeln ATESTO). Institutets anknnytning till denna televäxel kommer att ske med en terminalanläggning i institutets lokaler. En flyttning av denna terminal till Norrköping väntas enligt institutet inte medföra några problem fränsett höjda årliga avgifter till följd av längre överföringslinjer. Däremot väntas en utflyttning till nya och för ändamålet speciellt anpassade lokaler kunna leda till en effektivare och mera rationell funktion på telekommunikationsområdet.

Den hydrologiska och oceanografiska verksamheten, som till största delen är av uppdragskaraktär, kommer enligt institutet att bli lidande på en utflyttning på grund av försämrade kontakter med uppdragsgivarna. Vidare anses denna verksamhet komma att reduceras genom försämrade konkurrensvillkor gentemot privata konsultfirmor.

Institutet understryker också betydelsen av de möjligheter till undervisning som meteorologer och hydrologer har genom närheten till universiteten i Stockholm och Uppsala. Dessutom pågår bl. a. forsknings-

projekt som är av utomordentligt stor betydelse för såväl institutet som Stockholms universitet.

Institutet anser att riksdagens eventuella beslut om omlokalisering av SMHI kommer att baseras på mycket ofullständiga kunskaper om de kostnader som krävs för att en omlokalisering kan genomföras med bibehållen kvalitet på verksamheten. De nu överblickbara kostnaderna uppskattas för institutets del till ca 4 milj. kr. för engångsutgifter och i runt tal till 2 milj. kr. per år för ökade driftkostnader. Härtill kommer kostnader för nybygge, dubbling av datamaskinverksamheten och för planeringsarbetet.

Om utlokalisering till några av de föreslagna orterna skall genomföras är Norrköping den bästa. SMHI uppställer dock vissa krav för att acceptera Norrköping som lokaliseringsort, bl. a. att en nybyggnad ställs till förfogande och att extra anslag anvisas för dubbling av datamaskintid m. m. Institutet påpekar att lämplig tomt för institutet redan undersökts.

En enkätundersökning visar att 21 % av de anställda följer med institutet, medan 33 % anser sig inte kunna eller vilja flytta med. Institutet räknar dock med att övervägande antalet meteorologer och meteorolog-assistenter i vädertjänst kommer att flytta med. Avgången bland hydrologer och ingenjörer i hydrologisk och oceanografisk verksamhet beräknas dock bli större. Största avgången torde ske bland kartbiträden, teleprinterbiträden och dataoperatörer.

Försvarets rationaliseringsinstitut, FRI, erinrar om sitt förslag till slutlig organisation av den militära vädertjänsten. FRI framhåller att en bättre samordning av resurserna för den militära och civila vädertjänsten på sikt bör kunna ge inte oväsentliga besparingar. I samband med omlokalisering av SMHI bör man därför ta upp frågan om att förlägga även militära vädertjänstens centralorgan till Norrköping.

Sveriges Radio anför liksom SMHI att en omlokalisering av institutet till Norrköping inte medför några större problem för ljudradion. I fråga om TV framhålls att Sveriges Radio planerar under de närmaste två åren låta uppföra ett radio- och TV-hus, som bl. a. kommer att innehålla en mindre TV-studio med erforderliga resurser för produktion även av väderrapporter. Sveriges Radio räknar dock med vissa kostnadsökningar för länkförbindelser mellan Norrköping och Stockholm. *Televerket* påpekar behovet av nära samarbete med täta personliga kontakter mellan verket och institutet. *SACO-föreningen vid SMHI* framhåller att trots att SMHI fått en relativt fördelaktig placeringsort är endast en liten del av föreningens medlemmar direkt positiva till en utflyttning.

Statens naturvetenskapliga forskningsråd erinrar om att SMHI har ett nära samarbete med olika forskningsinstitutioner. En flyttning av SMHI skulle enligt rådet starkt försvåra detta och nödvändiggöra till-

skapandet av forskningsresurser särskilt i meteorologi och hydrologi inom Norrköping—Linköping-regionen.

Som alternativ till att förlägga SMHI i Norrköping för *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* fram Trestad (Vänern—Trollhättan—Uddevalla) medan *länsstyrelsen i Jönköpings län* föreslår Jönköping.

Luftfartsverket. Luftfartsverket, som avstyrker omlokalisering av verket, framhåller ett flertal skäl för att stanna kvar i Stockholm. Om beslut om omlokalisering ändå fattas kan verket acceptera Norrköping som lokaliseringsort.

Sedan år 1966 pågår en utredning angående trafikledningens och den radiotekniska tjänstens framtida organisation. Innan denna och därmed sammanhängande organisatoriska frågor blivit lösta är det enligt luftfartsverket inte möjligt att mera noggrant ange hur dessa lösningar inverkar på luftfartsinspektionens verksamhet. Verket framhåller, med hänsyn till luftfartsinspektionens arbetsuppgifter och den snabba utvecklingen på området, betydelsen av att tjänstemännen har en levande kontakt med den kvalificerade delen av luftfarten. Som exempel nämner verket allt mer förfinade och komplicerade hjälpmedel för instrumentlandning samt simulatorutbildning av flygande personal. Om de tjänstemän som skall kontrollera och delvis styra denna utveckling placeras så att de ej får verka i daglig nära kontakt med en stor flygplats och befintlig simulatorutrustning blir risken betydande att de ställs vid sidan av utvecklingen. Luftfartsverket erinrar också om luftfartsinspektionens funktion som tillståndsgivande myndighet. Verket anser det uppenbart att en flyttning av luftfartsinspektionen till Norrköping skulle innebära en försämring inte endast för de personer och företag, som finns i stockholmsområdet, utan även för huvuddelen av de personer och företag, som finns i landsorten och som söker kontakt med inspektionen vid besök i Stockholm.

Luftfartsverket erinrar vidare om att de luftfartspolitiska arbetsuppgifter, som handläggs av verkets utrikessektion, kräver personliga kontakter med kommunikations- och utrikesdepartementen samt SAS' utrikespolitiska avdelning. Till dessa arbetsuppgifter hör bl. a. frågor om bilaterala luftfartsavtal, trafiktillstånd för svenska och utländska linjeföretag och pool-avtal. Vidare åberopas kontakter med flygföretag och researrangörer i ärenden rörande chartertrafik. Utrikessektionens ansvar för det skandinaviska samarbetet på luftfartens område skulle enligt luftfartsverket således försvåras om sektionen — till skillnad från motsvarande organ i Danmark och Norge — inte lokaliserades till huvudstaden.

Inom driftavdelningen finns enligt verket flera arbetsuppgifter som bör ligga kvar i stockholmsområdet.

Luftfartsverket understryker således att en stor del av dess central-

förvaltning bör ligga kvar i Stockholm. Återstående delar av centralförvaltningen utgör enligt verket serviceorgan i vidsträckt mening även för luftfartsinspektionen och torde svårligen kunna sköta denna service från Norrköping.

Luftfartsverket redovisar en enkät som visar att 28 % av personalen kan tänka sig utflyttning, medan 51 % inte önskar flytta under några förhållanden. Mest negativa till utflyttning synes personal i lägre lönegrader vara. Av handläggande personal är enligt verket 49 personer negativa till flyttning. Åtskilliga av dessa uppges beklåda nyckelposter. Luftfartsverket anser sig därför vid en utflyttning bli ställd inför stora svårigheter att behålla eller få den kvalificerade och specialutbildade personal som krävs för att verket skall kunna fungera väl.

Luftfartsverket har bilagt ett yttrande från SAS, i vilket SAS bestämt avstyrker en eventuell utflyttning av verkets centralförvaltning. SAS anser att en utflyttning av luftfartsverkets centralförvaltning kan befaras medföra en oacceptabel situation genom att samordning, informationsutbyte och gemensamt beslutsfattande väsentligen försvåras och fördyras. *Linjeflyg AB* bedömer en utlokalisering som en begränsande faktor för ett effektivt samarbete, medan *arbetarskyddsstyrelsen* inte har någon erinran.

Länsstyrelsen i Jönköpings län föreslår Jönköping som alternativ förlägningsort och åberopar bl. a. att orten i fråga har ett förmånligt läge när det gäller utlandsförbindelserna.

Sjöfartsverket. Sjöfartsverket framhåller en rad olägenheter vid en eventuell omlokalisering av dess centralförvaltning. Skulle statsmakterna likväl besluta om utflyttning av verket anses Norrköping vara den lokaliseringsort som innebär de minsta olägenheterna.

Sjöfartsverket framhåller att verket redan är starkt decentraliserat och fördelar sig över så gott som hela landet. Antalet anställda uppgår till ca 1 500, varav endast 290 är stationerade i Stockholm. Vidare påpekas att verkets mycket speciella och mångskiftande arbetsuppgifter och frågornas internationella karaktär skapar ett kontaktbehov med departement och andra myndigheter samt sjöfartsnäringen liksom med tillverkare och leverantörer av speciell materiel och utrustning för sjöfartens bedrivande. Ett speciellt starkt kontaktbehov föreligger enligt verket i fråga om den verksamhet som rör säkerhetsanordningarna på farledsområdet. Vidare måste kontakt hållas med andra myndigheter samt med rederier och varv beträffande allmänna säkerhetskrav vid konstruktion, utrustning, handhavande och bemanning av de svenska handelsfartygen. Kontakterna på detta område omfattar också de ombordanställdas organisationer. Sjöfartens intressenter är i stor utsträckning lokaliserade till Stockholm men även till Göteborg.

En utflyttning från stockholmsområdet kan enligt verket medföra

störningar i de etablerade kontakterna som gör det nödvändigt att ha vissa arbetsenheter för kontaktverksamheten kvar i Stockholm.

Sjöfartsverket framhåller också olägenheter från rekryteringssynpunkt om verket tvingas flytta. En stor del av personalen är specialutbildad och på grund av verkets mångskiftande aktiviteter finns ett begränsat antal befattningshavare inom varje verksamhetsområde. Nyanställningar och vidareutbildning av personal kommer enligt verket att medföra betydande övergångssvårigheter under flera år.

Inom sjöfartsverket pågår en översyn av verkets regionala och lokala organisation. Verket anser att denna översyn, som kan komma att påverka även centralförvaltningens organisation och verksamhet, bör slutföras innan slutlig ställning tas till frågan om eventuell omlokalisering av centralförvaltningen. Med hänsyn härtill anser verket att en eventuell utflyttning bör anstå till senare delen av 1970-talet.

SR framhåller att det inom sjöfartsverket finns en mycket stark personalopinion mot utflyttning. Klara behov föreligger av samarbete med ett antal myndigheter och företag i stockholmsområdet. Vidare försvåras ett tillfredsställande fullföljande av det inledda rationaliseringsarbetet av en utflyttning och av den personalavtappning, som kan bli följden härav. *Arbetarskyddsstyrelsen* har ingen erinran mot omlokaliseringen. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser att praktiska skäl talar mot att sjöfartsverket lokaliseras till Norrköping. Med hänsyn bl. a. till att sjöfartsnäringens huvudorganisationer redan finns i Göteborg bör sjöfartsverket enligt länsstyrelsens mening också förläggas till Göteborg eller ort i dess närhet.

Sveriges Redareförening motsätter sig bestämt en förläggning av sjöfartsverkets centralförvaltning till annan stad än Stockholm eller Göteborg.

Kriminalvårdsstyrelsen. Kriminalvårdsstyrelsens majoritet avstyrker förslaget om utflyttning. Om styrelsen skulle omfattas av ett lokaliseringsbeslut synes Norrköping vara en lämplig lokaliseringsort. Två ledamöter i styrelsen vill inte motsätta sig utflyttning till Norrköping under förutsättning att sådana åtgärder vidtas att kriminalvården ej försvagas och att personalens intressen tillgodoses.

Kriminalvårdsstyrelsen anser att det finns anledning att räkna med en framtida integrering av samhällets insatser på olika vårdområden. Kontakterna på olika nivåer mellan kriminalvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen anses bli allt viktigare. Det är enligt kriminalvårdsstyrelsen motiverat att här tala om ett vårdblock som inte bör splittras geografiskt. Styrelsen redovisar omfattningen av kontakterna med andra myndigheter. Sålunda uppskattas vård- och tillsynsavdelningens sammanträffanden med vardera arbetsmarknadsstyrelsen, socialstyrelsen och skolöverstyrelsen till en gång per

månad. Arbets- och utbildningsavdelningen beräknas sammanträffa med arbetsmarknadsstyrelsen två gånger och vardera skolöverstyrelsen och socialstyrelsen en gång per månad.

Vidare har styrelsen beräknat att en utflyttning till Norrköping skulle medföra ett ökat resebehov för generaldirektören och överdirektören på ca 25 % av tjänstetiden och för de chefer som är direkt underställda verksamheten till 15—20 %.

Kriminalvårdsstyrelsen erinrar om att styrelsen svarar för utbildning även för andra myndigheter samt att styrelsen bedriver en omfattande central kursverksamhet. Således handhar styrelsen den av vårdutbildningsnämnden ledda gemensamma utbildningen av vårdpersonal vid fångvårdsanstalter, ungdomsvårdsskolor och vårdanstalter för alkoholmissbrukare. Även i detta sammanhang kommer en omlokalisering enligt styrelsen att medföra kostnadsökningar och särskilda problem.

Vid en personalenkät har 18 % förklarat sig positiva till utflyttning medan 82 % är negativa. Av de som är negativa har dock ca 40 % förklarat sig komma att följa med vid utflyttning.

En minoritet inom *statskontoret* anser att beslut om utflyttning av kriminalvårdsstyrelsen bör anstå. Som motiv härför anförs att man först bör se över arbetsfördelningen mellan de centrala, regionala och lokala instanserna. Möjligheterna för en partiell decentralisering av kriminalvårdsstyrelsens verksamhet till främst regionala led betecknar minoriteten som goda. Vidare anses möjligheterna till en närmare integration mellan kriminalvårdens verksamhet och andra angränsande områden, främst socialstyrelsens och arbetsmarknadsstyrelsens, böra undersökas. Enligt minoriteten kan en önskvärd samordning mellan olika vårdinsatser allvarligt fördröjas eller förhindras genom en utflyttning enligt delegationens förslag.

Sammanläggningsdelegerade i Norrtälje kommun anser att möjligheterna att lokalisera kriminalvårdsstyrelsen till Norrtälje bör utredas. *Länsstyrelsen i Kalmar län* ifrågasätter om inte kriminalvårdsstyrelsen borde lokaliseras till Kalmar—Nybro—Emmaboda-regionen.

Statens institut för byggnadsforskning. Institutet framhåller att det spelar en allt mer framträdande roll som statligt expertorgan för de myndigheter och departement som verkar inom byggnadsområdet. Institutet är nämligen det enda forskningsorgan som arbetar över hela byggområdet. Denna expertuppgift fullföljs genom täta personkontakter. Bland mottagare nämns inrikesdepartementet, planverket, bostadsstyrelsen och byggnadsstyrelsen. En annan typ av kontakter är de vetenskapliga och arbetstekniska kontakterna med bl. a. statistiska centralbyrån, försvarets forskningsanstalt och flygtekniska försöksanstalten. Institutet framhåller också samverkan med byggforskningsrådet. Tillsammans med rådet har institutet en informationsavdelning och ett in-

ternationellt sekretariat. Vidare har institutet nära samarbete med rådet när det gäller programarbete för forskning inom det gemensamma arbetsfältet.

Institutet påpekar att det troligen är ett av de mest tvärfackligt sammansatta forskningsorganen i landet. Detta ställer speciella krav på forskningsmiljöns bredd på den ort där institutet är verksamt.

Vid en intervjuundersökning bland personalen har 16 % av de anställda förklarat sig villiga att flytta, medan 60 % avser att stanna kvar i Stockholm. Av de 21 högst avlönade anser sig endast tre kunna flytta. Mest benägna att flytta är akademiker med lägre examen, medan akademiker med högsta examina är mest benägna att stanna. Ungefär hälften av de anställda är kvinnor. Dessa är mer benägna att stanna i Stockholm än de manliga anställda.

Institutet anser att det inte går att flytta institutet med bibehållande av den forskningsinriktning och den funktion institutet har i ett komplicerat samspel med myndigheter, utbildningsanstalter, intresseorganisationer och andra organ inom byggområdet. De organ som nu utnyttjar institutets tjänster kommer troligen att bygga upp enheter som fullgör vissa av institutets nuvarande funktioner. Ett genomförande av delegationens förslag skulle enligt institutet således snarast innebära ett nedläggande av det nuvarande institutet och ett uppbyggande av ett nytt institut, som med föreslagen lokalisering måste få annan inriktning.

Institutet påpekar slutligen att av de organ som föreslås bli omlokaliserade tillsammans med institutet inte finns något som har samma direkta anknytning till samhällsplanerings- och husbyggnadsfrågor som institutet. Det är enligt institutets mening inte rimligt att se institutet isolerat från den grupp av myndigheter som institutet har mest kontakter med, nämligen planverket, bostadsstyrelsen, naturvårdsverket och vägverket. Frågan om institutets lokalisering bör därför anstå i avvaktan på eventuellt beslut om omlokalisering av dessa myndigheter.

Statens råd för byggnadsforskning anför att det mest svårösta problemet vid uppbyggnaden av statens institut för byggnadsforskning har varit att rekrytera kvalificerad forskningspersonal. Det viktigaste kriteriet vid val av lokaliseringsort för institutet blir därför att den har en sådan vetenskaplig miljö att goda forskare inom institutets hela ämnesområde kan rekryteras till institutet. Utanför Stockholm är detta för närvarande endast fallet i Lund och Göteborg. Vidare behöver institutet nära kontakter med ämbetsverk och departement samt med rådet som är huvudsaklig anslagsgivare. Ytterligare är ett flertal uppgifter när det gäller internationellt samarbete knutna till institutet. Sålunda har dit förlagts ett för byggnadsforskningen gemensamt internationellt sekretariat. Rådet avstyrker därför att institutet förläggs till Norrköping. Om förslaget till omlokalisering genomförs så torde det föranleda en omprövning från rådets sida både av institutets omfattning och dess inriktning.

Värnpliktsverket. Värnpliktsverket avstyrker bestämt den föreslagna omlokaliseringen. Skulle flyttning ändå beslutas är Karlstad enligt verkets mening den enda av de föreslagna lokaliseringsorterna som kan godtas.

Som motiv för sitt avstyrkande åberopar värnpliktsverket främst kontaktbehov med ett flertal myndigheter som delegationen ansett bör ligga kvar i Stockholm. I enlighet med delegationens principer anser verket därför att det alltså bör vara lokaliserat till storstockholmsområdet. Sålunda har verket i fråga om anstånds- och uppskovsärenden nära samarbete med främst arbetsmarknadsstyrelsen, universitetskanslersämbetet, skolöverstyrelsen, rikspolisstyrelsen, kommunikationsverken och socialstyrelsen. I registreringsfrågor sker ett nära samarbete med centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden (numera riksskatteverket). Vidare förekommer omfattande kontakter med ÖB och försvarsgrenscheferna.

Värnpliktsverket vitsordar behovet av samarbete med försvarets sjukvårdsstyrelse och militärpsykologiska institutet, vilka också föreslagits omlokaliserade till Karlstad. Detta har dock ändrat karaktär sedan det nya inskrivningssystemet etablerats och kan därför inte motivera omflyttning för samlokalisering.

Värnpliktsverket anser vidare att en flyttning av verkets huvudkontor med dess drygt 50-tal anställda inte kan vara av avgörande betydelse ur lokaliseringssynpunkt, i synnerhet som omflyttningen beräknas medföra varaktigt ökning av verkets omkostnader.

Överbefälhavaren understryker starkt samarbetsbehovet inom försvarssektorn och totalförsvaret. ÖB biträds av ett flertal s. k. centrala staber och förvaltningar, vilka är i stort sett desamma som vid krig eller krigsfara ingår i "högkvarteret". I detta ingår bl. a. värnpliktsverket. ÖB anser inte att värnpliktsverket, militärpsykologiska institutet och försvarets sjukvårdsstyrelse har några sådana inbördes omfattande och intima kontakter som delegationen ansett.

ÖB anser att värnpliktsverket kan flyttas ut från storstockholmsområdet och att Karlstad kan godtas som lokaliseringsort. ÖB anser dock att det krävs ytterligare utredning om kostnaderna, arbetsformerna och valet av lokaliseringsort.

Försvarets rationaliseringsinstitut påpekar att verket har en omfattande ADB-baserad registreringsverksamhet som bl. a. bygger på löpande aviseringar från länsstyrelsernas datakontor. En centralisering av folkbokföringen kan komma att påverka verkets registreringsverksamhet. Försvarets rationaliseringsinstitut anser det vara svårt att nu överblicka hur en förflyttning av värnpliktsverket kan återverka på behov och uppbyggnad av dataöverföringssystem. Institutet har emellertid inte funnit att dessa omständigheter skulle tala mot föreslagen omlokalisering. Inte heller har institutet funnit vägande skäl tala mot Karlstad som

lokaliseringsort. SR ställer sig avvisande till utflyttning med hänvisning till samarbetsbehovet med myndigheter som stannar kvar i Stockholm.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län anser att Skövde erbjuder påtagliga fördelar framför Karlstad för värnpliktsverket, militärpsykologiska institutet och försvarets sjukvårdsstyrelse. Möjligheterna till kontakter med olika slags försvarsverksamhet är långt större i Skövde.

Militärpsykologiska institutet, MPI, avstyrker såväl omlokalisering över huvud taget som Karlstad som lokaliseringsort.

MPI framhåller att relationerna mellan institutet å ena sidan och värnpliktsverket och försvarets sjukvårdsstyrelse å den andra sidan inte är av den art eller omfattning att de motiverar en utflyttning av MPI från Stockholm och samlokalisering med båda eller endera av dessa andra myndigheter. Dessutom är MPI för litet för att ifrågakomma för utflyttning.

Avgörande för lokaliseringen är i stället det omfattande kontaktbehov som föreligger i institutets forskningsverksamhet, där närheten till försvarets materielverk och försvarets forskningsanstalt är mycket viktig, och i den omfattande konsultations- och rådgivningsverksamhet, som utövas gentemot i första hand försvarets centrala staber.

Mot en utflyttning anser MPI också de överväganden och förslag tala som gjorts av 1969 års försvarsforskningsutredning i dess betänkande rörande forskning för försvarssektorn. Resultatet av denna utrednings fortsatta arbete väntas ge ytterligare ett betydelsefullt underlag för bedömningen av lokaliseringsfrågan för MPI.

Beträffande personalens inställning till utflyttning visar en enkät bland den fast anställda personalen att 17 anställda förklarar sig inte komma att flytta med till Karlstad, medan 8 beräknas flytta med.

Liksom i fråga om värnpliktsverket är *överbefälhavaren* av den meningen att MPI kan flyttas ut från storstockholmsområdet. Även beträffande MPI förordar ÖB ytterligare utredning om kostnaderna och arbetsformerna. Vad gäller lokaliseringsorten är ÖB tveksam om Karlstad är den lämpligaste men uttalar att orten möjligen kan godtas på lång sikt. *Försvarets rationaliseringsinstitut* har ingen crinran mot att MPI lokaliseras till Karlstad men framhåller att MPI:s rekryteringsmöjligheter kan påverkas av att högskoleenheten i Karlstad f. n. inte omfattar utbildning i psykologi. SR ställer sig också beträffande MPI avvisande till utflyttning med hänsyn till samarbetsbehovet med myndigheter som stannar kvar i Stockholm.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län anser att MPI bör lokaliseras till Skövde.

Försvarets sjukvårdsstyrelse. Styrelsen ställer sig avvisande till omlokalisering och kan varken godta Karlstad eller någon annan av lokaliseringsorterna.

Styrelsen erinrar om den omorganisation rörande ledningen för militärsjukvården som genomfördes år 1969. Omorganisationen innebar att ledningsresurserna för hälso- och sjukvården koncentrerades till sjukvårdsstyrelsen som också fick ansvaret för djurhälsovården och djursjukvården inom krigsmakten. Styrelsen understryker behovet av ett intimt och nära nog dagligt samarbete med försvarsgrensstaberna och försvarsstaben. Kommer en omlokalisering till stånd följer därav enligt sjukvårdsstyrelsen en återgång till den uppgiftsfördelning och de organisationsformer som gällde före den 1 juli 1969. En sådan tillbakagång är enligt styrelsen varken rationell eller ekonomiskt försvarbar.

Den nya organisationen innebar också att fält- och marinläkarkåren, läkarna inom flygvapnet samt fältveterinärkåren sammanfördes till en gemensam personalkår, försvarets medicinalkår. Chef för kåren är verkschefen i sjukvårdsstyrelsen som i denna egenskap lyder under ÖB. Sjukvårdsstyrelsen framhåller att behovet av nära kontakt mellan medicinalkårexpeditionen och såväl försvarsstaben som försvarsgrensstaberna är uppenbart. Medicinalkårchefen har ett särskilt stabsorgan, medicinalkårexpeditionen, som ingår i sjukvårdsstyrelsen. Lokaliseras sjukvårdsstyrelsen utanför stockholmsregionen torde det enligt styrelsen bli nödvändigt att ompröva bl. a. medicinalkårexpeditionens organisationstillhörighet.

Sjukvårdsstyrelsen är vidare chefsmyndighet för militärapoteket. I styrelsens organisation ingår inte apotekare eller andra specialister på farmaciens område. Styrelsen är därför hänvisad till militärapoteket för att få militärfarmaceutisk expertis. Styrelsen anser det uppenbart att även om den förstärks med viss farmaceutisk personal, kommer styrelsens styrande och samordnande funktioner gentemot militärapoteket att försvåras om styrelsen flyttas från Stockholm.

Sjukvårdsstyrelsen erinrar vidare om att den verksamhet som nu bedrivs vid styrelsens materielbyrå är under utredning av försvarets materielanskaffningsutredning. Om byrån, vid vilken ca en tredjedel av personalen är anställd, skulle brytas ur styrelsen skulle den del som flyttar från Stockholm bli starkt decimerad i fråga om uppgifter, organisation och personal.

Styrelsen redovisar resultatet av en enkät, enligt vilken ca tre fjärdedelar av de anställda inte kommer att flytta med till Karlstad. Vid eventuell utflyttning krävs därför betydande nyrekrytering. Enligt styrelsen kommer det att uppstå betydande rekryteringssvårigheter med hänsyn till att verksamheten är i hög grad specialiserad.

Överbefälhavaren biträder i allt väsentligt sjukvårdsstyrelsens yttrande. ÖB understryker rekryteringssvårigheterna. Vidare erinrar ÖB om omorganisationen 1969 och anser att denna sannolikt måste rivas upp och att den gamla organisationen med försvarsgrensöverläkare etc. måste återinföras. Innan en långtidsplan för omlokalisering inom försvars-

sektorn föreligger bör enligt ÖB sjukvårdsstyrelsen inte brytas ut och nu lokaliseras till annan ort. Försvarets rationaliseringsinstitut anser att styrelsens materielbyrå tills vidare bör undantas från ett beslut om utlokalisering av sjukvårdsstyrelsen.

Liksom beträffande värnpliktsverket och MPI ställer sig SR avvissande till utflyttning av sjukvårdsstyrelsen med hänsyn till samarbetsbehovet med myndigheter som stannar kvar i Stockholm. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* anser att sjukvårdsstyrelsen — tillsammans med värnpliktsverket och MPI — bör lokaliseras till Skövde.

SACO-medlemmarna vid sjukvårdsstyrelsen är negativa till utflyttning och framhåller att en utflyttning till Karlstad skulle få konsekvenser i organisations- och personalhänseende som skulle kunna allvarligt äventyra arbetet med planering och utveckling inom krigsmaktens hälso- och sjukvårdsverksamhet.

Centralnämnden för fastighetsdata, CFD, godtar förslaget till omlokalisering oavsett om övriga organ omlokaliseras eller ej. Om grupperingen av utflyttande organ skall ske med särskilt hänsynstagande till samarbetsbehovet är CFD beredd att inkomma med en redogörelse för sina kontakter. CFD framhåller att grupperingen av utflyttade verk och den fortsatta utredningen om omlokalisering av enbart vissa funktioner av verk torde kunna ske med beaktande av att CFD:s blivande datorkapacitet sannolikt måste bli avsevärt större än vad som kan utnyttjas för markdatabanken.

Inom CFD har genomförts en enkel enkätundersökning av personalens attityder till den föreslagna utflyttningen. Resultatet visar en förhållandevis positiv inställning till utflyttning från Stockholm. Detta gäller dock ej personal med ADB-utbildning (systemmän och programmerare). Dessa har nästan utan undantag förklarat att de för närvarande ej kan ta ställning till en utflyttning eller att de har för avsikt att sluta sin anställning, om en utflyttning av CFD kommer till stånd. Som skäl för denna tveksamhet anför flertalet arbetsmarknadsskäl. Man fruktar att en utflyttning enbart av den dataverksamhet, som bedrivs inom CFD, kommer att medföra en alltför trång och ensidig arbetsmarknad med sämre val- och utvecklingsmöjligheter.

CFD har bifogat yttranden från SACO-föreningen vid CFD och CFD:s sektion av kanslihusets personalförening. *SACO-föreningen vid CFD* ställer sig i princip inte avvissande till en utflyttning om vissa närmare belysta krav tillgodoses i samband med utflyttningen. Föreningen påpekar dock att CFD:s framtida organisation är under utredning och att en utflyttning under förhandenvarande organisationsformer är oacceptabel. Vidare anser föreningen det vara en brist att det inte bedrivs högre utbildning i Gävle. Föreningen framhåller också rekryteringssvårigheterna på den nya orten beträffande specialister inom ADB-sektorn.

CFD:s sektion av kanslihusets personalförening ställer sig inte direkt avvisande men erinrar om den negativa inställningen till utflyttning bland ADB-personalen. På ingenjörssidan finns en positiv inställning, medan kontors- och biträdespersonalen är negativ. Sektionen framhåller också att en enkät, som av 79 tillfrågade besvarats av 47, gav till resultat att 19 avser följa med till Gävle, medan 8 inte kommer att flytta. 20 ansåg sig inte kunna ta ställning. *Viss personal* (41 anställda) vid CFD framhåller i särskild skrivelse att de anser en omlokalisering av nämnden inte böra ske. I skrivelsen åberopas bl. a. risk för effektivitetsminskning i nämndens verksamhet.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län ifrågasätter om inte CFD samt även lantmäteristyrelsen och kartverket bör samlokaliseras med statens planverk med hänsyn till verkens inriktning och samarbetsbehov. Som alternativ lokaliseringssort för *länsstyrelsen i Örebro län* fram Örebro för att uppgifter ur CFD:s dataregister för fastigheter skall kunna samordnas med statistiska centralbyråns register över befolkning och företag.

Sveriges lantbruksförbund och *RLF* anser att CFD samt även lantmäteristyrelsen och kartverket bör placeras i Östersund. Förbunden erinrar om att delegationen fäst stor vikt vid de positiva effekter som en omlokalisering kan medföra för den mottagande orten och regionen. De berörda verken har enligt förbundens mening inga speciella huvudstadsfunktioner. Vidare anses behovet av kontakter med näringsliv och allmänhet inte särskilt framträdande. Därför anser förbunden att den lokaliseringspolitiska effekten bör tillmätas avgörande betydelse vid valet av utflyttningssort.

Lantmäteristyrelsen. Styrelsen avstyrker bestämt förslaget till omlokalisering. I fråga om kontakter anses varje annan lokaliseringssort vara ogynnsammare än Stockholm. Möjligheterna för Gävle att erbjuda kvalificerad service och närhet till forskningsinstitutioner anses mycket osäkra. Om en total utflyttning skall ske mot verkets önskemål anser styrelsen att den bör uppskjutas och behandlas i samband med motsvarande överväganden för planverket och naturvårdsverket.

Lantmäteristyrelsen understryker kontaktbehovet med framför allt tekniska högskolan. Med centralnämnden för fastighetsdata (CFD) och rikets allmänna kartverk sker samråd i många principiella tekniska och administrativa frågor. Omfattande konkreta projekt som rör kart- och datafrågor bedrivs i samverkan med vart och ett av dessa organ. Lantmäteristyrelsen erinrar om att man tillstyrkt förslaget från utredningen rörande fastighetsbildnings- och mätningväsendets organisation att inordna CFD i lantmäteriets framtida centralorgan. Vad beträffar kartverket nämner styrelsen som exempel samverkan med lantmäteriet både i utvecklingsarbete och i fråga om rutiner för upprättande och revidering.

ring av bl. a. ekonomiska kartan. Även kontakterna med planverket, naturvårdsverket, lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen anses särskilt framträdande. Härutöver åberopar lantmäteristyrelsen kontaktbehov med kammarkollegiets arkiv, riksarkivet, statistiska centralbyrån och centrala folkbokförings- och uppbördsnämnden.

Lantmäteristyrelsen påpekar att lantmäteriets befattning med de areella näringarna minskat i takt med att bebyggelsefrågorna ökat. De areella näringarna är begränsade till ca 1/4 av lantmäteriets totala resursinsats. Som ett uttryck för denna utveckling erinrar styrelsen om den ändrade departementstillhörigheten.

Lantmäteristyrelsen framhåller att dess nuvarande lokalbehov i huvudsak är tillgodosett och att de lokaler som nu utnyttjas i stadens centrum erbjuder utomordentliga fördelar. Styrelsen påpekar vidare att den disponerat sin huvudbyggnad vid Lantmäteribacken i oavbruten följd sedan år 1689. Den är troligen den äldsta ämbetsbyggnaden för centrala ämbetsverk i landet och man kan därför inte undgå att anlägga vissa pietetssynpunkter i omlokaliseringsfrågan.

Lantmäteristyrelsen åbcropar en enkät som visar att 38 % av personalen skulle sluta om styrelsen flyttas till Gävle. Av dessa har ett stort antal s. k. nyckeltjänster. 17 % av personalen räknar med att oberoende av eventuell flyttning inte vara anställd hos styrelsen åren 1974—1975, medan 35 % uppger att de kommer att fortsätta att arbeta hos styrelsen också sedan den flyttat till Gävle. 10 % har ej tagit ställning. Som skäl mot flyttning nämns bl. a. egen villa som man ej vill lämna, svårigheter att få likvärdig bostad, svårt att ordna anställning till make/maka samt fortsatta studier vid tekniska högskolan i Stockholm och universitetet.

Ett genomförande av det framlagda förslaget att omlokalisera lantmäteristyrelsen till Gävle skulle enligt styrelsen medföra att ett väl fungerande ämbetsverk förlorar mer än hälften av sin nuvarande skickliga, erfarna och intrimmade personal med därav följande utomordentliga svårigheter att under många år söka bygga upp en ny lika väl fungerande organisation.

Länsstyrelsen i Västmanlands län anser att lantmäteristyrelsen har så centrala funktioner att den inte skall flyttas. Styrelsen har enligt länsstyrelsen så pass nära samarbete med statens planverk, kammarkollegiet, riksarkivet och naturvårdsverket att en flyttning medför avsevärda nackdelar för styrelsen. Som anförts under CFD anser *länsstyrelsen i Skaraborgs län* att CFD, lantmäteristyrelsen och kartverket bör samlokaliseras med planverket.

Beträffande lämplig lokaliseringsort anser *lantbruksförbundet* och *RLF* — som också angetts under CFD — att lantmäteristyrelsen bör placeras i Östersund. *Länsstyrelsen i Örebro län* förordar Örebro som utflyttningsort med hänsyn till behovet av goda kontakter med Stockholm och de regionala förvaltningarnas kansliorter.

Rikets allmänna kartverk. Kartverket avstyrker bestämt ytterligare en omlokalisering av verket. Verket erinrar om att det år 1965 flyttade från centrala Stockholm till Hässelby och att det därigenom har erfarenheter av vad en flyttning av ett tekniskt verk med över 500 anställda innebär i ökat arbete och i omställningssvårigheter av olika slag för de anställda och deras familjer.

Ungefär 24 % av verkets personal anser att en medflyttning kan bli aktuell och lika många att medflyttning eventuellt kan bli aktuell. Kartverket gör ett antagande om att hela den första gruppen och hälften av den andra följer med. Detta skulle innebära att två tredjedelar av den nuvarande personalen på ca 520 anställda inte flyttar med. Konsekvenserna av en sådan avgångsfrekvens blir allvarliga enligt verket. Den negativa effekten förstärks av att avgångsfrekvens blir ojämt fördelad på personalkategorierna. Vidare tar det lång tid, 3—10 år, innan nyrekryterad personal kan ersätta en fullt utbildad och rutinerad kader.

Personalavgången kommer enligt kartverket att medföra betydande produktionsbortfall. Detta anses i sin tur medföra kostnadsökningar och uteblivna rationaliseringar hos en rad statliga och kommunala organ samt i näringslivet i övrigt med samhällsekonomiska förluster som följd. Dessa anses väsentligen överstiga produktionskostnaden hos kartverket. Kartverket uppskattar kostnaden för produktionsbortfallet till storleksordningen 100—175 milj. kr. Kartverket antar vidare att de samhällsekonomiska förlusterna skulle kunna uppskattas till storleksordningen 200—350 milj. kr. Vidare beräknar verket nybyggnadskostnaderna till 25 milj. kr. och flyttningkostnaderna till 3 milj. kr. En utflyttning skulle enligt verket dessutom medföra kostnader för lokalkontor i Stockholm samt kostnader p. g. a. lägre utvecklingstakt, förändrade förhållanden för instrument, service, m. m. på totalt ca 2 milj. kr.

Beträffande samarbetsbehovet med andra myndigheter delar kartverket delegationens uppfattning att CFD, lantmäteristyrelsen och kartverket bör samlokaliseras. Kontakterna med lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen har minskat i förhållande till andra kartframställande och kartkonsumerande myndigheter. De verksamhetsområden som kommer i förgrunden när instrumentella bearbetningsmetoder och maskinella databehandlingsmetoder alltmera dominerar kartframställningen är de meteorologiska och hydrologiska områdena samt luftfarts- och sjöfartsområdena. På dessa områden framställs väderlekskartor, hydrologiska kartor, luftfartskartor och sjökort.

När det gäller frågan om lämplig lokaliseringsort förordar kartverket Norrköping/Linköping. Som motiv härför åberopar verket bl. a. bättre kontaktförhållanden med främst SMHI, luftfartsverket och sjöfartsverket samt närheten till forskningsmiljö. Vidare påpekar verket att den geografiska tyngdpunkten av verkets uppgifter ligger i närheten av en linje Norrköping-Motala-Mariestad. I personalenkäten har 229 svarande föredragit Norrköping/Linköping mot 157 för Gävle. De kost-

nadsökningar som en utflyttning från stockholmsområdet innebär skulle enligt verket komma att kraftigt minska genom utflyttning till Norrköping/Linköping i stället för till Gävle.

Kartverket har bifogat yttranden från verkets personalförening och verkets civilingenjörsavdelning. *Personalföreningen* är negativ till omlokalisering men framhåller vikten av att, om utflyttning trots allt beslutas, detta sker snabbt och att valet av lokaliseringsort väljs med hänsynstagande till de särskilda förmåner orten i fråga kan erbjuda personalen. *Civilingenjörsavdelningen* anför, att kartverket har ett intimt samarbete med sjöfartsverket. Föreningen betonar också behovet av forskningsmiljö och kontakterna med tekniska högskolan i Stockholm. En utflyttning till Gävle anser föreningen anmärkningsvärd och pekar på rekryteringsvärigheter i fråga om högskoleutbildade specialister. Vidare framhålls värdet av en utredning av hela den statliga kartverkssamheten.

Statens naturvetenskapliga forskningsråd erinrar om att kartverket fullgör viktiga servicefunktioner för ett stort antal forskningsgrenar. Inom den snabbt expanderande forskningsverksamheten inom "remote-sensing" området (fjärregistrering och fjärranalys), där en lång rad universitetsinstitutioner och ämbetsverk är engagerade, spelar kartverket en central roll. Skulle en överflyttning av kartverket till Gävle bli aktuell anser rådet det oundgängligt att delar av verket, framför allt centralarkivet, liksom också den forskningsorienterade verksamheten, får ligga kvar i Stockholm. Såsom anförts under CFD och lantmäteristyrelsen anser *länsstyrelsen i Skaraborgs län* att CFD, lantmäteristyrelsen och kartverket bör samlokaliseras med planverket.

Beträffande lämplig lokaliseringsort anser *lantbruksförbundet* och *RLF* — såsom angetts under avsnittet om centralnämnden för fastighetsdata — att kartverket bör placeras i Östersund. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* är av samma mening, medan *länsstyrelsen i Jönköpings län* förordar Jönköping.

Med anledning av vad kartverket i sitt yttrande över lokaliseringsförslaget anför om nedgång i produktionen som följd av ett eventuellt utflyttningsbeslut, framhåller *kartverkskommissionen* — mot bakgrund av de stora uppdämda kartbehoven i samhället — att det är synnerligen angeläget att de mycket allvarliga konsekvenserna för den allmänna kartläggningen uppmärksammas vid fortsatt handläggning av utflyttningsfrågan.

Lantbruksstyrelsen. Lantbruksstyrelsen anser att styrelsen även i fortsättningen bör lokaliseras till huvudstadsområdet. Som skäl härför anför styrelsen de många kontakterna med departement, andra statliga organ, jordbrukets organisationer och enskilda företag. Styrelsen redovisar en undersökning av denna kontaktverksamhet under budgetåret 1969/70. Av undersökningen framgår att omfattningen av de person-

liga kontakterna inom stockholmsområdet är betydande. Dessa riktar sig inte i första hand eller i särskilt stor omfattning mot de myndigheter — lantmäteristyrelsen, rikets allmänna kartverk, centralnämnden för fastighetsdata och skogsstyrelsen — som, under motivering av det inbördes samarbetsbehovet, jämte lantbruksstyrelsen föreslagits bilda en grupp med Gävle som lokaliseringsort. Bland de organ som styrelsen har betydligt tätare kontakter med än de övriga i Gävle-gruppen nämner styrelsen bl. a. statens jordbruksnämnd, naturvårdsverket och planverket.

Kontakterna uppgick enligt styrelsen till totalt 2 500 vid 250 kontaktställen. De flesta kontakterna togs med jordbruksdepartementet. Det statliga organ som närmast är vanligast i styrelsens kontakter är statistiska centralbyrån (114 kontakter). Kontakterna med veterinärstyrelsen, jordbruksnämnden, statskontoret och arbetsmarknadsstyrelsen är också många. Lantbruksstyrelsens kontakter med skolöverstyrelsen bedöms bli betydande, när undervisningsbyråns uppgifter flyttats dit. Lantbruksstyrelsen understryker vidare att kontakterna med näringsutövarnas organisationer — och andra organ i storstockholm — är avsevärda samt att lantbrukets organisationer avser att utreda frågan om en utflyttning av dessa. Innan slutlig ställning tas till styrelsens lokalisering bör resultatet av pågående utredningar avseende bl. a. lantbruksorganisationernas utflyttning avvaktas.

Styrelsen anser att delegationens argument att styrelsen bör ligga i centrum av sitt verksamhetsområde innebär att Gävle inte bör komma i fråga. Här åberopar styrelsen en undersökning av de tjänsteresor till styrelsen som lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas tjänstemän företagit under budgetåret 1969/70. Av denna undersökning framgår bl. a. att övervägande delen av resorna går till respektive från landets södra och mellersta delar. En stor del av resorna till Norrland avser rennärringsfrågor. Tjänsteresorna Solna—Stockholm för styrelsens tjänstemän uppskattas till 2 000.

Om lantbruksstyrelsen skall omlokaliseras måste orten ha goda förbindelser med såväl Stockholm som landet i övrigt. En framtida förbättring av Gävles kommunikationer anses inte i avgörande mån kunna eliminera dessa nackdelar.

Lantbruksstyrelsen avstyrker bestämt att verket lokaliseras till Gävle. Skulle en utflyttning beslutas bör lokalisering ske till en ort söder om Stockholm med högst en till två timmars reseavstånd med järnväg eller bil. Vidare bör i så fall utflyttningen ske till samma ort som lantbrukets organisationer kan komma att välja och även avse de övriga myndigheter som har nära kontakter med dessa. Lantbruksstyrelsen anser att Gävle inte torde vara tänkbar som utflyttningssort för lantbrukets organisationer.

Styrelsen framhåller att en enkät visat att endast tio anställda är beredda flytta utan erinran, medan 79 sagt nej till utflyttning. För 48 an-

ställda skulle utflyttning innebära stor olägenhet. Enkäten visar även att Gävle som utflyttningsort mötts av starkt negativ inställning och att nära 50 % av de anställda har yrkesarbetande make/maka. Styrelsen erinrar om att verkets utflyttning 1963 från det centrala Stockholm till Solna medförde att mer än 15 % av personalen slutade sina anställningar trots det ringa avståndet.

Länsstyrelsen i Västmanlands län anser lantbruksstyrelsen ha så centrala funktioner att verket inte bör flyttas. *Lantbruksförbundet* och *RLF* är positiva till samförläggning av lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen. Däremot har förbunden inte funnit bärande skäl för en samförläggning mellan dessa båda verk och centralnämnden för fastighetsdata, lantmäteristyrelsen och kartverket. I stället bör enligt förbundens mening lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen sammanföras med jordbruksnämnden och den blivande livsmedelsstyrelsen till en grupp. Utan att ge förord för någon speciell lokaliseringssort understryker förbunden att lantbruksnäringens tyngdpunkt ligger i södra delen av landet och att detta bör tillmätas vederbörlig hänsyn vid bedömningen av frågan. *SACO-föreningen vid lantbruksstyrelsen* avstyrker utflyttning.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anser att en förläggning av lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen till Jönköping skulle ge dessa verk goda arbetsbetingelser och vara mycket fördelaktigt ur de berörda näringarnas synpunkt. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* för fram Växjö och *länsstyrelsen i Kalmar län* förordar Kalmar. *Länsstyrelsen i Kristianstads län* anser att lantbruksstyrelsen — med hänsyn till att jordbruksnäringens tyngdpunkt ligger i Sydsverige — bör kunna placeras i Kristianstad-Hässleholms-regionen. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* framhåller också betydelsen av att lantbruksstyrelsen lokaliseras i närheten av de stora jordbruksområdena och förordar Skövde som lokaliseringssort. Även *länsstyrelsen i Örebro län* anser att en utflyttning bör ske i riktning mot jordbruksområdena i Götaland och Svealand och förordar Norrköping-/Linköping och Örebro framför Gävle.

Skogsstyrelsen. Skogsstyrelsen anser inte att någon omlokalisering bör ske. Genom den föreslagna utflyttningen tillgodoses visserligen behovet av samarbete med de myndigheter som också flyttas till Gävle. Många andra och väsentligare samarbetsbehov blir emellertid lidande. Bland myndigheter med vilka ett intimt, löpande kontaktbehov föreligger framhåller styrelsen bl. a. arbetsmarknadsstyrelsen, naturvårdsverket, statens vägverk, statens planverk, tekniska högskolan och SIDA samt domänverket och skogshögskolan. Behovet av närkontakter med dessa och andra myndigheter ökar eftersom de gemensamma övergripande frågorna på grund av samhällsutvecklingen blir allt fler och mera komplicerade.

Skogsstyrelsen pekar också på att många av verkets tjänstemän anlitas inom ett flertal andra institutioner och organisationer av rikskarakt-

tär. En utlokalisering av ämbetsverk och institutioner till skilda delar av landet skulle enligt styrelsen avsevärt försvåra en sådan verksamhet.

Styrelsen framhåller också den särställning som de centrala förvaltningsmyndigheter som har underlydande regionala organisationer intar. Dessa bör enligt skogsstyrelsens mening rent principiellt förläggas till Stockholm. Stockholm utgör den naturliga samlingspunkten för sammankomster mellan verket och företrädare för skogsvårdsstyrelserna. Varje annan ort har enligt skogsstyrelsen betydligt sämre läge ur kommunikationssynpunkt.

Enligt styrelsens mening talar de internationella skogliga kontakter av skilda slag där styrelsen ofta blir inkopplad för fortsatt lokalisering till Stockholm. Styrelsen anser det mycket svårt att uppfylla de krav som ställs på verket i detta sammanhang om verket lokaliseras utanför stockholmsområdet.

Av verkets ca 95 tjänstemän i Stockholm har bland den administrativa personalen och kontorspersonalen endast en person ställt sig positiv till en utflyttning medan 45 uttalat att de inte avser att följa med vid en eventuell utflyttning. I fråga om den skogligt utbildade personalen har av 37 personer 17 uttalat att de inte önskar följa med verket vid en utflyttning medan lika många är positiva till att verket flyttas.

Enligt skogsstyrelsen synes Gävle i och för sig kunna accepteras som lokaliseringsort såsom uppfyllande i huvudsak de kriterier för storstadsalternativ som ansetts böra uppställas. Kommunikationsförhållandena synes dock vara något sämre än vad fallet är för exempelvis Norrköping, Linköping, Jönköping och Örebro. Från de anställda har någon bestämd meningssyftning om val av annan ort än Gävle inte framkommit. Styrelsen pekar också på att skogsvårdsorganisationens framtida arbetsuppgifter är beroende av resultatet av flera utredningar, bl. a. skogspolitiska utredningen, skogsbruksutredningen och naturvårdslagstiftningsutredningen. Utan ytterligare grundliga överväganden är skogsstyrelsen inte beredd att ta bestämd ställning till olika lokaliseringorter.

Länsstyrelsen i Västmanlands län anser skogsstyrelsen ha så centrala funktioner att verket inte bör flyttas. Utifrån principen att de utlokaliserade verksamheterna bör bilda funktionella block ifrågasätter *länsstyrelsen i Kristianstads län* det ändamålsenliga i att skogsstyrelsen, domänverket och skogshögskolan placeras på tre skilda orter. *Lantbruksförbundet* och *RLF* är, som tidigare nämnts, positiva till samförläggning av lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen.

SACO-föreningen vid skogsstyrelsen framhåller att 16 av dess medlemmar är positiva till utflyttning, medan åtta är negativa. Fem medlemmar har ej besvarat förfrågan. Föreningen pekar på en ökad resefrekvens vid utflyttning och ifrågasätter en översyn av styrelsens organisation. Bland de positiva effekterna av en utflyttning nämner föreningen bättre boendemiljö, kortare restider till och från arbetet samt bättre rekryteringsmöjligheter i fråga om yngre jägmästare.

Liksom i fråga om lantbruksstyrelsen föreslår *länsstyrelsen i Jönköpings län* att även skogsstyrelsen förläggs till Jönköping. Detta skulle ge verken goda arbetsbetingelser och vara mycket fördelaktigt ur berörda näringars synpunkt. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* för fram Växjö och *länsstyrelsen i Kalmar län* förordar Kalmar. *Länsstyrelsen i Örebro län* förordar Örebro med hänsyn till verkets behov av goda kommunikationer med dels Stockholm och dels skogsvårdsstyrelsernas kansliorter. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* pekar på den av utredningen uppställda principen att lokalisera verksamheter i sinsemellan beroende block. Länsstyrelsen betonar önskvärdheten av att tillföra länet ytterligare statliga organ och förordar att fler skogligen förvaltningsenheter flyttas till länets centralregion, så att den kan utvecklas till ett skogligt centrum i landet.

Domänverket. Domänverket avstyrker delegationens förslag om en total utflyttning av centralförvaltningen.

Frågan borde ha behandlats samtidigt med delegationens senare prövning av de statliga bolagens, bl. a. Assi, lokalisering. Vid omorganisationen år 1969 fastställde nämligen statsmakterna ett gemensamt mål för domänverket och Assi och de båda företagen erhöi styrelser med nära nog fullständig personidentitet. De bedömningsgrunder som delegationen kan komma att lägga på de statliga bolagens lokalisering borde enligt verket komma att bli bättre tillämpbara på domänverket än de synpunkter som nu anlagts.

Domänverket påpekar att verkets allt dominerande inkomstkälla är virkesförsäljningarna. Dessa är med hänsyn till marknadens struktur m. m. i stor utsträckning centraliserade. En förflyttning från stockholmsområdet skulle i avsevärd grad försvåra kontakterna med köparna, virkesmarknaden och med skogsindustriernas branschorganisationer. Dessa kontakter är livsviktiga för domänverkets affärsverksamhet och dessutom av allmänt intresse med hänsyn till den ställning och betydelse domänverket har för svenskt skogsbruk. En flyttning från stockholmsregionen kan bedömas innebära risker för ett försämrat försäljningsresultat inte endast övergångsvis utan även på längre sikt.

Av beskrivningen av domänverket framgår att delegationen bedömer verket ha i stor utsträckning samma karaktär som större skogsbolag. Detta är enligt domänverkets uppfattning missvisande. Verket har en riksomfattande verksamhet med produktion av virkesråvara för hela landets skogsindustri, medan skogsbolagen utan undantag har sin verksamhet regionalt eller lokalt avgränsad. En stor del av skogsbolagens produkter avsätts på exportmarknaden. För att klara denna försäljning har företagen förutom ett försäljningskontor vid huvudkontoret ofta en väl utbyggd försäljningsorganisation utomlands. Skogsbolagen samverkar dessutom genom ett flertal branschorgan med säte i Stockholm.

Domänverket anser att delegationens jämförelse mellan domänverket

och större skogsägande företag utanför Stockholm i fråga om kontakter med t. ex. skogsarbetsgivarnas organisationer inte är relevant. Verket för förhandlingar med arbetstagarparten om löne- och anställningsvillkor och samförhandlar som en huvudorganisation med skogsbranschens övriga huvudorganisationer. Dessa huvudorganisationer inom den enskilda sektorn är förlagda till Stockholm. Skogsbolagen tillvaratar sålunda sina intressen på riksplenet både genom branschorganisationer och arbetsmarknadsorganisationer. Detta arrangemang är bl. a. motiverat av att de inte har sina huvudkontor i Stockholm. Domänverket anser det emellertid av flera anledningar inte vara tänkbart att ingå som medlem i det enskilda skogsbrukets centrala organisationer utan får självt tillvarata sina riksintressen. Detta anses vara ett motiv för att verkets centrala ledning bör vara lokaliserad till stockholmsområdet.

Inom verket bedrivs f. n. ett administrativt rationaliseringsprojekt, som bl. a. syftar till en minskning av personalbehovet i centralförvaltningen. Därvid kommer delegering av arbetsuppgifter och beslutsfunktioner till lokalförvaltningen ifråga. Integrerat härmed pågår utformningen av ett nytt ekonomisystem för domänverket. Detta projekt, som bygger på programbudgeteringens principer, syftar till en indelning av verksamheten i särskilda resultat- och ansvarsområden. Dessa mycket omfattande rationaliseringsprojekt avses leda fram till sådana förändringar av administrativa rutiner och styrinstrument att centralförvaltningens personella omfattning kan minskas. Samtidigt kan viss ökning av personalen inom distriktsförvaltningarna bli aktuell.

Domänverket erinrar också om att man under februari 1971 flyttar in i en ny förvaltningsbyggnad i Bergshamra, Solna. Verket påpekar, att i samband med förarbetena för denna byggnad frågan om centralförvaltningens lokalisering behandlats i riksdagen vid ett flertal tillfällen under senare tid. Verket framhåller att man baserat bl. a. sin personalplanering på de beslut riksdagen nyligen fattat rörande uppförande av ny förvaltningsbyggnad. Uppbyggnaden av personaltillgångarna är enligt verket förenad med stora kostnader för rekrytering, introduktion, information och utbildning av personalen.

En personalenkät visar att domänverket vid en eventuell lokalisering till Falun/Borlänge kan vänta en stor personalavgång. Av 285 svarande har endast drygt 30 % uttalat att de följer med vid en utflyttning. Motsvarande tal för den kvinnliga personalen är 4 %. Av enkäten kan utläsas att det är framför allt personalen i de lägre lönegraderna som inte avser att följa med. Över hälften av personalen i lönegrad 20 och däröver räknar däremot med att flytta.

Vad gäller den föreslagna lokaliseringssorten vitsordar domänverket vad delegationen anfört om att verkets ekonomiska tyngdpunkt är förlagd till Mellansverige och att den centrala verksamheten bör vara förlagd dit. Däremot avstyrker verket Falun/Borlänge som lokaliseringsort. I stället förordas Norrköping/Linköping, Örebro eller Gävle. Ver-

ket understryker vikten av att en eventuell utlokalisering kombineras med en effektivisering av kommunikationerna från lokaliseringsorten till såväl Stockholm som övriga delar av landet.

SACO-föreningen vid domänverket framhåller i stort sett samma motiv mot utflyttning som domänverket självt anfört i sitt yttrande.

Statstjänstemännens riksförbund, SR, anser flera skäl tala för att de affärsdrivande verken så långt möjligt behandlas i ett sammanhang. Frågan om utflyttning av domänverkets centralförvaltning bör anstå i avvaktan härpå. Härtill kommer att den föreslagna lokaliseringsorten är klart olämplig och att andra alternativ måste övervägas, om en utflyttning över huvud skall aktualiseras.

Skogsstyrelsen anser att det mot bakgrund av att verksamheter med intima kontaktbehov och angränsande uppgifter bör lokaliseras till samma ort är anmärkningsvärt att delegationen föreslagit att de berörda tre skogliga organen, domänverket, skogsstyrelsen och skogshögskolan skall förläggas till tre skilda orter, nämligen resp. Falun/Borlänge, Gävle och Umeå. Ett sådant förslag innebär splittring av kontaktfälten och destruktion av samarbetsvägarna och måste — även med ganska blygsamma effektivitetskrav — anses föga välbetänkt. *Länsstyrelsen i Kristianstads län* är inne på samma tankegångar.

Riksförsäkringsverket. Riksförsäkringsverket anser att en omlokalisering inte är tillräddig för verkets del. Verket framhåller att delegationens påstående att verkets ”huvuduppgift är att utbetala medel till enskilda personer” är ett missförstånd. Riksförsäkringsverkets huvuduppgift är att leda och utöva tillsyn över den allmänna försäkringen och att pröva besvär över de allmänna försäkringskassornas beslut. Vidare betalar verket månatligen ut folkpensioner, ATP-pensioner och yrkesskadelivräntor m. m. Härtill kommer debitering och uppbörd av arbetsgivaravgifter samt reglering av yrkesskadeersättningar. Sistnämnda uppgifter bör enligt verkets mening åtminstone i huvudsak föras över på lokala organ.

Verket lämnar en ingående redogörelse för kontaktverksamheten. Av denna framgår att talrika kontakter förekommer mellan verket och kanslihuset samt med centrala ämbetsverk inom sjukvårds-, skatte-, uppbörds-, data-, statistik-, rationaliserings- och arbetsmarknadsområdena. Särskilt framhåller verket behovet av samarbete med socialdepartementet i synnerhet i samband med reformförslag och utfärdande av tillämpningsföreskrifter. Verket erinrar i sammanhanget också om riksdagens socialförsäkringsutskott, vilket beräknas medföra ett ökat behov av kontakter mellan verket och riksdagen. Verket understryker vidare behovet av kontakter med bl. a. LO, TCO, SAF, handikapporganisationerna och pensionärernas riksförbund.

Riksförsäkringsverkets styrelse är sammansatt av företrädare för po-

litiska partier och arbetsmarknadens huvudorganisationer. Detta möjliggör en förankring av styrelsearbetet hos stora intressegrupper. Det är enligt verket i praktiken nästan ogörligt att hålla sammanträden annat än i stockholmsområdet. Man bör uppmärksamma att ett stort antal föredragande eller experter ofta behöver vara till hands vid sammanträdena. På liknande sätt förhåller det sig med fullmäktige för verkets fonder, vari bl. a. ingår riksbankschefen samt ATP-fondens, Kreditbankens och Skandinaviska bankens verkställande direktörer.

För bedömning av besvärssärenden i sjukförsäkrings- och pensionsfrågor samt av yrkesskadeförsäkrings- och sjukvårdsärenden anser sig verket behöva fortlöpande tillgång till kvalificerad läkarexpertis inom en lång rad specialiteter. Detta behov kan i full utsträckning tillgodoses i Stockholm men endast i ett fåtal landsortsstäder. Om läkarnas personliga inställelse ersätts med skriftväxling skulle handläggningen bli otillräckligt långdragen.

Enligt riksförsäkringsverkets mening råder det således ingen tvekan om att verket har — och för en överblickbar framtid kommer att ha — kontakter med huvudstadsfunktioner i en sådan omfattning att verket bör ligga i Stockholm.

Vad gäller kontaktbehoven med statens personalpensionsverk framhåller verket att den verksamhet som inom den allmänna pensioneringen närmast liknar detta verks specifika beräkning och fastställande av tjänstepensioner för statsanställda för länge sedan decentraliserats till försäkringskassorna. Med personalpensionsverket har verket f. n. kontakter i ungefär samma omfattning som med t. ex. kommunernas pensionsanstalt. Centrala studiehjälpsnämnden uppger sig verket hittills knappast haft beröring med. Däremot understryks behovet av kontakter med försäkringsdomstolen.

Riksförsäkringsverket anmäler att ett stort antal utredningar pågår inom dess verksamhetsområde. Bl. a. utreder verket tillsammans med statskontoret i den s. k. RAFA-utredningen användningen av ADB-system för den allmänna försäkringen. Utredningsarbetet kommer att ta flera år. Det är inte möjligt att bedöma vilken inverkan utvecklingen av ett sådant system kan ha på förutsättningarna för den föreslagna omlokaliseringen.

Verket redovisar en personalenkät som besvarats av 825 anställda (93 % av de tillfrågade). Av dem som besvarat enkäten var knappt 8 % positiva till flyttning till Sundsvall medan 69 % var negativa.

Riksförsäkringsverket befarar att en stor del av personalen kommer att lämna verket vid en eventuell omlokalisering. Riksförsäkringsverkets olika enheter arbetar med tämligen små marginaler. Skulle verket behöva arbeta med betydande inslag av vakanser och ovan personal, måste det ta sig uttryck i minskade möjligheter för verket att ta egna initiativ, ökade handläggningstider och ärendebalanser, mindre tillförlit-

lig utredning i ärendena och därmed större risk för felaktiga beslut och eventuellt rättsförluster. Den ökade risken för störningar av utbetalningsverksamheten — som omfattar över en miljon folkpensioner varje månad — kan inte förbises, liksom inte heller inverkan på arbetet med arbetsgivaravgifter.

Riksförsäkringsverket avstyrker Sundsvall som lokaliseringsort. Som motiv härför åberopar verket bl. a. större tidsåtgång för resor såväl till Stockholm som till försäkringskassorna.

Riksförsäkringsverket redovisar i sitt yttrande förslag till decentraliseringsåtgärder. Under 1960-talet har verket genom olika decentraliseringsåtgärder minskat sin personal från 14 till 8 % av antalet anställda i socialförsäkringsadministrationen. Denna utveckling bör enligt verkets mening fortsätta. Verket anser att delegering skulle kunna ske beträffande två ärendegrupper, nämligen debitering och uppbörd av arbetsgivaravgifter och yrkesskadcärenden. Antalet anställda på de enheter som sysslar med avgifts- och yrkesskadcärenden uppgår till ca 400.

Riksförsäkringsverket förordar att man prövar de möjligheter som erbjuds till en fortsatt utläggning av arbetsuppgifter från verket till de lokala skattemyndigheterna och försäkringskassorna.

För att belysa lokaliseringseffekterna av en sådan decentralisering kan nämnas att försäkringskassorna har centralkontor i 26 städer — vanligen ett sådant kontor i varje län — och lokalkontor på ca 500 orter. Av försäkringskassornas totalt ca 10 000 anställda tjänstgör drygt hälften vid lokalkontoren. Lokala skattemyndigheter finns på 115 orter.

Riksförsäkringsverket finner det nödvändigt att man i första hand tar ställning till huruvida man bör inrikta sig på att liksom tidigare flytta ut arbetsuppgifter från verket till lokala organ. Det bör alltså inte komma i fråga att först överväga en omlokalisering av verket och därefter genomföra en sådan decentralisering som verket förordar.

SACO-föreningen vid riksförsäkringsverket anser det vara anmärkningsvärt att någon utredning om för- och nackdelarna med den verksamhet som riksförsäkringsverket bedriver i Stockholm inte har redovisats. Vidare anser föreningen att några övertygande saksäl inte anförts för att flytta verksamheten just till Sundsvall. Föreningen har gjort en enkät som visar att endast ca 1/4 av de 128 som svarat är villiga att flytta med.

Föreningen pekar liksom verket på möjligheterna att delegera vissa arbetsuppgifter och anser det vara ansvarslost att flytta riksförsäkringsverket från stockholmsområdet utan att närmare pröva möjligheterna härtill.

Arbetarskyddsstyrelsen har ingen erinran mot delegationens förslag, medan *länsstyrelsen i Gotlands län* förordar att verket placeras i Visby. Som motiv härför framhåller länsstyrelsen behovet av att något eller

några statliga organ omlokaliseras till Gotlands län. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* för fram Östersund.

Statens personalpensionsverk. Pensionsverket avstyrker bestämt varje omlokalisering av verket.

Pensionsverkets uppgift är att fullgöra pensionsförpliktelser som staten påtagit sig i förhållande till de anställda. Pensionsverket framhåller att pension måste i varje avgångsfall kunna beviljas i sådan tid, att den kan utgå då lönen upphör. Likaså måste familjepension kunna utgå omedelbart efter anställningshavares eller egenpensionstagares frånfälle. Det är också ett oavvisligt krav att beviljad pension kan till varje berättigad utbetalas på rätt förfallodag varje månad.

För att verksamheten skall fortgå med betryggande säkerhet måste verket vid varje tid ha tillräcklig personal och erfarna och kunniga handläggare. I annat fall kan verksamheten inte fungera. Bl. a. tack vare att verkets handläggande personal i ytterst obetydlig utsträckning lämnat sin anställning i pensionsverket av annan anledning än pensionsavgång har detta också uppnåtts.

Den primära synpunkten har för pensionsverket varit att verksamheten skall kunna fungera kontinuerligt vid en eventuell omlokalisering. Företagsnämnden vid verket har gjort en undersökning om personalens inställning till en flyttning till Sundsvall. Det framgår att av samtliga tillfrågade endast 18 är villiga att medfölja till Sundsvall. Alla de övriga 189 önskar omplacering i Stockholm och av dem har inemot en fjärdedel — 42 personer — förklarat att de med hänsyn till risken av verkets flyttning redan nu söker sig annan sysselsättning. Av de tillfrågade handläggarna har 11 förklarat sig i princip villiga att flytta, medan de övriga 97 sagt sig önska omplacering i Stockholm och 23 av dem förklarat sig redan nu söka annan anställning. Med hänsyn bl. a. till resultaten av undersökningen har företagsnämnden mycket bestämt avstyrkt förslaget om omlokalisering av verket.

Personalpensionsverket framhåller att utan full styrka av kvalificerade och erfarna handläggare kan pensioner inte beviljas och utbetalas i rätt tid och med rätta belopp. Resultaten av enkätundersökningen och de redan på grund av förslaget inträffade och väntade avgångarna av kvalificerade handläggare är enligt verket utomordentligt illavarslande. Enligt pensionsverkets bedömande skulle en omlokalisering medföra allvarliga risker för att verkets uppgifter inte skulle kunna fullgöras på ett acceptabelt sätt.

Verksamheten har nära anknytning till vederbörande avdelning inom finansdepartementet, statens avtalsverk, statskontoret, statens personalvårdsnämnd och andra statliga organ i Stockholm samt till de organ för kommunal och enskild personalpensionering som finns där. Det skulle därför leda till starkt minskad effektivitet om pensionsverket förlades

till annan ort än de nu berörda organen. Bl. a. är behovet påtagligt av att, ofta med kort varsel, kunna anordna personliga överläggningar.

Pensionsverkets kontakter med den verksamhet som riksförsäkringsverket bedriver förutsätter sällan personliga sammanträffanden mellan berörda tjänstemän och gäller till helt övervägande del försäkringskassorna. Personalpensionsverket anser därför att det inte finns några starkare skäl för att pensionsverket skall vara lokaliserat till samma ort som riksförsäkringsverket.

Personalpensionsverket har bifogat yttrande från verkets företagsnämnd. Nämnden avstyrker bestämt en utflyttning till Sundsvall. Främst åberopas riskerna för stora personalavgångar och därav följande störningar i verkets verksamhet.

Statspensionärernas Riksförbund framhåller det angelägna i att personalpensionsverket inte flyttas till en ort utanför storstockholmsområdet. Förbundet understryker inledningsvis att verkets uppgifter nu fullgörs på ett föredömligt sätt tack vare bl. a. väl utbildad personal. Förbundet kan inte godta att närmare 170 000 statspensionärer riskerar att inte få sina pensioner punktligt och till alla delar korrekt om verket tvingas flytta och byta stora delar av sin kunniga personal.

SACO-föreningen vid statens personalpensionsverk avstyrker bestämt utflyttning av verket till Sundsvall. Föreningen instämmer i de synpunkter mot en utlokalisering som av verket förts fram till utredningen.

Som alternativ lokaliseringssort ifrågasätter *länsstyrelsen i Kalmar län* Kalmar-Nybro-Emmaboda-regionen.

Centrala studiehjälpsnämnden. Studiehjälpsnämnden leds av en lekmannastyrelse, inom vilken olika intressen utövar inflytande. Detta har av nämnden bedömts som något mycket positivt. En förläggning utanför stockholmsområdet innebär att frågan om nämndens konstruktion och sammansättning får tas upp till diskussion. Svårigheterna för berörda organisationers representanter att delta i styrelsens arbete torde i hög grad öka om studiehjälpsnämnden förläggs till annan ort än Stockholm. Nämnden motsätter sig bl. a. mot denna bakgrund bestämt utflyttning från stockholmsområdet. Den studiesociala verksamheten är redan starkt decentraliserad och ytterligare decentralisering kan enligt nämnden förväntas. Vidare ifrågasätter nämnden om det är rationellt och ekonomiskt försvarbart att omlokalisera enheter med så begränsad personalstyrka som nämndens. Ett flertal utredningar arbetar med frågor som direkt berör nämndens verksamhetsområde, t. ex. kommittén för studiesocialt stöd till utländska studerande, som år 1969 överlämnade sitt förslag, 1968 års studiemedelsutredning, som skall göra en i huvudsak teknisk översyn av studiemedelsystemet samt kommittén för understöd åt vuxna. Sistnämnda kommitté har i uppdrag att ut-

reda frågan om den mer långsiktiga utformningen av studiefinansieringen inom vuxenutbildningen.

Studiehjälpnsämnden utgår ifrån att resultaten av utredningarnas arbete väsentligt kommer att påverka nämndens verksamhetsområde. En utflyttning skulle medföra ett avsevärt försvårande och fördyrande av nödvändiga, personliga, regelbundna kontakter. Detta skulle i sin tur få till följd att många ärenden försenas i sin handläggning.

De verk som studiehjälpnsämnden samarbetar mycket intimt med är universitetskanslersämbetet och skolöverstyrelsen. Utöver dessa framhåller nämnden särskilt arbetsmarknadsstyrelsen, postbanken, riksbanken och datacentralen för administrativ databehandling. En utflyttning hade enligt nämnden i någon mån framstått som sakligt motiverad om delegationen framlagt förslag om lokalisering av universitetskanslersämbetet, skolöverstyrelsen och studiehjälpnsämnden till en och samma ort.

Studiehjälpnsämnden framhåller vidare att samarbetet mellan studiemedelsnämnder och utbildningsnämnder spelar en väsentlig roll. Universitetskanslersämbetet och studiehjälpnsämnden är centrala myndigheter på detta område. Bland arbetsuppgifterna nämns utfärdande av anvisningar för underlydande myndigheter och organ. Nämnden understryker vikten av att man i ett regelbundet nära samarbete successivt går igenom och följer upp aktuella frågor.

Fr. o. m. hösten 1969 har studerande i gymnasial vuxenutbildning fått vidgad rätt till studiehjälp. Utformningen av reglerna härför har enligt studiehjälpnsämnden hittills skett i nära samarbete med skolöverstyrelsen. Expansionen inom vuxenutbildningen gör att man enligt nämnden måste räkna med ett vidgat kontaktbehov.

En enkät bland personalen visar att av 65 tillfrågade sex var beredda att följa med till Sundsvall, medan 38 inte avsåg flytta. Åtta var osäkra och 14 besvarade ej enkäten. Som motiv mot utflyttning angavs av flertalet makes förvärvsarbete.

Eftersom studiehjälpnsämnden anser avgörande skäl tala för att nämnden även i fortsättningen bör vara kvar i stockholmsområdet, kommenterar nämnden inte valet av lokaliseringsort.

Studiehjälpnsämnden erinrar om att nämnden förbereder förslag till en reform avseende överflyttning av alla s. k. äldre studerande inom studiehjälpssystemet till studiemedelssystemet. Om en sådan reform beslutas talar enligt nämnden mycket för att utöver de sex nuvarande studiemedelsnämnderna en sjunde inrättas. Denna bör i så fall kunna lokaliseras till någon av de föreslagna lokaliseringsorterna.

Som alternativ lokaliseringsort föreslår *länsstyrelsen i Kalmar län* Kalmar-Nybro-Emmaboda-regionen.

Försvarets förvaltningsskola. I en utredning angående organisationen av krigsmaktens förvaltningsutbildning föreslog överbefälhavaren år 1969 att förvaltningsskolan borde förläggas till stockholmsområdet.

Överbefälhavaren framhåller dock i sitt remissyttrande över delegationens förslag att det under vissa förutsättningar är möjligt att förlägga skolan till garnisonsort i vilken förutom truppförband även finns militär-områdesstab med tillhörande förvaltningar. Härvid ökar dock behovet av fasta lärare, vilket bl. a. medför större kostnader. Överbefälhavaren anser att innan slutlig ställning tas till förvaltningsskolans lokalisering bör förvaltningsutbildningen och de konsekvenser som uppstår om skolan placeras utanför storstockholmsområdet utredas på nytt.

Försvarets rationaliseringsinstitut, FRI, har inget att erinra mot att försvarets förvaltningsskola förläggs till Östersund. Institutet framhåller att om en sådan skola inrättas kommer huvuddelen av dess elever att utgöras av tjänstemän, vilka har att "förlägga och förpläga sig genom egen försorg". Tillgång till särskilda förlägningsutrymmen och militärrestaurang erfordras därför inte om skolan lokaliseras centralt till ort med god tillgång till hotell, uthyrningsrum och näringsställen. Östersund med närorter uppfyller sannolikt dessa fordringar.

Skolans behov av deltidstjänstgörande lärare och föreläsare kan enligt *FRI* emellertid inte tillgodoses i Östersund. Till en del torde dessa svårigheter kunna lösas genom att skolan tillförs ett ökat antal fasta lärare. Detta behöver i och för sig inte medföra större utgiftsökningar eller kapacitetsförluster för försvaret eftersom vissa av de tillfälliga lärarna fullgör undervisningen på tjänstetid. Däremot kommer utgifterna för föreläsare från Stockholm att öka.

FRI framhåller vidare att det i Östersund finns god tillgång på studieobjekt i form av staber, förvaltningar samt förband ur två försvarsgrenar. Härtill kommer även vissa större verkstäder.

FRI påpekar dock att förvaltningsskolans behov av samarbete och samövningar med militärhögskolan inte kan tillgodoses vid skolans lokalisering utanför Stockholm. Tillfällig omförläggning av kurser samt gemensamma stabstjänstövningar torde kunna avsevärt minska dessa olägenheter. Detta medför ökade utgifter i förhållande till en permanent lokalisering till storstockholmsområdet.

Huvuddelen av skolans lärare torde komma att utgöras av militära tjänstemän. För flertalet av dessa bedöms tjänstgöringen vid skolan omfatta tre till fem år. Med hänsyn härtill och till det meritvärde som lärartjänsten i sig själv kan innebära torde enligt *FRI* några större rekryteringsproblem inte behöva uppstå.

SR anser att försvarets förvaltningsskola bör förläggas till en ort i närheten av Stockholm. Som motiv härför anför *SR* såväl lärarfrågan som problemen för elever med långa resor.

Utbildningen vid försvarets förvaltningsskola kräver undervisning av ett stort antal specialister. Sådana finns inte tillgängliga i Östersund i samma utsträckning som på nuvarande orter. Även om en utökning sker av den fasta lärarkadern finns det enligt *SR* en betydande risk för

att sänkt kvalitet på lärarna kan medföra ett försämrat utbildningsresultat.

Eleverna kommer till stor del att utgöras av tjänstemän som har anställning vid förband på annan ort i landet. Eftersom endast en enda skola finns kan den enskilde tjänstemannen inte välja utbildningsort på samma sätt som den som genomgår civil utbildning. Det är av dessa skäl angeläget att skolorna lokaliseras på ett sådant sätt att resor till bostadsorten underlättas.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län framhåller att förvaltningsskolan kommer att i särskilt hög grad ha behov av goda kontaktmöjligheter med olika förband och förvaltningar inom försvaret. Detta behov kan enligt länsstyrelsen tillgodoses långt bättre i Skövde än i Östersund. Möjligheterna för skolan att anlita skilda slags specialister som lärare skulle med hänsyn till närheten till Göteborg också bli bättre i Skövde.

Arméns tekniska skola, ATS. Chefen för armén, CA, till vars synpunkter *överbefälhavaren* hänvisar, erinrar om att frågan om lokaliseringen av skolan utreds genom CA:s försorg. CA avstyrker lokalisering till Östersund och anser att beslut om skolans lokalisering bör anstå tills nämnda utredning avslutats.

CA framhåller att ATS har stora behov av utbildningsverkstäder (ca 14 000 m²), vilket innebär betydande nyinvesteringar. Utbildningsverkstäderna måste enligt CA vara så belägna att de också kan användas för reparationstjänst i krig. Östersund anses från denna synpunkt inte lämplig som lokaliseringsort, eftersom ATS' verkstadsbehov där endast beräknas få begränsad användning i krig.

ATS har enligt CA vidare stora materielbehov. Huvuddelen är lånad mobiliseringsmateriel tillhörande flera mobiliseringsmyndigheter. Vid beredskapshöjningar eller mobilisering skall denna materiel återställas till långivarna inom fastställda tider. Skolan bör enligt CA därför vara lokaliserad till ett militärområde där det finns många mobiliseringsenheter med för skolans verksamhet lämplig utrustning.

CA framhåller också svårigheterna att rekrytera såväl lärare som elever till skolan om denna förläggs till Östersund. Med hänsyn till att de fast anställda teknikernas grundutbildning omfattar ca 2 år och att huvuddelen av eleverna kommer från Syd- och Mellansverige skulle enligt CA en förläggning till Östersund menligt påverka elevrekryteringen.

Försvarets materielverk har enligt CA behov av täta kontakter med skolan samtidigt som det för skolan är en fördel om experter från materielverket kan medverka i utbildning och försöksverksamhet. Detta talar enligt CA för en förläggning närmare Stockholm.

CA har översiktligt låtit undersöka vad en lokalisering av försvarets förvaltningsskola och ATS till Östersund innebär i fråga om nyinvesteringar. Enligt denna undersökning krävs byggnadsåtgärder för minst 50 milj. kr.

Försvarets rationaliseringsinstitut, FRI, framhåller att ett ställnings-tagande till lokaliseringen av ATS bör omfatta hela den centrala skolan även om denna kommer att byggas upp i etapper. Den samlade skolan beräknas kräva över 400 förlägningsplatser i kasern. I flertalet av de orter som enligt delegationen bör komma i fråga för omlokalisering finns militära etablissement. Inget av dessa har enligt FRI sådana lokalöverskott att dessa kan utnyttjas. Tillkomsten av ett nytt fredsförband i det inre av övre Norrland kan enligt FRI emellertid medföra att ett förlägningsöverskott uppkommer vid I 20 i Umeå.

FRI framhåller liksom chefen för armén de stora investeringarna vid en lokalisering till Östersund och uppskattar dessa till 45—50 milj. kr., varav 25 milj. kr. för den etapp som avser omlokaliseringen av de till storstockholmsområdet förlagda delarna. Dessa kostnader anser FRI emellertid kunna uppvägas av de intäkter som erhålls genom minskad administration och lägre antal lärare m. m.

FRI pekar vidare på skolans behov av stora materiellån, vilket talar för förläggning till en materielrik region. Om skolan förläggs till en mindre materielrik region torde enligt FRI riskerna för en genom materiellån försämrade mobiliseringsberedskap få vägas mot kostnaderna för inköp och omsättning av särskild för utbildning anskaffad krigsmateriel. FRI beräknar inköpspriset för sådan materiel till minst 15—20 milj. kr.

Med hänsyn till de betydande etableringskostnaderna i Östersund och de sannolikt begränsade möjligheterna till materiellån anser FRI att en lokalisering till Umeå eller Karlstad även bör övervägas.

I Umeå torde investeringskostnaderna bli mindre än i Östersund om ett nytt fredsförband förläggs till det inre av övre Norrland. Möjligheterna till materiellån torde emellertid även i detta alternativ vara begränsade men sannolikt bättre än i Östersund. I Karlstad torde investeringarna bli minst lika omfattande som i Östersund medan möjligheterna till materiellån beräknas bli betydligt större.

SR anser liksom beträffande försvarets förvaltningsskola att arméns tekniska skola bör förläggas till en ort i närheten av Stockholm. Samma motiv härför anförs som i fråga om förvaltningsskolan.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län framhåller Skövde som bättre lokaliseringssort än Östersund för ATS. Goda utlåningsmöjligheter för undervisningsmateriel torde finnas. Vidare skulle skolan kunna disponera f. n. outnyttjade lokaler i den f. d. Durox-anläggningen. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* hemställer i särskild skrivelse att en förläggning av arméns tekniska skola till Luleå prövas.

Skogshögskolan. *Styrelsen för skogshögskolan* har i princip inte något att invända mot en omlokalisering helt eller delvis. Styrelsen hävdar dock bestämt att högskolan inte bör flyttas till en sådan plats att effekti-

viteten i verksamheten kan bli påtagligt lidande även på längre sikt. Det slutliga ställningstagandet i förläggningsfrågan bör föregås av en grundlig utredning som visar olika tänkbara lokaliseringsorters lämplighet med hänsyn till effektivitetskraven. Vid en sådan utredning bör först klarläggas om någon förändring bör genomföras beträffande högskolans organisation och verksamhet. Härvid bör man även överväga en eventuell integrering med andra undervisnings- och forskningsinstitutioner samt en decentralisering av viss forskningsverksamhet för eventuellt samgående med annan sådan verksamhet.

Styrelsen har bifogat yttranden från högskolans lärarkollegium och högskolans företagsnämnd. *Lärarkollegiet* anser förslaget att flytta skogshögskolan till Umeå vara olämpligt och förordar en mera ingående utredning. Kollegiet understryker dels betydelsen av att en omlokalisering inte leder till sämre effektivitet, dels lämpligheten av samordning med annan verksamhet, t. ex. lantbrukshögskolan, tekniska högskolan i Stockholm eller Stockholms universitet. Kollegiet framhåller vidare att en förflyttning till Umeå skulle innebära att skogshögskolan förlades till periferin av sitt verksamhetsområde. De kortsiktiga och långsiktiga konsekvenserna av en sådan flyttning anses svåra att överblicka. Enligt kollegiets uppfattning skulle en omlokalisering till Umeå innebära en betydande nedsättning av högskolans effektivitet även på lång sikt. De viktigaste negativa faktorerna är enligt kollegiet störd forskningssamverkan, sämre kontakt med skogsbruket, högre fältarbetskostnader och kortare fältarbetsäsong, sämre betingelser för undervisningen speciellt i vad avser forskarutbildningen samt avsevärt försämrade betingelser för internationellt samarbete.

Personalavgången beräknas vidare bli betydande. Kollegiet framhåller att enligt en enkät kommer 89—90 % av den kvinnliga biträdespersonalen att sluta. Kollegiet räknar med en betydande avgång även av forskande personal (40—60 %).

Företagsnämnden har i princip inget att invända mot en omlokalisering av skogshögskolan men anser delegationens förslag att flytta högskolan till Umeå olämpligt från såväl effektivitets- som personalsynpunkt. Nämnden anser att frågan om högskolans verksamhet och lokalisering bör utredas särskilt. *SACO-medlemmarna vid skogshögskolan* är mera negativa och anser att utredningen inte lämnat några sakskäl för en omlokalisering av högskolan.

U 68 framhåller att såväl de studerandes närhet till de framtida arbetsplatserna som forskningens närhet till sitt föremål talar för en lokalisering utanför Stockholm. *U 68* pekar vidare på behovet att samlokalisera högre utbildningsenheter på sådant sätt att framtida studieorganisatorisk samordning underlättas. Dessutom kan då lokaler, lärare och administrativa resurser utnyttjas effektivare. För skogshögskolan bör valet av lokaliseringsort i första hand stå mellan Umeå och Linköping. *U 68* tillstyrker vilket som helst av alternativen Linköping och Umeå.

Organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland tillstyrker den föreslagna placeringen av skogshögskolan i fråga om de ämnen som i dag finns representerade vid högskolan. Kommittén anser att en flyttning av skogshögskolan till Norrland kan förväntas stärka intresset för att förbättra återväxten i de norrländska skogarna. Vidare påpekar kommittén att ämnet skoglig produktionslära finns företrätt med extra biträdande professur, och att en laboratur i skogsföryngring vid skogshögskolan är placerad vid Umeå universitet.

Kommittén framhåller också att verksamheten vid skogshögskolan har nära samband med några forskningsområden som inom kommittén diskuterats i samband med planeringen av den högre tekniska utbildningen i Norrland, t. ex. bioteknik och träets mekaniska teknologi. Det förstnämnda ämnet har föreslagits komma till Umeå, men kommittén har ännu inte tagit ställning till förslaget. Det sistnämnda ämnet diskuteras i samband med förslaget om ett norrländskt industriellt utvecklingscentrum.

Akademiska rektorskonventet i Stockholm anser att frågan om skogshögskolans utflyttning bör göras till föremål för ytterligare utredning innan beslut fattas. Konventet framhåller betydelsen av samarbetet mellan Stockholms universitet och skogshögskolan. Vid en utflyttning av högskolan kan enligt konventet universitetets egna institutioner behöva byggas ut kraftigt inom vissa ämnesområden. Inom andra områden bedöms samarbetet dock kunna upprätthållas i tillräcklig omfattning även efter omlokalisering. Konventet understryker också samarbetet mellan å ena sidan skogshögskolan och å andra sidan tekniska högskolan och handelshögskolan.

Professorerna i de markvetenskapliga ämnena vid lantbrukshögskolan och skogshögskolan föreslår att skogshögskolans institution för växt-ekologi och marklära förläggs tillsammans med lantbrukshögskolans institution för markvetenskap. *Hedemora stad* föreslår att möjligheterna att förlägga mer av skogshögskolans verksamhet till Garpenberg utreds.

Beträffande valet av lokaliseringsort framhåller *länsstyrelsen i Kopparbergs län* att skoglig utbildning och forskning och — som tidigare nämnts — ytterligare skogliga förvaltningsenheter bör lokaliseras till Falun/Borlänge så att denna region kan utvecklas till ett skogligt centrum i landet. *Länsstyrelsen i Uppsala län* ifrågasätter om skogshögskolan inte borde lokaliseras till Uppsala och *länsstyrelsen i Kronobergs län* för fram Växjö.

Skogsstyrelsen anser det anmärkningsvärt att delegationen föreslagit att tre skogliga organ skall förläggas till tre skilda orter. Liknande synpunkter anförs av *länsstyrelsen i Kristianstads län*.

Arbetsmedicinska institutet. Institutet avstyrker omlokalisering till Umeå.

Institutet framhåller att dess verksamhet i betydande utsträckning utgörs av forskning. Forskningsverksamheten tar i anspråk nära nio tiondelar av institutets resurser. Forskningen som nästan genomgående är praktiskt inriktad syftar till att förebygga yrkesskador och att åstadkomma gynnsamma betingelser både för ett sunt liv för arbetstagarna och för goda produktionsresultat. Institutet är i sin forskningsverksamhet beroende inte bara av ett väl utvecklat samarbete med företrädare för de vetenskapliga discipliner som är relevanta i verksamheten utan också av omfattande kontakter med näringslivet, i synnerhet industrin. Det är enligt institutet angeläget att det på nära håll finns tillgång till ett i olika avseenden rikt differentierat näringsliv.

Den undervisning som institutet driver tar framför allt sikte på att utbilda personal för företagshälsovården. Denna verksamhet tar i anspråk ungefär en tiondel av resurserna. Institutet är i sin utbildningsverksamhet beroende av medverkan av ett stort antal specialiser från olika delar av bl. a. industrin. Även i detta sammanhang är det av betydelse att näringslivet i det område dit institutet är lokaliserat är rikt differentierat.

Utöver forskning och utbildning bedriver institutet uppdragsverksamhet. En mycket betydande andel av serviceuppdragen kommer enligt institutet från de södra och mellersta delarna av riket dit huvudparten av industrin är förlagd. Av effektivitetsskäl anser institutet sig böra vara lokaliserat till det område i landet från vilket huvuddelen av uppdragen kan väntas komma att härröra.

Institutet framhåller också samarbetsbehovet med olika myndigheter. Särskilt framträdande är detta i fråga om arbetarskyddsstyrelsen. Med den ökade vikt som kommit att tillmätas arbetsmiljön räknar institutet med att detta samarbete kommer att intensifieras. Även med statens institut för folkhälsan föreligger stort behov av samarbete. Bland andra kontaktbehov nämner institutet arbetsmarknadsstyrelsen och socialstyrelsen. Vidare har institutet fortlöpande samarbete med såväl SAF som I.O.

Vad gäller frågan om lokaliseringsorten framhåller institutet att det f. n. inte finns någon teknisk fakultet vid Umeå universitet, en samlingslinje som när det gäller den fysiska arbetsmiljön är av fundamental betydelse. Även om en sådan fakultet tillskapas under de närmaste åren är det enligt institutet ofrånkomligt att det tar tid att upparbeta samlingslinjer inom detta fält. Beträffande kraven på tillgång till en rikt diversifierad industri fyller Umeå enligt institutet definitivt inte anspråken. Institutet hävdar att en lokalisering till Umeå skulle medföra väsentliga svårigheter för både institutets forskningsverksamhet och dess möjligheter att hålla hög kvalitet på utbildningen. När det gäller utbildningen skulle en lokalisering till Umeå enligt institutet dessutom få

till följd betydande olägenheter för flertalet kursdeltagare i form av täta och långa resor mellan kursort och hemort under den tid kurserna omspänner. För uppdragsverksamheten bedöms en omlokalisering till Umeå få allvarliga konsekvenser.

Institutet har bifogat ett yttrande från *företagsnämnden*, som anser att en omlokalisering av institutet skulle kunna förvandla detta till ett andraplansinstitut i avsaknad av fruktbringande internationellt forskarsamarbete.

Företagsnämnden redovisar resultatet av en enkät bland personalen. Av de 95 svar som bearbetats var 23 % positiva till utflyttning, medan 60 % var negativa. 17 % svarade varken ja eller nej på förfrågan. *SACO-föreningen* understryker bl. a. att de ökade kontaktbehoven innebär att verket bör vara placerat nära det viktigaste avnämansområdet, vilket ligger i landets södra hälft. Föreningen hävdar att en omlokalisering får allvarliga konsekvenser från personalsynpunkt, eftersom avgången väntas bli stor.

LO motsätter sig en utflyttning av institutet till Umeå. Den främsta anledningen är att det för närvarande inte finns teknisk fakultet vid Umeå universitet. Detta omöjliggör enligt *LO* det samarbete mellan teknisk och medicinsk forskning och utbildning inom den fysiska arbetsmiljöns område som *LO* vid upprepade tillfällen krävt. Även om en teknisk fakultet skulle startas vid Umeå universitet kommer det enligt *LO*:s mening att dröja åtskilliga år innan den kan tänkas etablera arbete inom den fysiska arbetsmiljöns område. *LO* påpekar dessutom att vid inrättandet av institutet 1966 motiverades detta av två skäl, dels kravet på en stor yrkesmedicinsk central för storstockholmsområdet med dess stora och varierande industriinslag, dels behovet av ett institut för utbildning och forskning. En förflyttning av institutet kräver samtidigt en regional arbetsmedicinsk central för storstockholmsområdet. Denna kräver arbetsresurser av ungefär samma omfattning som arbetsmedicinska institutet, vilket medför att nettoeffekten på t. ex. personalsidan blir obetydlig. *Arbetskyddsstyrelsen* framhåller att en lokalisering av institutet till Umeå skulle medföra svårigheter för arbetskyddsstyrelsen. Styrelsen erinrar även om att arbetsmiljöutredningen enligt sina direktiv bl. a. bör uppmärksamma formerna för arbetsmedicinska institutets deltagande i arbetskyddsverksamheten. I avvaktan på resultatet av denna utredning bör därför enligt styrelsen frågan om institutets omlokalisering inte bli föremål för slutligt ställningstagande.

Organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland anser det synnerligen värdefullt att institutet förläggas till Norrland och tillstyrker placeringen i Umeå. Under kommitténs arbete har önskvärldheten av att redan under första studieåret ge den högre tekniska utbildningen i Norrland ett kraftigt inslag av samhällsvetenskap — arbetshygien — arbetsmedicin strukits under. Denna utbildning

skulle enligt kommittén därigenom få en profil som saknas vid de existerande högre tekniska läroanstalterna.

Länsstyrelsen i Östergötlands län förordar en utflyttning till Linköping. Som motiv härför framhåller länsstyrelsen, dels att man vid regionsjukhuset har byggt upp en verksamhet med inriktning på yrkesmedicin och yrkeshygien, dels att det mest framträdande draget hos den medicinska/tekniska högskoleenheten är centruminstitutionen för medicinsk teknik. Även *socialstyrelsen* anser att möjligheterna att förlägga institutet till Linköping bör beaktas. Goda resursmässiga och miljömässiga förutsättningar bör enligt styrelsen föreligga i Linköping för arbetsmedicinsk verksamhet. *Universitetskanslersämbetet* anser att institutet från utbildnings- och forskningssynpunkt kan lokaliseras till vilken som helst av Linköping eller Umeå. Val av ort får därför bestämmas från andra utgångspunkter än dem universitetskanslersämbetet har att beakta.

TRU-kommittén. TRU-kommittén framhåller inledningsvis att delegationens uttalande om fördelarna med en organisatorisk samordning mellan kommittén och Sveriges Radios utbildningsenhet går helt i linje med kommitténs principbeslut i frågan.

TRU-kommittén påpekar att dess lokalsituation är så prekär att behovet av en flyttning från de nuvarande lokalerna är överhängande. Enligt TRU-kommitténs mening bör en flyttning ske snarast och om möjligt under budgetåret 1972/73, även om vid total nybyggnad på ny plats en viss senareläggning torde få accepteras. En sådan flyttning bör i första hand ske till nya lokaler i stockholmsområdet eller dess omedelbara närhet.

De arbetsformer TRU-kommittén utvecklat för planering och produktion inom ramen för läromedelssystem med TV och radio bygger på projektarbete. Detta utförs av projektgrupper bestående av TRU-kommitténs fasta personal och tillfälligt anställda experter. Projektgrupperna har ett nära samarbete med olika myndigheter och verk, t. ex. skolöverstyrelsen, universitetskanslersämbetet och arbetsmarknadsstyrelsen. TRU-kommittén har begränsade egna resurser på trycksakssidan, men har ett samarbetsavtal med Utbildningsförlaget. Vidare åberopar TRU-kommittén samarbete med Brevskolan. Även om en nära kontakt med utbildning och forskning är värdefull är det dock viktigare att projektgrupperna kan ha snabba och lättillgängliga kontakter med de nämnda institutionerna.

TRU-kommitténs personal består vidare till övervägande del av programpersonal och teknisk personal med mycket speciell utbildning och yrkesträning. Rekryteringsproblemen anses därför bli stora om TRU-kommittén lokaliseras utanför stockholmsregionen.

I sitt arbete är TRU-kommittén beroende av att i betydande omfatt-

ning kunna utnyttja externa resurser. Dit hör bl. a. Sveriges Radios olika arkiv samt radions och Svensk Filmindustris rekvisita och dekorförråd liksom olika bildbyråers samlingar. Det är uteslutet att man på annan ort skulle kunna bygga upp motsvarande arkiv.

TRU-kommittén har också stora behov av att kunna köpa tjänster som inte kan rymmas inom den egna organisationen. Det gäller bl. a. i viss omfattning i fråga om filmteam och tecknare på frilansbasis men också beträffande t. ex. filmlaboratorier där TRU-kommittén inte har några egna resurser, filmklippning, kopiering samt service av den tekniska utrustningen. En utflyttning till en ort där dessa resurser inte finns att tillgå kommer därför att medföra mycket betydande investerings- och driftkostnadsökningar till följd av att TRU-kommittén i starkt ökad omfattning måste skaffa egen utrustning och öka den fasta personalen. Bara kostnaderna för utrustning till ett eget laboratorium beräknas till ca 9 milj. kr.

TRU-kommittén avstyrker bestämt utflyttning till Umeå. TRU-kommittén framhåller — under hänvisning till att Sveriges Radio uppges ha stannat för en fortsatt utbyggnad av Luleå som regioncentral — att en placering i Umeå skulle medföra onödiga dubbelinvesteringar och fördyrade anslutningslinjer till länknätet. Luleå anses å andra sidan vara än mer otänkbar än Umeå. TRU-kommittén åberopar vidare nackdelarna ur kommunikationssynpunkt av en placering i Umeå.

Personalen vid TRU-kommittén har i en enkät fått ta ställning till ev. utflyttning till Umeå. Av 97 svarande avsåg 53 under inga förhållanden flytta med. Nio beräknas flytta med, medan 26 uppgav sig flytta under vissa förhållanden.

Vad gäller alternativ lokaliseringsort framhåller TRU-kommittén att även Örebro och Norrköping diskuterats. Kommittén anser att de argument som anförts mot en lokalisering utanför stockholmsregionen gäller i lika hög grad för Örebro och Norrköping, utom i vad gäller möjligheten till samordning med Sveriges Radios regionala organisation.

1969 års radioutredning erinrar om att utredningen har att avge förslag rörande bl. a. den institutionella organisationen av programproduktionen. Organisationsfrågorna kommer dock att behandlas i ett relativt sent skede av utredningsarbetet. Ett alternativ som därvid kommer att bedömas blir en sammanföring av TRU-kommitténs produktionsverksamhet med den verksamhet som handhas av Sveriges Radios utbildningsprogramenhet.

Sveriges Radio framhåller att flera fördelar skulle stå att vinna om TRU-kommittén och Sveriges Radios utbildningsprogramenhet även i fortsättningen är förlagda till samma ort. En utflyttning av TRU-kommittén och/eller nämnda enhet har enligt Sveriges Radio positiva konsekvenser i flera avseenden.

När det däremot gäller Umeå som lokaliseringsort ställer sig Sveriges

Radio avvisande. Liksom TRU-kommittén åberopar Sveriges Radio svårigheterna att kunna utnyttja vissa arkiv i Stockholm. Vidare skulle en utflyttning till Umeå medföra stora kostnadsökningar för att få nödvändig medverkan från Stockholm och övriga Mellansverige i programproduktionen. Sveriges Radio understryker också behovet av nära samarbete med skolöverstyrelsen. En ledamot tillstyrker emellertid delegationens förslag om lokalisering till Umeå.

Sveriges Radio framhåller att en lokalisering till en ort närmare Stockholm är att föredra. Med hänsyn till värdet av att det finns högre utbildning och forskning på orten i fråga, bör man enligt Sveriges Radio diskutera en lokalisering av TRU-kommittén (och i så fall också Sveriges Radios utbildningsprogramenhet) till orter som Örebro eller Norrköping/Linköping. Radio/TV-huset i Norrköping avses vara i drift budgetåret 1972/73 och det är enligt Sveriges Radio möjligt att samordna utnyttjandet av redan nu planerade investeringar och de resurser utbildningsprogramenheten och/eller TRU-kommittén skulle komma att behöva. Motsvarande gäller i princip för Örebro.

Sveriges Radio konstaterar slutligen att en utflyttning från Stockholm av dess utbildningsprogramenhet medför svårigheter och ökade kostnader för denna, men också att en sådan omlokalisering kan vara till fördel för Sveriges Radio och att den är ett led i de decentraliseringssträvanden, som företaget av flera skäl anser angelägna. Personal vid enheten framhåller i särskild skrivelse att en stor majoritet är negativ till utflyttning från Stockholm. Enligt en enkät ställer sig 87 % avvisande till Norrköping och 94 % avvisande till Umeå.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anser att TRU-kommittén bör lokaliseras till Norrköping, medan *kommunstyrelsen i Uppsala* för fram Uppsala. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* förordar Luleå med hänvisning till att Sveriges Radio förlagt sitt regioncentrum till Luleå. Vidare hänvisar länsstyrelsen till utbyggnaden av högre teknisk utbildning och forskning i Luleå. *Umeå stad* anser att en lokalisering av TRU-kommittén och Sveriges Radios utbildningsavdelning till Mellansverige skulle skärpa den regionala snedbalansen på massmediaområdet.

U 68 erinrar om att det i utredningens uppdrag ingår en översyn av den högre utbildningens organisation. Utredningen föreslår därför att ställning ej nu tas beträffande TRU-kommitténs lokalisering. För ett uppskov talar också TRU-kommitténs nuvarande organisation som kommitté.

Även *universitetskanslersämbetet* anser att valet av lokaliseringsort bör anstå i avvaktan på att ställning tas till en permanent organisation för TRU-kommitténs verksamhet.

Sveriges geologiska undersökning, SGU, avstyrker delegationens förslag till omlokalisering av verket men förordar en fortsättning på den

decentraliseringslinje, som verket redan inlett genom att upprätta lokalkontor och filialer i anslutning till de olika arbetsområdena.

SGU är ett geologiskt verk med 90 universitetsutbildade geologer och geofysiker men endast tre bergsingenjörer anställda. Tillkomsten av en högre bergsteknisk utbildning i övre Norrland har enligt SGU därför helt underordnad betydelse för verkets lokalisering.

SGU kritiserar också delegationen för att inte ha tagit hänsyn till SGU:s primära behov av samarbete med den geologiska forskningen vid universiteten. Verket erinrar om att 1965 års geoutredning förordar en koncentration av landets geovetenskapliga forskning till Stockholm-Uppsala-området. Därvid bör SGU ingå som en integrerande del. SGU understryker behovet av intimt samarbete med universiteten i Stockholm och Uppsala samt med naturhistoriska riksmuseet och Vetenskapsakademien.

Vad gäller samarbetet med andra verk och institutioner framhåller SGU behov av kontakter med kartverket och SMHI. Vidare föreligger samarbetsbehov med naturvårdsverket, kommerskollegium och statens geotekniska institut.

Beträffande den geografiska fördelningen av SGU:s arbetsområden framhåller SGU, att kartering och annan verksamhet beträffande jord- och bergarter samt grundvatten har sin tyngdpunkt i Syd- och Mellansverige, i vart fall under avsevärd tid framöver. För malmletningen framstår enligt SGU en förskjutning från den hittillsvarande koncentrationen i nordligaste Sverige som sannolik.

SGU erinrar vidare om att verket betraktar det som självklart att utanför Stockholm lokalisera alla de aktiviteter som bedöms med fördel kunna förläggas på andra ställen i landet. Detta har resulterat i att mer än 40 % av arbetsstyrkan redan är lokaliserad utanför Stockholm. Mer än 35 % av verkets personal har som basort Malå, en inlandskommun i Västerbotten. SGU:s nuvarande lokalisering i Stockholm framstår därför som naturlig med hänsyn icke blott till anknytningen till övrig geologisk forskning inom regionen utan även till Stockholms centrala läge i kommunikationssystemet. För kartering och för hydrogeologi har arbetsgrupper för Väst- och Sydsverige utflyttats till filialer i Göteborg och Lund. Valet av orter betingas av att geologpersonalen för sitt arbete måste ha tillgång till geologiskt bibliotek, laboratorier och andra hjälpmedel, vilket har kunnat ordnas endast på universitetsorterna i samarbete med därvarande geologiska institutioner. Ett lokalkontor planeras i Örebro. Malmprospekterings centrala geologiska verksamhet är baserad i Stockholm med hänsyn till behovet av anknytning till geologisk forskning samt till kartering och annan verksamhet vid SGU. Däremot har organisationen för fältundersökningar och borrhningar, maskin- och fordonscentral, instrumenttillverkning, förråd m. m. sedan flera årtionden baserats i Västerbottens inland, först Norsjö sedan Malå, i närheten

av de hittillsvarande arbetsområdena. I Malå är även den fast anställda arbetarpersonalen för borrhningar och mätningar stationerad.

SGU framhåller att arbetsförhållandena för de stora delar av personalen som under halva året bedriver fältarbete i södra och mellersta Sverige vid en lokalisering till Luleå skulle bli mycket besvärliga genom de långa avstånden till både den centrala organisationen och till deras hem. Likaså skulle kontakterna med universitetsforskningen drastiskt reduceras.

SGU avstyrker Luleå som lokaliseringsort för verket. Varken med hänsyn till behovet av kontakt med geologisk forskning eller från kommunikationstekniska synpunkter är Luleå acceptabelt.

SGU anser sammanfattningsvis att en omlokalisering av verket till Luleå skulle medföra att verket i realiteten inte på ett försvarbart sätt skulle kunna utföra sina instruktionsenliga förpliktelser.

Som alternativ till den föreslagna omlokaliseringen föreslår SGU decentralisering genom att ytterligare 10—20 % av nuvarande centrala organisationen flyttas ut till befintliga filialer och att den ökade verksamheten i huvudsak förläggs till dessa filialer. Vidare föreslår SGU inrättandet av nya filialer eller fältkontor.

SGU har bifogat yttrande som avgetts gemensamt av *SACO-föreningen vid SGU* och *TCO-S*, avd. 308. Ätminstone så länge de av delegationen återopade regionalpolitiska vinsterna vid en flyttning ej preciserats, kan personalen inte finna att arbetsgivaren/staten har rimligt motiverat de åtgärder som skulle komma att medföra mycket allvarliga personliga uppoffringar för många av de anställda.

Föreningarna redovisar också resultat av personalenkäter. Av dessa framgår att 90 % av akademikerna ej önskar följa med till Luleå. Bland TCO-S-föreningens medlemmar uppges 71 % vara negativa och 21 % positiva.

Statens naturvetenskapliga forskningsråd anser att landet skulle åsamkas en sänkning av produktiviteten vad gäller geovetenskaperna om Luleå enligt förslaget skulle väljas som lokaliseringsort för Sveriges geologiska undersökning. Rådet erinrar liksom SGU om 1965 års geoutredning. *Stockholms universitets studentkår* anser det nödvändigt att planerna på ett geovetenskapligt centrum i Stockholm (Frescatiområdet) fullföljs.

1964 års geologiutredning framhåller att den kommer att föreslå en kraftig utbyggnad av SGU för främst geologisk kartering och inventering av grundvatten, sand, grus och industrimineral. I fråga om malmprospektering kommer att föreslås att den affärsmässiga prospekteringen, vilken f. n. är koncentrerad till Västerbotten och Norrbotten, överförs till ett statligt bolag. Den mera landsomfattande översiktliga prospekteringen efter malmer anser utredningen böra ligga kvar hos SGU. Vidare kommer att förordas att funktionen som central tillsyns-

myndighet överförs från kommerskollegium till SGU. Geologitredningen erinrar om att överförandet nyligen från sjöfartsverket till SGU av geomagnetiska sektionen understryker SGU:s ställning som central myndighet. SGU:s verksamhet torde i framtiden på väsentliga områden till stor del komma att gälla Syd- och Mellansverige, vilket bör beaktas vid en eventuell utflyttning av verket.

Geologitredningen anser att det slutliga ställningstagandet till lokaliseringen av SGU lämpligen bör ske i samband med den fortsatta diskussionen om SGU:s framtida verksamhet.

Svenska nationalkommittén för geologi påpekar att Luleå ligger extremt långt bort från SGU:s arbetsområden med undantag för en del av malmbyråns verksamhet.

Organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland framhåller att det inom kommittén pågår överväganden om att i anslutning till en utflyttning av de mera gruvinriktade delarna av sektionen för bergsvetenskap vid tekniska högskolan i Stockholm föreslå uppbyggnad av tillämpad geovetenskaplig utbildning och forskning i Luleå. Kommittén konstaterar att verksamheten vid denna utbildningslinje kommer att bli desto fördelaktigare ju mera av annan geovetenskaplig verksamhet som också kan förläggas till Luleå. Detta gäller såväl vad beträffar möjligheterna att till utbildningsenheten kunna rekrytera tillfällig lärarpersonal av olika kategorier, som vad beträffar möjligheterna till en breddning av den vetenskapliga miljön.

Kommittén påpekar att 1965 års geoutredning föreslagit en successiv utbyggnad av den geovetenskapliga forskningen och utbildningen i Stockholm-Uppsala-regionen. Utredningen har emellertid även understrukit vikten av differentiering. Kommittén anser det därför inte stå i strid med geoutredningens intentioner, att ett "centrum" för tillämpad geovetenskap förläggs till Luleå, särskilt som dit förlagda tjänster bör få rikskaraktär (t. ex. tjänster i tillämpad geofysik, bergsmekanik samt ekonomisk geologi).

Kommittén förordar därför en omlokalisering av SGU till Luleå. Kommittén är emellertid medveten om att en omlokalisering av en sådan omfattning kan medföra en viss omstrukturering av SGU:s verksamhet till vilken sakkunniga bör få ta ställning. Vissa delar av verksamheten är av sådan art, att lokalisering annorstädes än i stockholmsområdet knappast kan komma i fråga, t. ex. kartproduktionen. SGU måste därför behålla ett permanent lokalkontor i Stockholm. En av kommitténs ledamöter anser emellertid att endast vissa delar av SGU kan omlokaliseras till Luleå.

Länsstyrelsen i Västerbottens län framhåller att en omlokalisering av SGU till Luleå inte får medföra en minskning av SGU:s engagemang i Malå. SGU:s insatser i Malå-området utgör nämligen en lokaliseringsfaktor av största värde.

Som alternativ lokaliseringsort för *länsstyrelsen i Göteborg och Bohus län* fram Trestad (Trollhättan, Uddevalla och Vänersborg).

Statens geotekniska institut, SGI, avstyrker delegationens förslag. Institutet anser övre Norrland vara speciellt olämpligt för lokalisering av geoteknisk centralverksamhet.

SGI framhåller att institutets samarbete med SGU i realiteten är begränsat till 3 à 4 av de drygt 200 konsultationsärenden som institutet årligen handlägger. Inom forskningsverksamheten är kontakterna av ungefär samma omfattning. Beträffande samarbetet med bergssektionen vid tekniska högskolan i Stockholm framhåller SGI att behov av samråd ännu inte förelegat beträffande bergtekniska problem.

SGI framhåller vidare att institutet huvudsakligen sysslar med de lösa jordarterna, främst lerorna, och att dessa till största delen finns i mellersta och södra delarna av Sverige, där även byggnadsverksamhetens intensitet är stor. Institutet bör därför vara lokaliserat i de nämnda delarna av landet.

SGI:s konsultativa verksamhet är i övervägande grad förlagd till de mellersta och södra delarna av landet med klar dominans för stockholmsregionen. Någon ökning av väg- och brobyggnadsverksamheten i Norrland som nämnvärt skulle påverka institutets verksamhet kan ej förväntas. Institutets konsultationsverksamhet bedrivs i konkurrens med privata konsulterande ingenjörsfirmor. Institutets möjlighet att konkurrera på lika villkor inom de områden, där de flesta uppdragen finns, skulle omöjliggöras genom en förflyttning till Luleå.

SGI framhåller vidare att eftersom impulserna och underlaget för forskningen i stor utsträckning fås från den konsulterande verksamheten och denna som nämnts praktiskt taget skulle bortfalla, skulle forskningen bli i hög grad lidande om institutet flyttas till Luleå.

Institutet bifogar yttranden från *företagsnämnden* och *personalorganisationerna*. Företagsnämnden instämmer i stort sett i vad institutet anfört och betonar att, om en utlokalisering anses böra ske, lokalisering bör ske till en plats som ligger inom den region där huvuddelen av institutets verksamhet är förlagd, dvs. stockholmsregionen. Personalorganisationerna delar också institutets synpunkter. Personalens inställning till utflyttning till Luleå redovisas. Av 68 tillfrågade uppges endast fyra ha förklarat sig beredda att flytta med.

Organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland anser att SGI med framgång kan bedriva sin verksamhet även efter en förflyttning till Luleå. Konsultverksamheten bör enligt kommittén kunna omorienteras mot bl. a. de avsevärda grundläggningsproblem som kan uppstå i de norrländska älvdalarnas lerjordar. Forskningsverksamheten bör utökas med specifika norrlandsproblem, t. ex. tjälproblemen. Med tanke på de unika långtidsprovfält, som SGI dispo-

nerar i Stockholm, och den redan omfattande konsultverksamheten förutsätter kommittén att SGI likaledes får behålla ett permanent lokal-kontor i Stockholm.

Transportforskningsgruppen förordar också att SGI lokaliseras till någon ort i mellersta eller södra Sverige. Gruppen anser att SGI bör samlokaliseras med det blivande vägtrafikinstitutet som enligt gruppens förslag bör lokaliseras till Linköping.

Åtgärder i samband med omlokalisering

Delegationens förslag till åtgärder i samband med omlokalisering tillstyrks i princip av *riksrevisionsverket*, *arbetsmedicinska institutet*, *vägverket*, *televerket*, *länsstyrelserna i Blekinge, Göteborgs och Bohus, Hallands, Kalmar och Skaraborgs län* samt av *lantbruksförbundet* och *RLF*.

Statskontoret, *statens omplaceringsnämnd*, *länsstyrelsen i Kronobergs län* och *värnpliktsverket* understryker, liksom delegationen, att det är nödvändigt med en aktiv medverkan från staten för att lösa de omställningsproblem som uppstår.

Kriminalvårdsstyrelsen anser att statsmakterna senast i samband med ett eventuellt beslut om flyttning måste utfästa sig att åtminstone vidta de åtgärder som delegationen skisserat. *Socialstyrelsen* framför liknande synpunkter.

Vägverket framhåller att det är nödvändigt att statsmakterna i praktiken godtar extra kostnader och medger avsteg från gällande bestämmelser. Detta innebär en generös behandling både av myndigheter och anställda. Även *lantmäteristyrelsen*, *rikets allmänna kartverk*, *affärsverksdelegationen* och *centralnämnden för fastighetsdata* redovisar liknande synpunkter.

Vägverket, *personalvårdsnämnden*, *LO* och *SACO* betonar att personalens synpunkter i största möjliga utsträckning måste beaktas.

Ett flertal remissinstanser understryker vikten av information till de anställda, nämligen *statskontoret*, *statens omplaceringsnämnd*, *länsstyrelserna i Gävleborgs, Skaraborgs och Stockholms län* samt *vägverket*, *affärsverksdelegationen*, *personalvårdsnämnden*, *kartverkets personalförening* och *SACO-föreningen vid centralnämnden för fastighetsdata*. *Statskontoret* delar delegationens uppfattning att information till de anställda är viktig men anser att generella informationsåtgärder bör kunna vidtas redan före beslut om omlokalisering. Som ett första steg föreslår *statskontoret* att information ges till samtliga statsanställda i storstockholmsområdet om utredningen samt om bakgrund och motiv till decentraliseringssträvandena. Information måste också ges om de aktuella lokaliseringssorterna.

Vikten av en omsorgsfull planering av omlokalisering

ringen betonas av försvarets sjukvårdsstyrelse, Sveriges lantbruksförbund, RLF, lantmäteristyrelsen, länsstyrelserna i Uppsala och Västernorrlands län, organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland, rikspolisstyrelsen, överbefälhavaren och affärsverksdelegationen.

Kriminalvårdsstyrelsen anser sig behöva minst sex tjänster för flyttningsplanering samt tre tjänster för personalvårdsfrågor m. m. Behov av särskilda personalresurser för planeringsarbete anmäls också av värnpliktsverket.

Statskontoret anser att vissa frågor måste skötas centralt för att få önskvärd likformighet. Detta gäller den generella informationen, enkätutformning för attitydundersökningar, sammanställning av rekryterings- och omplaceringsbehov m. m. Delegationen bör överväga formerna för en central samordning av sådana frågor. Riksrevisionsverket, personalvårdsnämnden och försvarets rationaliseringsinstitut anför liknande synpunkter. Statens omplaceringsnämnd anmäler i sitt remissyttrande att nämnden arbetar med allmänna, centrala riktlinjer på detta område.

Delegationen har redovisat olika sätt att övergångsvis lösa problemen med personalavgång i samband med beslut om omlokalisering.

Behovet att dubblera tjänster och anställa tillfällig personal understryks av centralnämnden för fastighetsdata, lantmäteristyrelsen, kartverket, länsstyrelsen i Västernorrlands län och SR. Lantbruksstyrelsen betonar att dessa åtgärder blir dyrbara och att det dessutom blir svårt att skaffa lämplig personal för endast tillfälliga arbetsuppgifter.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län pekar på möjligheten att vid nyrekrytering endast anställa dem som vill flytta med till lokaliseringsorten. Vidare föreslår länsstyrelsen att viss personal innan utflyttningen rekryteras på den nya orten och får utbildning i Stockholm.

SR anser det lämpligt att skaffa större personalresurser under en övergångstid, dels genom att anställa tillfällig personal, dels genom att bibehålla personal efter pensionsålderns inträde.

Centralnämnden för fastighetsdata tar upp delegationens tanke på att underlätta rekryteringen av vissa personalkategorier genom att anordna utbildning på lokaliseringsorten. Nämnden förordar sådan lokal utbildning av programmerare.

Kartverket föreslår att de som inte vill flytta med kan få fortsätta i kvarblivande delar av verket. Detta kan åstadkommas om utflyttningen sker i etapper. En annan lösning för att inte få alltför stora produktionsstörningar vore att träffa specialavtal med vissa personer om att åtminstone tillfälligt vara kvar i myndigheten mot att de garanteras andra acceptabla befattningar i Stockholm senare.

Delegationen föreslår att lokaler för de utlokaliserade myndigheterna med sammanträdesrum och arbetsrum skall anordnas i någon centralt belägen byggnad i Stockholm. Kriminalvårdsstyrelsen och SMHI samt

försvarets rationaliseringsinstitut tillstyrker. Sistnämnda institut anser dock att speciella utrymmen bör anordnas för försvaret. *Lantbruksstyrelsen* ifrågasätter det motiverade i ett särskilt administrativt serviceorgan. Om sådana anordningar anses erforderliga kan de knytas till en viss myndighet, exempelvis statskontoret.

Delegationen anser att vissa organ kan ha behov av att ha någon mindre enhet eller filial kvar i stockholmsområdet. *SMHI* anmäler i detta sammanhang behov av dels ett lokalt väderkontor i Stockholm, dels ett mindre laboratorium för analys av vattenprover. *Lantmäteristyrelsen* hävdar för sin del att det är oundgängligen nödvändigt att ha en permanent mindre stab i Stockholm.

I samband med omlokaliseringen behöver enligt delegationen i vissa fall organisationen ses över. *Försvarets rationaliseringsinstitut* bedömer det angeläget med en översyn för flertalet av de enheter inom försvaret som föreslås omlokaliserade. *Statskontoret* framhåller att den interna organisationen bör ses över innan byggnader programmeras och projekteras på den nya orten. *Riksrevisionsverket* anser det angeläget att se över myndigheternas organisation och uppgifter med särskild uppmärksamhet på delegeringsfrågan. Samråd bör därvid ske med civildepartementets länsberedning. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* anser att en omorganisation kan göra det lättare att komma igång på den nya orten. *TCO* understryker vikten av att organisationsöversynen görs före utflyttningen, bl. a. med hänsyn till att eventuellt friställd personal lättare kan få ny anställning i stockholmsområdet.

Delegationens förslag om särskilda organisationskommittéer med bl. a. representanter för de anställda tillstyrks av *rikspolisstyrelsen*, *försvarets sjukvårdsstyrelse*, *SMHI*, *statskontoret*, *statens omplaceringsnämnd*, *lantbruksstyrelsen*, *skogsstyrelsen*, *länsstyrelsen i Västernorrlands län*, *kartverkets personalförening*, *försvarets rationaliseringsinstitut*, *SACO-föreningen vid centralnämnden för fastighetsdata* och *TCO*. *Försvarets sjukvårdsstyrelse*, *lantbruksstyrelsen* och *SACO-föreningen vid centralnämnden för fastighetsdata* påtalar behovet av speciella resurser för denna uppgift.

Utan att gå in på delegationens förslag om organisationskommittéer pekar ytterligare ett antal remissinstanser på vikten av att berörda arbetstagargrupper deltar i planerings- och utredningsarbetet vid en omlokalisering. Denna uppfattning förs fram av *arbetsmarknadsstyrelsen*, *länsstyrelserna i Stockholms och Skaraborgs län* samt *vägverket*, *personalvårdsnämnden* och *SACO*.

Delegationen för förvaltningsdemokrati finner att de frågor som enligt delegationen bör behandlas av organisationskommittéerna med fördel kan ingå i försöksverksamheten med fördjupad förvaltningsdemokrati. Delegationen framhåller härvid att frivilligheten är ett väsentligt inslag i försöksverksamheten. Även *statskontoret* ställer sig tveksamt till

delegationens förslag att infoga samtliga av omlokaliseringen berörda organ i denna verksamhet. Således framhåller statskontoret att myndigheten själv och dess personal måste få avgöra om anslutning. SACO anser att berörda organ borde infogats i nämnda försöksverksamhet redan innan delegationens förslag presenterades offentligt. Liknande synpunkter framförs av *försvarets sjukvårdsstyrelse*, som menar att delegationens handläggning av omlokiseringsförslaget klart avviker från de principer för en ökad förvaltningsdemokrati som innebär information och medinflytande för de anställda. I stort sett samma uppfattning redovisas av *statens rättskemiska laboratoriums blodgruppserologiska avdelning*.

Nästan samtliga remissinstanser understryker, liksom delegationen, att det är angeläget att arbetsgivaren Staten ägnar personalfrågorna den största omsorg. Härvid förutsätts en generös inställning för att inte flyttningen skall bli en ekonomisk belastning för personalen. Bland de remissorgan som uttalat sig i denna fråga märks *rikspolisstyrelsen*, *kriminalvårdsstyrelsen*, *centralnämnden för fastighetsdata*, *överbefälhavaren*, *värnpliktsverket*, *militärpsykologiska institutet*, *riksförsäkringsverket*, *sjöfartsverket*, *SMHI*, *länsstyrelserna i Stockholms, Gävleborgs, Jämtlands och Västernorrlands län* samt *lantbruksförbundet*, *RLF*, *statens omplaceringsnämnd*, *skogsstyrelsen*, *arbetsmarknadsstyrelsen*, *lantmäteristyrelsen*, *LO*, *SR*, *TCO*, *riksförsäkringsverket*, *SACO-föreningen vid centralnämnden för fastighetsdata*, *företagsnämnden vid personalpensionsverket*, *domänverket* och *affärsverksdelegationen*.

Kriminalvårdsstyrelsen framhåller att det, bl. a. med hänsyn till att oron bland personalen redan är stor, är angeläget att Staten redan på ett tidigt stadium deklarerar en positiv och generös inställning till att lösa de anställdas problem. Liknande synpunkter anförs av *kartverket*. Enligt *lantmäteristyrelsen* skulle delegationens exempel på vissa förmåner för personalen inte ge någon mer påtaglig kompensation. Det måste därför vara ett minimikrav att dessa åtgärder genomförs.

Personalvårdsnämnden föreslår att en katalog över personalvårdande åtgärder tas fram på basis av kompletterande attitydundersökningar.

SACO finner det klart otillfredsställande att konkreta förslag om ekonomiska förmåner för de anställda inte lämnats av utredningen. Liknande synpunkter framförs av *företagsnämnden vid statens geotekniska institut*, *värnpliktsverket* och *lantbruksstyrelsen*.

Arbetsmarknadsstyrelsen och *ERU* understryker att det krävs speciella åtgärder inriktade på varje enskild individs förutsättningar och önskemål.

Socialstyrelsen förutsätter att de krav som förts fram i betänkandet "Översyn av den statliga personalvårdens organisation" (Fi stencil 1970: 6) tillgodoses. Erforderlig utbyggnad av personaladministrativa funktioner m. m. bör enligt styrelsen snabbt komma till stånd.

Flera remissinstanser påpekar att många av de frågor som hänger samman med genomförandet av utredningens förslag är förhandlingsfrågor. Denna uppfattning redovisar *kriminalvårdsstyrelsen, företagsnämnden vid personalpensionsverket, TCO, SACO, Statsanställdas Förbund, skogsstyrelsen, kartverket, värnpliktsverket, militärpsykologiska institutet, riks försäkringsverket, domänverket och sjöfartsverket. Sjöfartsverket* hävdar att sådana förhandlingar inte bara innebär skäligt hänsynstagande till personalens intressen utan också utgör en förutsättning för bedömning av de verkliga kostnaderna för en utflyttning.

Utredningen har redovisat ett antal exempel på åtgärder som kan vidtas för personalen. När det gäller särskilda åtgärder för den personal som följer med vid omlokaliseringen understryks vikten av en mycket generös inställning från statens sida av *riksrevisionsverket, domänverket, länsstyrelserna i Stockholms och Västernorrlands län samt LO, centralnämnden för fastighetsdata, SACO-föreningen vid centralnämnden för fastighetsdata och TCO-föreningen vid centralnämnden för fastighetsdata.*

SMHI och SACO-föreningen vid centralnämnden för fastighetsdata förordar full ekonomisk kompensation för lägre dyrortsgrupp och högre kommunal utdebitering. *Centralnämnden för fastighetsdata och TCO-föreningen vid centralnämnden för fastighetsdata* finner det självklart att lön i dyrortsgrupp 5 får behållas. *Lantbruksstyrelsen och TCO* anser att omställningsbidrag bör övervägas. *Kriminalvårdsstyrelsen* yrkar på kompensation för högre kommunal utdebitering och för ökade bostadskostnader.

När det gäller anstånd med omstationering uttalar *centralnämnden för fastighetsdata* och *kartverkets personalförening* att sådana ansökningar bör behandlas generöst.

Flera remissorgan delar delegationens uppfattning att möjligheterna att ordna bostäder på utflyttningsorterna är en fråga av central betydelse. *SR* framhåller att personalen måste tillförsäkras förmåner som inte tvingar till godtagande av första bästa erbjudna bostad. *Centralnämnden för fastighetsdata, SACO-föreningen vid centralnämnden för fastighetsdata och TCO-föreningen vid centralnämnden för fastighetsdata* samt *lantmäteristyrelsen* och *kartverkets personalförening* varnar i detta sammanhang för kategorisering av bostäderna för tjänstemän på utflyttningsorterna.

Centralnämnden för fastighetsdata samt *länsstyrelserna i Gävleborgs, Västernorrlands och Östergötlands län* utgår liksom utredningen ifrån att en ökad bostadskvot krävs för att klara bostadsförsörjningen.

Arbetsgivaren bör enligt *domänverket* och *TCO* medverka med bl. a. bostadsansaffningslån och hjälp med avveckling av bostaden i Stockholm. *TRU-kommittén* och *centralnämnden för fastighetsdata* förordar särskilda åtgärder för dem som på ogynnsamma villkor tvingas sälja sina villor.

SMHI, TCO, SR, SACO-föreningen vid centralnämnden för fastighetsdata och TCO-föreningen vid centralnämnden för fastighetsdata uttalar att personalen bör få full täckning för alla flyttningskostnader.

Delegationen förordar möjligheter till fria resor både till lokaliseringsorten före utflyttningen och till Stockholm de första åren efter omlokaliseringen. Detta tillstyrks av *personalpensionsverket, länsstyrelsen i Västernorrlands län, SR, TCO* samt *SACO- och TCO-föreningarna vid centralnämnden för fastighetsdata*.

Bland delegationens exempel på åtgärder för den personal som flyttar med har inte tagits upp frågan om hjälp med arbete för förvärvsarbete familjemedlemmar. *Riksrevisionsverket, kriminalvårdsstyrelsen, SR och TCO* anser att staten måste medverka till att skaffa make/maka arbete på den nya orten. *Försvarets rationaliseringsinstitut* föreslår i detta sammanhang att lediga platser vid statliga organ på lokaliseringsorterna får tillsättas först efter samråd med statens omplaceringsnämnd. Detta skulle kunna ge även de flyttandes familjemedlemmar ökade möjligheter till anställning på lokaliseringsorten. *SMHI* menar att kompensationsåtgärder måste sättas in där make/maka ej får anställning eller får lägre lön. Även *Statsanställdas Förbund* förordar sådan kompensation i form av pension eller livränta. *Kartverkets personalförening* förordar att medflyttande familjemedlemmar kan få tillfälle till omskolning om svårigheter uppkommer att få anställning på den nya orten.

TCO föreslår att man kan låta viss personal vara kvarstationerad i Stockholm, exempelvis sådan som inte har så många tjänsteår kvar.

SACO-föreningen vid centralnämnden för fastighetsdata befarar att tjänstemännens fritid i större utsträckning än f. n. måste tas i anspråk för tjänsteresor. Föreningen kräver kompensation i någon form för denna försämring av tjänstgöringsförhållandena.

Kartverket betonar att bibehållandet av den specialiserade arbetskraften ur produktionssynpunkt är så viktig att även mycket stora kostnader för förmåner och ersättningar till den personal som flyttar med kan innebära en vinst för statsmakterna.

För dem som slutar sin anställning till följd av omlokalisering bör arbetsgivaren medverka till att skaffa likvärdig anställning i Stockholm. Detta framhålls bl. a. av *kriminalvårdsstyrelsen, centralnämnden för fastighetsdata, SACO-föreningen vid centralnämnden för fastighetsdata, företagsnämnden vid personalpensionsverket, försvarets sjukvårdsstyrelse, lantmäteristyrelsen, domänverket, länsstyrelsen i Uppsala län, SR, TCO och TRU-kommittén*.

LO uttalar att den personal som på grund av familjeförhållanden eller liknande ej följer med skall erbjudas annat arbete inom den statliga förvaltningen i Stockholm.

Statens omplaceringsnämnd har inget att erinra mot samråd med nämnden innan lediga befattningar i storstockholmsområdet återbesätts. Nämnden anser dock att tanken på att i första hand erbjuda personal vid organ som fortfarande skall vara kvar i Stockholm vakanta platser i utlokaliserade organ kräver ytterligare ingående överväganden. *SMHI*, *domänverket*, *TCO* och *företagsnämnden vid skogshögskolan* understryker vikten av att omplaceringsnämnden snabbt sätter in åtgärder. Nämnden bör därför få ökade resurser.

Några remissinstanser, nämligen *statens rättskemiska laboratoriums blodgruppsserologiska avdelning*, *personalföreningen vid statens geotekniska institut*, *företagsnämnden vid skogshögskolan*, *invandrarverket*, *TRU-kommittén*, *kartverket* samt *SACO-* och *TCO-föreningarna vid SGU* uttrycker dock oro för att likvärdiga arbetsuppgifter inte skall finnas för personalen.

För den som inte kan få likvärdig sysselsättning i Stockholm förordar några remissinstanser förtidspension, nämligen *kriminalvårdsstyrelsen*, *domänverket* och *TCO*. Kompensation i form av avgångsvederlag föreslås av *domänverket* och *SMHI*. *Statsanställdas Förbund* förordar förbättrade pensions- eller livräntebestämmelser.

Staten bör vidare enligt *TCO* vara beredd att anslå medel till utbildning för att underlätta de anställdas omplacering till nya verksamhetsområden.

TCO påpekar att det är en uppenbar fördel att personalen stannar och omplaceras i Stockholm. Effekten blir då nyrekrytering och nya arbetstillfällen på lokaliseringssorterna samtidigt som vakanta statliga tjänster i Stockholm kan tillsättas utan nyrekrytering.

SACO-föreningen vid centralnämnden för fastighetsdata anser det rimligt att även den som får nytt arbete inom storstockholmsområdet skall få hjälp med bostad närmare den nya arbetsplatsen och kompensation för flyttningskostnader m. m.

Byggnadsstyrelsen understryker vikten av att de av delegationen angivna utgångspunkterna för lokal förordning i inflyttningsorterna blir styrande för lokalplaneringen. Detta innebär bl. a. att myndigheterna skall få ändamålsenliga lokaler helst i städernas centrala delar. *Byggnadsstyrelsen* anmäler i sitt remissvar avsikten att i lokalproduktionsprocessen delegera vissa arbetsuppgifter från den centrala myndigheten till de regionala byggnadsförvaltningarna.

Kriminalvårdsstyrelsen påpekar att representanter för utflyttningsmyndigheten redan från början måste få medverka i planeringsarbetet. *Centralnämnden för fastighetsdata* framhåller att personalen bör få påverka planeringen av lokalerna.

Statskontoret och *TRU-kommittén* tillstyrker delegationens förslag till lokalproduktionsprocess. I detta sammanhang uttalar statskontoret att en förstärkt organisation krävs för planering av byggnadsverksamheten i Stockholm.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län framhåller att det är viktigt att snarast påbörja planeringen för lokalförsörjningen.

SMHI framhåller som en positiv faktor i samband med utflyttningen möjligheten att få sammanhållna lokaler i en och samma byggnad.

Fortifikationsförvaltningen anser att tvåstegsförfarandet i byggprocessen bör tillämpas för försvarets del även i detta sammanhang. Förvaltningen anmäler i samband med detta avsnitt att de av delegationen ej beräknade kostnaderna för investeringar för försvaret i Östersund kan beräknas till 60 milj. kr. Dessa kostnader torde i stort sett motsvara investeringsbehovet för lokaler för försvarets förvaltnings-skola och arméns tekniska skola oavsett förläggningsort.

Den av delegationen föreslagna tidsplanen på 3—5 år tillstyrks av *kriminalvårdsstyrelsen*, *statskontoret* samt *länsstyrelserna i Jämtlands* och *Västernorrlands län*. Tiden bör anpassas till personalens behov av att planera för sig själv anser *vägverket* och *SACO-sektionen vid centralnämnden för fastighetsdata*. *ERU* framhåller att takten i lokaliseringen bl. a. måste avgöras av möjligheterna att bygga ut samhällskapital, dvs. man kan inte bara utgå från möjligheterna att uppföra lokaler vid tidsplaneringen. Liknande synpunkter framförs av *planverket*.

Flera remissinstanser ställer sig tveksamma till att hinna genomföra omlokaliseringen inom den av delegationen föreslagna tiden. *Sålunda* menar *fortifikationsförvaltningen* att minst 5 år behövs. *Värnpliktsverket* yrkar för sin egen del på en senareläggning på grund av pågående omlägnings- och rationaliseringsarbete. *Byggnadsstyrelsen* framhåller att ett genomförande av föreslagen tidsplan kräver gynnsamma förutsättningar. Liknande synpunkter framförs av *skogsstyrelsen*, som finner det utomordentligt viktigt att inga förhastade forceringar görs. *Lantbruksstyrelsen* anser det vara realistiskt att räkna med en omställningstid på bortåt 10 år. Även *lantmäteristyrelsen* och *företagsnämnden vid personalpensionsverket* finner den föreslagna övergångstiden för kort.

Lokalisering av mynt- och justeringsverkets mynt- och medaljtillverkning

Mynt- och justeringsverket är uppdelat på fem avdelningar, varav en för tillverkning av mynt och medaljer. Denna avdelning har ca 50 anställda.

Mynt- och justeringsverket hemställde redan år 1963 om en utredning av den framtida lokaliseringen av verkets mynt- och medaljtillverkning. Bakgrunden till framställningen var att vissa planer på trafikförsörjningen i Stockholm berörde de lokaler där mynt- och medaljtillverkningen sker. Vidare var lokalerna för tillverkningen hårt nedslitna och inte ändamålsenliga för verksamhetens art och omfattning.

Kungl. Maj:t uppdrog år 1964 åt statskontoret att efter samråd med mynt- och justeringsverket, arbetsmarknadsstyrelsen och byggnadsstyrelsen utreda frågan om mynt- och medaljtillverkningens framtida lokalisering. Uppdraget redovisades år 1967. Statskontoret föreslog att tillverkningen förlades till Tumba under förutsättning att ett nytt sedeltryckeri förlades dit. Mynt- och justeringsverket ställde sig i sitt samrådsyttrande avvaktande till förslaget.

Mynt- och justeringsverket föreslog i maj 1968 efter ytterligare utredning, under förutsättning att mynt- och medaljtillverkningen av lokaliseringspolitiska eller andra skäl skulle förläggas utanför Stockholm, Eskilstuna och i andra hand Norrköping som lokaliseringsort. Som skäl för förläggning till Eskilstuna åberopades dels det samarbete som borde kunna komma till stånd med dåvarande försvarets fabriksverk, dels stadens metallbearbetningstraditioner. För lokalisering till Norrköping talade bl. a. närheten till mynt- och justeringsverkets största leverantör av halvfabrikat, nämligen Svenska Metallverken i Finspång.

Kungl. Maj:t uppdrog i början av år 1969 åt mynt- och justeringsverket och byggnadsstyrelsen att förbereda en utflyttning av mynt- och medaljtillverkningen till Eskilstuna. Uppdraget anmäldes för riksdagen i 1969 års statsverksproposition. Vid riksdagsbehandlingen påpekade statsutskottet (SU 1969: 7) i anledning av motioner att Kungl. Maj:t ej förelagt riksdagen förslag om mynt- och medaljtillverkningens framtida lokalisering. Statsutskottet förklarade sig i och för sig inte ha någonting att erinra mot att ifrågavarande lokalisering skedde till Eskilstuna. Emellertid framhöll utskottet att det ej endast av ekonomiska skäl utan även från lokaliseringspolitiska utgångspunkter kunde vara väl motiverat att förläggningen av mynt- och medaljtillverkningen till annan ort än Eskilstuna, exempelvis Söderhamn, ytterligare studerades, nämligen om resultatet av det lokalprogramarbete m. m. som byggnadsstyrelsen fått uppdrag att göra pekade mot mera väsentliga avvikelser från de ekonomiska kalkyler som presenterats i statskontorets utredning.

Byggnadsstyrelsen lade senare under år 1969 fram förslag om nybyggnad i Eskilstuna för verksamheten. I 1970 års statsverksproposition (bil. 9 s. 59 och 83) förordades en nybyggnad i Eskilstuna och begärdes medel för ändamålet. Departementschefen framhöll därvid att stora fördelar är förenade med en förläggning av verksamheten till Eskilstuna. Samordningsmöjligheterna med förenande fabriksverken och de låga transportkostnaderna både för halvfabrikat till mynttillverkning och för färdiga mynt underströks. Vid riksdagens behandling av frågan uttalade sig riksdagen för förnyade överväganden från Kungl. Maj:ts sida i fråga om val av lokaliseringsort (SU 1970: 63 och 115, rskr 1970: 167).

Kungl. Maj:t uppdrog den 18 september 1970 år mynt- och justeringsverket att i samråd med byggnadsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen göra en jämförande undersökning av förutsättningarna för att bedriva mynt- och medaljtillverkningen på vissa angivna orter, nämligen Söderhamn, Norrköping, Avesta och Eskilstuna.

Mynt- och justeringsverket har med skrivelse den 18 december 1970 redovisat resultatet av undersökningarna. Av skrivelsen framgår bl. a. följande.

Undersökningarna har bl. a. omfattat tillgången på tomtmark, arbetsmarknadsläget, transportkostnader, samarbete med statliga myndigheter och privata företag, bevakning och de anställdas önskemål. På alla fyra orterna kan lämplig tomtmark anskaffas. Arbetsmarknadsläget är sådant att erforderlig personal bör kunna rekryteras på alla orter. Transportkostnaderna varierar med avståndet mellan dels huvudleverantören av halvfabrikat, f. n. Svenska Metallverken i Finspång, och tillverkningsorten, dels tillverkningsorten och Stockholm. Ur dessa synpunkter är alternativen Eskilstuna och Norrköping gynnsammare än Söderhamn och Avesta. Ifråga om möjligheter till samarbete med statliga myndigheter och privata företag anförs att med hänsyn till att Eskilstuna redan har en betydande, industriellt inriktad statlig verksamhet är denna stad den miljömässigt lämpligaste lokaliseringsorten. Norrköping är genom sin storlek miljömässigt acceptabelt och, särskilt om statsmakterna beslutar om utflyttning i huvudsak enligt förslaget av delegationen för lokalisering av statlig verksamhet, ett tänkbart alternativ till Eskilstuna. Söderhamn och Avesta kan inte uppvisa samma fördelar i förevarande hänseende. Bevakningsfrågan bör kunna lösas på alla orter. De anställdas önskemål har kartlagts genom en undersökning bland den berörda personalen. Den övervägande delen av personalen har därvid förklarat sig inte ämna flytta till någon av de aktuella orterna. Detta sammanhänger delvis med att en stor del av personalen inom de närmaste åren kommer att uppnå den undre pensionsgränsen. Med hänsyn till statsmakternas tidigare behandling av frågan finner mynt- och justeringsverket inte anledning föreligga att göra en gradering av de diskuterade fyra orterna.

Lokalisering av statens provningsanstalt

Förslag till omlokalisering

Provningsanstalten utför provningar och undersökningar av material och konstruktioner och därmed förenad verksamhet på uppdrag av myndighet eller enskild. Anstalten bedriver även teknisk-vetenskaplig forskning inom sitt verksamhetsområde och ställer personal till förfogande för nationellt och internationellt standardiseringsarbete m. m. Provningsanstalten leds av en styrelse. Chef för anstalten är en generaldirektör. Anstalten är organiserad på tre tekniska avdelningar och ett kansli. Huvuddelen av verksamheten är förlagd till Stockholm men det finns filialer på andra orter. Antalet anställda den 1 juli 1970 var 247, varav mer än en tredjedel hade ingenjörsutbildning. Av personalen arbetade 31 personer vid provningsanstaltens filialer.

Årskostnaderna för driften av provningsanstalten kan f. n. beräknas till ca 13,5 milj. kr. Anstalten utför i konkurrens med offentliga och enskilda laboratorier bl. a. mättekniska undersökningar, kalibreringar, tillverkningskontroller, analyser samt undersökningar av material, konstruktioner och produkter.

Antalet slutförda uppdrag under budgetåret 1969/70 översteg 30 000. Omkring 75 % av dessa uppdrag bestod av byggnadstekniska rutinprovningar. Intäkterna från uppdragsverksamheten uppgick under samma budgetår till 9 milj. kr., varav ca 5 milj. kr. kom från uppdragsgivare i Stockholms stad och län.

Huvuddelen av verksamheten vid filialerna utgörs av uppdragsprovning inom det byggtkniska området.

Anstalten disponerar ett tiotal byggnader vid Drottning Kristinas väg i Stockholm. Dessutom finns det bl. a. lokaler för tillfälligt bruk i Hägerstalund och Vallentuna. Ungefär 75 % av de nuvarande lokalerna i stockholmsområdet är i dåligt skick.

Delegationen för lokalisering av statlig verksamhet och 1969 års utredning för samordnad forskning föreslog den 29 december 1969 bl. a. att hela provningsanstaltens verksamhet, med undantag för den verksamhet som bedrivs vid filialerna, skulle flyttas till Studsvik. I förslaget hänvisades bl. a. till de vinster som skulle kunna följa av att provningsanstaltens och AB Atomenergis resurser vid forskningsstationen i Studsvik samordnades. Förslaget om förläggning av provningsanstalten till Studsvik tog främst sikte på dessa samordningsvinster. Delegationen ansåg annars att Studsvik med hänsyn till det nära läget i förhållande till storstockholmsområdet inte primärt är en ort dit utflyttning av statlig verksamhet från storstockholmsområdet bör ske.

Remissyttranden

Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av försvarets materielverk, civilförsvarsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, statens trafiksäkerhetsverk, statskontoret, byggnadsstyrelsen, riksrevisionsverket (RRV), universitetskanslersämbetet — som bifogat yttrande från rektorsämbetet vid tekniska högskolan i Stockholm — kommerskollegium, arbetsmarknadsstyrelsen, statens råd för byggnadsforskning, statens institut för byggnadsforskning, statens planverk, statens brandinspektion, länsstyrelsen i Södermanlands län — som bifogat yttrande från Nyköpingsblockets samarbetsnämnd — statens institut för konsumentfrågor, statens provningsanstalt, styrelsen för teknisk utveckling, Sveriges standardiseringskommission, Aktiebolaget Atomenergi, Jernkontoret, Nämnden för egenskapsredovisning inom byggfacket — som inhämtat yttrande från Aktiebolaget Svensk Byggtjänst — Svenska byggnadsentreprenörföreningen, Sveriges industriförbund, statstjänarkartellen, statstjänstemännens riksförbund (SR), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) och tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion (TCO-S). Därjämte har tekniska högskolans i Stockholm byggnadskommitté inkommit med en skrivelse i frågan.

Flertalet remissinstanser intar en kritisk hållning till förslaget om lokalisering till Studsvik.

Allmänna synpunkter på provningsanstaltens verksamhet och lokalisering

Remissinstanserna har i ett flertal fall berört frågan om provningsanstaltens verksamhet bör få ändrad inriktning. *Riksrevisionsverket*, som ställer sig positivt till förslaget om ändrad lokalisering, förordar exempelvis en översyn av anstaltens verksamhet. En utflyttning till Studsvik aktualiserar enligt RRV frågan om en närmare organisatorisk samordning med AB Atomenergi. *Arbetsmarknadsstyrelsen* vill i första hand att man undersöker förutsättningarna att förlägga anstaltens huvuddel till en ort i Norrland som har eller kommer att få teknisk utbildning. För en lokalisering av provningsanstalten utanför Stockholm uttalar sig bl. a. *arbetarskyddsstyrelsen*, *statens trafiksäkerhetsverk* och *Jernkontoret* under förbehåll att anstalten i samband därmed får ändamålsenliga lokaler samt en betydande förstärkning utrustningsmässigt. Jernkontoret framhåller i övrigt det angelägna i att anstalten får sådana resurser, att den även kan bedriva egen forskning och utveckling rörande mät- och provningsmetodik. För en utflyttning uttalar sig även bl. a. *försvarets materielverk*. Det i remissen framlagda underlaget anser emellertid materielverket inte utgöra tillräcklig grund för bedömning på sikt av följderna av den föreslagna förflyttningen till Studsvik.

Ett flertal remissinstanser visar liknande tveksamhet med hänsyn till att provningsanstaltens arbetsuppgifter kan komma att förändras. *Statstjänarkartellen* och *SACO* anser att provningsanstaltens målsättning först och främst måste klarläggas. Först därefter bör, enligt organisationernas uppfattning, samordnings- och lokaliseringsfrågorna aktualiseras. Varken *statstjänarkartellen*, *SACO* eller *TCO-S* anser sig kunna tillstyrka lokalisering till Studsvik på det underlag som framlagts. Enligt personalorganisationernas uppfattning bör provningsanstaltens personal beredas tillfälle att i företagsdemokratisk ordning medverka vid utformningen av målsättningen för anstalten och i överväganden rörande lokalisering och samordning.

Statskontoret nämner att förutsättningarna för och fördelarna av en omlokalisering växlar för olika delaktiviteter inom provningsanstaltens verksamhetsprogram. Väsentliga delar av den mer kvalificerade provningen bör i princip kunna förläggas till områden utanför storstockholmsområdet förutsatt att den tekniska miljön i övrigt är lämplig. För rutinbetonad uppdragsverksamhet spelar närhet till uppdragsgivare och andra mer företagsekonomiska faktorer relativt sett en större roll. Bl. a. av dessa senare skäl sker redan i dag omfattande provningar vid anstaltens filialer ute i landet. Enligt statskontoret måste en omlokalisering av statens provningsanstalt bedömas mot bakgrund av anstaltens framtida uppgifter och dess roll inom bl. a. den statliga uppdragsprovningen som helhet.

Statskontoret anser att ett beslut om omlokalisering av statens provningsanstalt bör anstå bl. a. därför att de ekonomiska konsekvenserna av alternativet Studsvik behöver belysas ytterligare. Liknande synpunkter anförs av *styrelsen för teknisk utveckling*.

Enligt föreliggande planer skall ett nytt brandlaboratorium för provningsanstalten projekteras och uppföras. *Statskontoret*, *styrelsen för teknisk utveckling* och *statens institut för byggnadsforskning* nämner Studsvik som en lämplig plats för det nya laboratoriet. Det anses inta en relativt självständig ställning gentemot anstalten i övrigt.

Då byggnadsbranschen är en dominerande beställare hos provningsanstalten föreslår *nämnden för egenskapsredovisning inom byggfacket* — med företrädare för HSB, Riksbyggen m. fl. — att samråd sker med byggfacket vid formulering av provningsanstaltens målsättning och vid bestämning av dess slutliga lokalisering. Nämnden anser det vara av utomordentlig vikt för byggnadsindustrin att anstalten kan utföra sina tjänster till marknadsmässigt riktiga priser.

Kommerskollegium finner det uppenbart att det för näringslivet och då främst industrin skulle vara mycket olägligt, om anstaltens hela verksamhet förlades till Studsvik. Kollegiet erinrar bl. a. om att provningsförfaranden blir alltmer vanliga, inte minst på grund av statliga bestämmelser. Provingarna blir enligt kollegiets bedömning dyrare

för industrin efter en utflyttning av anstalten till Studsvik. Industrins benägenhet att utnyttja möjligheterna för sådan provning som inte är föreskriven kan väntas minska. Detta kan enligt kollegiets mening på sikt bli till men för konsumenterna.

Synpunkter på lokalisering till Studsvik

Aktiebolaget Atomenergi erinrar om att bolaget vid ett flertal tillfällen framhållit fördelarna av att förlägga ytterligare verksamhet till Studsvik och hälsar därför i likhet med *länsstyrelsen i Södermanlands län* och *Nyköpingsblockets samarbetsnämnd* det framlagda förslaget med stor tillfredsställelse. Bolaget anser liksom *universitetskanslersämbetet* att samordning inom vissa områden bör kunna göras mellan bolagets och provningsanstaltens verksamheter. Detta gäller, enligt bolagets uppfattning, avgjort i fråga om den tekniska basorganisationen och de administrativa funktionerna, där endast marginella ökningar av den i Studsvik tillgängliga organisationen torde erfordras, om nuvarande resurser inte skulle vara tillräckliga efter en nedflyttning av provningsanstalten. Samordning av de två organisationernas verksamhet på ett antal tekniska områden borde också kunna genomföras. Den tvärvetenskapliga och tvärtekniska inriktningen inom bolaget medför att Studsvik kvalitativt och kvantitativt har såväl personella som materiella resurser av en typ, som motsvarar en teknisk högskola. Inom vissa av anstaltens verksamhetsområden, exempelvis vad gäller byggnadsteknik, anser sig bolaget sakna speciell kompetens.

Byggnadsstyrelsen har undersökt utbyggnadsmöjligheterna i Studsvik och har funnit det vara möjligt att lokalisera såväl provningsanstalten som ytterligare liknande verksamheter dit. *Statens planverk* har inget att erinra från allmän samhällsplaneringssynpunkt mot den föreslagna utflyttningen. Planverket vill dock föreslå, att statliga organ som lokaliseras utanför Stockholm ges viss service i huvudstaden. Det vore exempelvis lämpligt att i centralt läge förlägga en mötesterminal med sammanträdesrum, sekreterarhjälp, telefoner, telex, kopieringsanläggning etc. samt arbets- och vilrum.

Flera remissinstanser, däribland *styrelsen för teknisk utveckling*, påpekar att man svårligen kan flytta huvuddelen av provningsanstalten till Studsvik utan att bygga en ny filial i Stockholm eller dess omedelbara närhet.

Bland de övriga remissinstanser som med utförliga motiveringar avstyrker lokalisering av provningsanstalten till Studsvik återfinns bl. a. *rektorsämbetet vid tekniska högskolan i Stockholm*, *statens institut för konsumentfrågor*, *Sveriges standardiseringskommission*, *Svenska byggnadsentreprenörföreningen* och *Sveriges industriförbund*.

Statens provningsanstalt avstyrker bestämt förslaget om utflyttning till Studsvik och hemställer att frågan om anstaltens lokalisering blir

föremål för en mera allsidig utredning än den framlagda, varvid bör beaktas dels den industriella, tekniska och administrativa miljöns betydelse för anstaltens verksamhet, dels behovet av provningsresurser för byggnadstekniska provningar i storstockholmsområdet.

En diskussion om anstaltens lokalisering måste, enligt vad statens provningsanstalt själv framhåller, baseras på de verkningar som en utflyttning till en ort utanför storstockholmsområdet kan bedömas få för anstaltens möjligheter att fullgöra i instruktionen ålagda arbetsuppgifter. Med denna utgångspunkt har anstalten dragit slutsatsen att en mångsidig industriell, teknisk administrativ miljö med goda kommunikationer är en livsnödvändighet för provningsanstaltens verksamhet. Storstockholm är därför utan tvekan den ur verksamhetssynpunkt lämpligaste förläggningsorten för provningsanstalten. Anstalten är dock medveten om att det akuta behovet av nya lokaler av lokaliseringspolitiska och andra skäl kan innebära utflyttning till annan ort.

Departementschefen

Bakgrund

En bättre balanserad regional utveckling utgör ett av de centrala målen för den ekonomiska politiken. Syftet är att nå både ett effektivare utnyttjande av tillgängliga resurser och ökad jämställdhet mellan människor i olika delar av landet.

Under senare år har regionalpolitiken byggts ut successivt. Det kan räcka med att här erinra om några av de mest betydelsefulla besluten.

Grunden för en mera målinriktad regionalpolitik lades genom de riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik, som riksdagen fattade beslut om år 1964. De väsentligaste medlen var utbyggd samhällsplanering, upplysnings- och rådgivningsverksamhet och direkt ekonomiskt stöd till företag.

Efter en upprustning av resurserna för samhällsplanering på länsplanet genomfördes under åren 1967 och 1968 en försöksverksamhet med lokaliseringpolitiskt inriktad samhällsplanering, Länsplanering 1967. Denna syftade till att i första hand ange hur resurserna för ekonomisk tillväxt på lång sikt borde fördelas på länets kommuner. Härigenom skulle ett underlag skapas för att genom samordning av insatserna bygga upp en effektiv servicestruktur i form av bostäder, skolor, kommunikationer, vägar m. m. på lämpliga orter.

Resultaten av denna länsplanering redovisades i stasverkspropositionen år 1969. Chefen för inrikesdepartementet gjorde därvid vissa uttalanden om den framtida regionalpolitiken vilka sedan godkändes av en enhällig riksdag (prop. 1969: 1 bil. 13 s. 92, SU 1969: 11, rskr 1969: 11). Det finns skäl att här erinra om två av dessa. För det första uttalades att tillväxten i storstadsområdena borde dämpas och avlänkas till andra delar av landet. En strävan borde därvid vara att utveckla ett antal växtkraftiga stadsregioner till attraktiva alternativ till storstadsområdena. För det andra uttalades att länsstyrelsernas och planeringsrådets strävan att i planeringen för de olika länen satsa på områden med god spontan växtkraft borde stödjas. Jag vill här också erinra om uttalandet i 1970 års finansplan att regionalpolitiken i första hand måste inriktas på orter och områden som bedöms kunna få en differentierad företagsstruktur och arbetsmarknad.

I propositionen om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten (prop. 1970: 75, SU 1970: 103, BaU 1970: 40, rskr 1970: 270 och 304) utvecklades ytterligare de regionalpolitiska målen. Samtidigt föreslogs ett utvidgat program med ekonomiskt stöd om 1 200 milj. kr. under tre år. Ett huvudmoment i ett framtida regionalpolitiskt handlingsprogram angavs vara en klassificering av orter och regioner med angivande av den typ av åtgärder som behövs för att lösa problemen i olika Orts-

resp. regiontyper. En första sådan ortskategori utgörs av de nuvarande tre storstadsområdena, dvs. Stockholm, Göteborg och Malmö. En andra grupp bildas av de s. k. storstadsalternativen, dvs. orter eller regioner som erbjuder goda lokaliseringsbetingelser för sådan verksamhet som hittills har varit lokaliserad till framför allt storstadsområdena. För att storstadsalternativen med rimliga insatser skall kunna erbjuda förutsättningar som är någorlunda likvärdiga med storstädernas i fråga om kommunikationer, differentierad arbetsmarknad, utbildningsmöjligheter, kvalificerad service etc., måste man enligt vad chefen för inrikesdepartementet framhöll inrikta sig på regioner som har ett någorlunda stort befolkningsunderlag redan i dag. Skall dessa regioner bli alternativ i egentlig mening till de nuvarande storstadsregionerna, måste de ligga på ett betryggande avstånd från dessa. Eftersom de resurser som är nödvändiga i detta sammanhang är begränsade, måste insatserna koncentreras till ett litet antal orter. En tredje ortstyp karakteriserades som regionala tillväxtcentra, dvs. orter som vid sidan av storstadsalternativen kan fungera som huvudorter för näringsliv och mera kvalificerad service. I propositionen uttalades att det är till denna ortstyp jämte storstadsalternativen som huvuddelen av de offentliga investeringarna bör koncentreras.

I mars 1969 fick länsstyrelserna och planeringsråden i uppdrag att i samverkan med kommunerna utarbeta regionala handlingsprogram — länsprogram 1970 — för att ange de konkreta samhällsinsatser som behövs om länsplaneringens målsättningar skall uppnås. Resultaten av detta arbete håller nu på att redovisas. På grundval av bl. a. detta material bedrivs f. n. ett arbete i inrikesdepartementet i syfte att utforma ett regionalt handlingsprogram för hela landet. Avsikten är att kunna presentera detta för nästa års riksdag.

Utvecklingen under de bägge senaste åren har inneburit en viss utjämning av de förut mycket stora skillnaderna mellan skogslänen och övriga delar av landet i fråga om arbetsmarknadsläget. Till en del torde denna utveckling kunna tillskrivas den alltmer intensifierade regionalpolitiken. Samtidigt är det uppenbart, att det fortfarande finns betydande skillnader i sysselsättningsmöjligheter mellan olika regioner och delar av landet.

Den del av regionalpolitiken som avser direkta åtgärder i syfte att öka sysselsättningen har i allt väsentligt inriktats på industrin. Man räknar med att nära 13 000 nya arbetstillfällen hittills har skapats genom det lokaliseringpolitiska stödet under perioden 1965—1970. Även investeringsfonderna har i betydande omfattning använts i regionalpolitiskt syfte. Sysselsättningseffekterna av fondfrisläpp i sådant syfte under perioden 1963—1970 kan uppskattas till ca 7 000 nya arbetstillfällen inom områden med behov av särskilda insatser för sysselsättning.

Att lokaliseringsverksamheten i så hög grad har inriktats på industrin

är naturligt med hänsyn till att industrins utveckling i de flesta fall har en avgörande inverkan på en Orts sysselsättningsutveckling både direkt och indirekt. Att industrin även framdeles kommer att spela en väsentlig roll inom regionalpolitiken är klart. Som tidigare har uttalats av statsmakterna är det dock nödvändigt att även servicesektorn tilldelas en väsentlig roll i regionalpolitiken om denna skall bli effektiv. Långtidsutredningen har räknat med att antalet sysselsatta inom industrin kommer att minska med 1 % om året fram till år 1975. Däremot räknar man för tjänstesektorn som helhet med en årlig ökning med uppemot 2,5 %. För enbart de offentliga tjänsterna beräknas ökningen till 4,5 % per år.

Det är rimligt att räkna med att förutsättningarna för att satsa på industrin i regionalpolitiskt hänseende begränsas av denna sysselsättningsutveckling, eftersom det är i samband med expansion som de största möjligheterna till omlokalisering erbjuder sig inom industrin.

Den offentliga servicen har stor betydelse inom regionalpolitiken, inte enbart därför att den expanderar snabbt. En tillväxtfrämjande stimulans för lokaliseringssorterna uppnås nämligen inte bara genom en viss kvantitativ lokalisering. Av lika stor betydelse är att orterna får ett tillskott av kvalificerad arbetskraft som har ledningsfunktioner av olika slag eller som sysslar med tekniskt och vetenskapligt högt kvalificerat arbete. Ett sådant tillskott kan sedan i sin tur ge underlag för uppbyggnad av en kvalificerad samhällsservice av ett slag som nu finns endast i storstadsområdena.

Mot denna bakgrund är det angeläget att servicenäringarna tilldelas en mer central roll i regionalpolitiken. Under senare tid har viktiga steg i denna riktning tagits. Ett målmedvetet arbete har inletts i fråga om bl. a. den högre utbildningens lokalisering till nya områden. År 1970 fattade riksdagen vidare beslut om att lokaliseringssöd skall kunna utgå även för industriservice samt central administrations- och förvaltningsverksamhet av rikscharaktär inom den privata sektorn. Det system med obligatoriskt lokaliseringssamråd i samband med etablering eller utvidgning i storstadsområdena, som statsmakterna fattade beslut om år 1970, avses gälla även serviceverksamhet som inte väsentligen har lokal karaktär.

Frågan om utlokalisering av statliga verksamheter från Stockholm har aktualiserats vid ett flertal tillfällen under de senaste decennierna. Övervägandena grundades till en början på andra motiv än regionalpolitiska, exempelvis att en lokalisering utanför stockholmsområdet skulle ställa sig billigare från statsfinansiell synpunkt. 1955 års långtidsutredning tog upp frågan med mer allmänna utgångspunkter, nämligen som en åtgärd i syfte att dämpa storstockholmsregionens tillväxt. Det var mot denna bakgrund som 1957 års utredning om utlokalisering av statlig verksamhet tillsattes. Utredningen redovisade sina förslag i ett antal

delbetänkanden och ett slutbetänkande år 1963. De förslag till utflyttning som utredningen lade fram var mycket omfattande. I utredningens slutbetänkande behandlades ca 110 verksamhetsgrenar, vilka utgjorde en s. k. total utflyttningsgrupp. Av dessa bedömdes ett 20-tal vara relativt fristående och lokaliseringsorten borde kunna bedömas efter vad som var lämpligt i varje särskilt fall. Återstående ca 90 organ med 24 000 anställda hänfördes till vad utredningen kallade en stor utflyttningsgrupp. Vid en utflyttning måste enligt utredningen gruppen hållas samman inom ett område med goda kommunikationer såväl internt som med rikets olika delar. En sådan stor utflyttning skulle dock enligt utredningen behöva föregås av ytterligare arbets- och tidskrävande planläggnings- och undersökningsarbete. Utredningen sammanförde därför ett 30-tal verksamhetsgrenar ur den stora gruppen till en liten utflyttningsgrupp med 3 800 anställda och föreslog att dessa myndigheter m. fl. skulle flytta ut från stockholmsområdet. Om inte en samlad utflyttning skulle komma till stånd föreslog utredningen separat utflyttning av dels tolv av verksamhetsgrenarna i den lilla utflyttningsgruppen, dels ytterligare 19 andra organ. Remissinstanserna var övervägande negativa till utredningens förslag i slutbetänkandet. Vissa av utredningens delförslag har lett till beslut av statsmakterna. Däremot har utredningens förslag i slutbetänkandet inte föranlett några sådana beslut.

Byggnadsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen fick år 1968 i uppdrag att vid den fortlöpande lokalförsörjningen för statlig verksamhet efter samråd med berörda myndigheter överväga lämpligheten av lokalisering utanför storstockholmsområdet. De bägge myndigheterna mötte dock svårigheter att fullgöra detta uppdrag och byggnadsstyrelsen hemställde år 1969 hos regeringen om ett särskilt organ för att bereda frågor om utflyttning av statlig verksamhet från stockholmsområdet.

I anslutning till de i 1969 års statsverksproposition redovisade ställningstagandena till länsplanering 1967 uttalade riksdagen att en ökad lokalisering av statlig verksamhet utanför huvudstadsregionen var önskvärd. I sitt utlåtande 1969: 30 framhöll bankoutskottet med anledning av motioner om utflyttning av statlig verksamhet från Stockholm bl. a. att värdet av en utlokalisering från Stockholm givetvis ligger inte bara i den avlastning av stockholmsregionen som äger rum utan i hög grad också i det tillskott av arbetstillfällen som uppkommer i den nya lokaliseringsorten.

Utvecklingen har alltså medfört att motiven för en utflyttning av statlig verksamhet vidgats. Frågan om lokalisering av statlig verksamhet har sålunda alltmåra kommit att sättas in i ett regionalpolitiskt sammanhang. Motivet att lätta på trycket i storstäderna skall ses mot denna bakgrund. Under senare år har vidare strävan att genom lokali-

sering av statlig verksamhet utveckla vissa tillväxtcentra tillmätts ökande betydelse.

Delegationens förslag

I juni 1969 tillkallade jag särskilda sakkunniga för att undersöka vilken statlig verksamhet som borde flyttas ut från stockholmsområdet och till vilka orter som lokaliseringen borde ske. I uppdraget ingick att se över både den civila och militära förvaltningen. Senare tillsatta utredningar med uppdrag att se över organisation m. m. för olika statliga förvaltningar har i regel fått direktiv om att överväga frågan om lokaliseringen. Det gäller t. ex. domstolsverksutredningen, försvarets materielanskaffningsutredning, försvarets fredsorganisationsutredning, transportforskningsgruppen samt riksskatteverkskommittén.

Delegationen föreslår i sitt första betänkande att vissa myndigheter och institutioner i sin helhet skall omlokaliseras.

Delegationen kommer att i en senare etapp ta upp frågan om att flytta ut även vissa delar av statliga organ. Däremot avser delegationen inte att särskilt behandla frågan om delegering av arbetsuppgifter. Delegationen anger två huvudmotiv för sitt förslag. Det ena motivet är att medverka till att dämpa expansionen i storstockholmsområdet genom att åstadkomma en omlokalisering därifrån. Det andra motivet är att åstadkomma positiva effekter för den mottagande orten och regionen.

Delegationen anser att utflyttning av statlig verksamhet bör kunna ge samhällsekonomiska vinster genom att medverka till en bättre balanserad regional utveckling. En utgångspunkt för delegationen har varit att de verksamheter som omlokaliseras skall kunna bedrivas effektivt efter utflyttningen.

De problem som framstår som dominerande för myndigheterna vid en omlokalisering är att deras möjligheter till kontakter med statsdepartementen och riksdagen samt i storstockholm befintliga andra organ och myndigheter försvåras. Dessa problem torde dock i betydande grad kunna lösas genom särskilda insatser. De ökade kostnaderna för insatser för att tillgodose sådana kontaktbehov vid en alternativ lokalisering bör enligt delegationens uppfattning accepteras av statsmakterna.

När det gäller frågan vilken statlig verksamhet som kan omlokaliseras har delegationen gjort vissa avgränsningar. Sålunda har regionalt och lokalt inriktade verksamheter undantagits. Vidare har delegationen funnit att verksamheter som har omfattande kontakter med statsdepartementen och riksdagen eller som har anknytning till i stort sett hela den övriga förvaltningen inte bör flyttas. Frågan om omlokalisering av de statliga bolagen kommer att prövas i en senare etapp.

Delegationens omlokaliseringsförslag omfattar 27 myndigheter och institutioner med tillsammans ca 5 500 anställda.

Vid valet av lokaliseringssorter har delegationen utgått från statsmakternas uttalanden att strävan bör vara att utveckla ett antal växtkraftiga stadsregioner till attraktiva alternativ till storstäderna. Delegationen framhåller att flera skäl talar för att insatserna koncentreras till ett relativt litet antal orter. Ett sådant skäl är enligt delegationen att de resurser som står till förfogande för att utveckla ett antal nya storstadsregioner är begränsade. Delegationens förslag innebär vidare att myndigheter med stort behov av inbördes kontakter lokaliseras till samma ort. Även detta talar för att utflyttningen sker till ett fåtal orter. Dessutom kan framtida organisationsförändringar försvåras om den centrala statsförvaltningen sprids på alltför många orter.

Med hänsyn till att de största regionalpolitiska problemen kommer att finnas i skogslänen anser delegationen att viss statlig verksamhet bör lokaliseras även till orter i dessa landsdelar.

Med dessa utgångspunkter föreslår delegationen omlokalisering till Norrköping, Linköping, Karlstad, Gävle, Falun/Borlänge, Sundsvall, Östersund, Umeå och Luleå. Delegationen framhåller dock att även andra orter bör kunna komma i fråga. Bl. a. erinrar delegationen om att central statlig verksamhet lokaliserats till Örebro.

Störningar i produktionen kan uppstå under en övergångsperiod och leda till ökade kostnader eller alternativt lägre effektivitet. Delegationen anser emellertid att omställningssvårigheterna inte kommer att bli av sådan karaktär och styrka att de generellt sett bör hindra en omlokalisering. Det är enligt delegationen dock angeläget att stora ansträngningar görs för att lindra de omställningsproblem som uppstår för berörd personal. Det är vidare angeläget att omlokaliseringarna genomförs på ett sådant sätt att störningarna i berörda verksamheter blir så små som möjligt. Delegationen tar här upp en rad konkreta problem och anvisar olika lösningar för att komma till rätta med dem.

När det gäller tidsplanen för omlokaliseringen anser delegationen att det är angeläget att de eftersträlvade effekterna av omlokaliseringen kan uppnås så snart som möjligt. Styrande för utflyttningen blir den tid som går åt för att anordna förvaltningslokaler och bostäder på lokaliseringssorterna. Med dessa utgångspunkter bör utflyttningarna kunna påbörjas ca tre—fyra år efter det att beslut om utflyttning har fattats och vara avslutade ca fem år efter ett sådant beslut.

Remissinstansernas inställning i stort

Inte någon remissinstans har ifrågasatt riktigheten av att åtgärder vidtas för att dämpa expansionen i storstockholmsområdet i syfte att åstadkomma en bättre balanserad utveckling. Opinionen är däremot splittrad när det gäller delegationens förslag att använda lokalisering av

central statlig verksamhet som ett regionalpolitiskt medel. Den klart övervägande delen av remissinstanserna tillstyrker detta. Vissa remissinstanser kräver ytterligare utredningar innan beslut fattas. Somliga remissinstanser förordar dock i första hand andra regionalpolitiska medel än utflyttning av hela centrala statliga organ. Att även den centrala statliga förvaltningen måste ingå som ett medel i en aktiv regionalpolitik accepteras som regel. Vissa remissinstanser förordar att i stället för utflyttning av hela organ delar av en verksamhet flyttas ut eller att arbetsuppgifter och beslutsfunktioner delegeras. Vidare framförs nyetablering av statlig verksamhet som ett alternativt medel.

Principerna för urval av de organ som enligt delegationen bör kunna omlokaliseras möter ingen erinran.

Delegationens uppfattning att lokalisering av statlig verksamhet bör bedömas i ett samhällsekonomiskt perspektiv delas av de flesta som har uttalat sig i denna fråga. Flera remissinstanser för dock fram uppfattningen att delegationen har lagt tyngdpunkten alltför mycket på de samhällsekonomiska aspekterna och därvid inte i tillräcklig grad beaktat de företagsekonomiska faktorerna i betydelsen av statsförvaltningens effektivitet och möjlighet att ge fullgod service. Några remissinstanser understryker starkare än delegationen de negativa verkningarna av en utflyttning på statsförvaltningens effektivitet till följd av försämrade kontaktmöjligheter och försvårad personalrekrytering.

När det gäller valet av lokaliseringssorter biträder de flesta remissinstanserna utredningens förslag. Några anser dock att urvalet av lokaliseringssorter inte kan ske förrän de regionalpolitiska målen har konkretiserats, bl. a. genom att ställning tagits till antalet storstadsalternativ och deras lokalisering.

Flera länsstyrelser pekar på alternativa lokaliseringssorter inom det egna länet.

De myndigheter som föreslås bli omlokaliserade delar ofta delegationens principiella uttalanden i olika avseenden. Däremot ställer sig med ett par undantag alla avvisande till en utflyttning av den egna verksamheten.

Delegationens förslag till åtgärder i samband med omlokalisering tillstyrks i princip av de flesta remissinstanserna. Liksom delegationen understryker remissinstanserna vikten av att personalfrågorna ägnas den största omsorg. Delegationens exempel på olika åtgärder som kan vidtas för personalen förordas i allmänhet. På vissa konkreta punkter föreslås generösare insatser.

Tidsplanen för omlokaliseringen godtas i allmänhet. Några remissinstanser finner dock den föreslagna övergångstiden för kort.

Principiella överväganden

Den bristande regionala balans som vi har f. n. är i huvudsak en följd av den fortgående minskningen av arbetstillfällena i glesbygden och i de mindre tätorterna. Inom både jord- och skogsbruk minskar sysselsättningen kraftigt på grund av en stark produktivitetsökning. Inom industrin pågår en omfattande strukturförändring som i många fall skapar problem på mindre och ensidiga industriorter. Dessa utvecklingstendenser bottnar i vissa allmänna förhållanden, bl. a. den tekniska utvecklingen och förändringar i världshandeln, och de är på intet sätt unika för vårt land.

Mot denna bakgrund framstår det som ofrånkomligt att en ökande del av den ekonomiska verksamheten — och därmed sysselsättningen — koncentreras till förhållandevis stora orter. En koncentration av befolkningen till sådana orter torde också vara en förutsättning för att samhället skall kunna möta de ökade krav som människorna ställer på en rad olika områden. En viss minimistorlek är nödvändig bl. a. för ett kvalificerat utbud av olika former av samhällsservice och för att en väl differentierad arbetsmarknad skall kunna utvecklas.

För att en bättre regional balans skall nås är det nödvändigt att expansionen av orter med goda förutsättningar för en framtida utveckling stimuleras. Detta gäller särskilt landsdelar där en betydande del av befolkningen lever i glesbygd eller mindre tätorter. En snabb expansion av vissa tätorter inom dessa delar av landet medför visserligen inte att människor inte behöver flytta när arbetstillfällena i glesbygden och de mindre tätorterna blir färre. Men en koncentrerad tillväxt kan skapa attraktiva alternativ inom den egna regionen och därigenom minska behovet av långa flyttningar som ofta för med sig både personliga och regionala svårigheter. Expansiva tätorter i olika delar av landet torde också vara en förutsättning för att människorna i glesbygden överhuvud taget skall kunna erbjudas möjlighet att inom inte alltför orimliga avstånd få tillgång till kvalificerad service.

En politik som syftar till en förbättrad regional balans skall därför inriktas på att bl. a. bygga upp ett begränsat antal regionala tillväxtcentra. Det är till denna typ av orter som statliga insatser bör koncentreras. Bland orter som kan komma i fråga som regionala tillväxtcentra finns ett antal som har den betydelsen att de bör övervägas som alternativ till de nuvarande tre storstäderna. De resurser som står till samhällets förfogande för insatser i detta syfte är emellertid starkt begränsade i förhållande till behovet. Därför är det nödvändigt att resurserna i allt väsentligt koncentreras till ett fåtal orter där de största resultaten kan uppnås.

Det är inte endast i fråga om befolkningskoncentrationen och takten

i befolkningsförändringarna som det finns betydande skillnader mellan olika delar av landet. En fråga som har uppmärksammats av såväl lokaliseringsdelegationen som expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU) och 1970 års långtidsutredning är tendensen till uppdelning av företagssektorns verksamhet på å ena sidan administrativa funktioner koncentrerade till storstadsområdena och å andra sidan produktions- och driftsfunktioner som lokaliserats till andra delar av landet. Denna uppdelning i en ledande och styrande del resp. en producerande del innebär samtidigt en uppdelning av den sysselsatta befolkningen i en bättre utbildad och avlönad del och en del med lägre utbildning och inkomster.

Både ERU och delegationen understryker att en fortsatt utveckling av detta slag kan få allvarliga ekonomiska, sociala och kulturella konsekvenser genom att de regionala olikheterna skärps i väsentliga avseenden och förutsättningarna för ett rikt och varierat samhällsliv hämmas.

En sådan utveckling kan även begränsa möjligheterna att utjämna de regionala skillnaderna i förvärvsintensitet. Bristen på arbetskraft utgör ett av de allvarligaste hindren att uppnå en snabb produktionsökning. Under senare år har de gifta kvinnorna svarat för en helt dominerande del av nettotillskottet till arbetskraften. Det är rimligt att utgå från att de även framdeles får avgörande betydelse för den ekonomiska tillväxttakten.

De gifta kvinnornas förvärvsintensitet är i mycket stor utsträckning betingad av de sysselsättningsstillfällena som kan erbjudas dem på den ort där de är bosatta. Den blir klart högre på en arbetsmarknad med rikt varierad efterfrågan på arbetskraft. Enligt långtidsutredningen skulle den totala arbetskraften år 1965 ha fått ett tillskott på omkring 130 000 personer om hela landet hade haft samma förvärvsintensitet som rådde i Stockholm.

Som tidigare har utvecklats i olika sammanhang talar starka skäl för att man inom ramen för regionalpolitiken söker dämpa tillväxten inom storstadsområdena. En omfördelning av tillväxten är angelägen både med hänsyn till behovet av att utveckla alternativ till storstäderna och därför att utvecklingen inom storstadsområdena leder till betydande kö- och stockningsproblem som är allvarliga från mänsklig, social och ekonomisk synpunkt. Det gäller bl. a. brister i tillgången på bostäder och svårigheterna att åstadkomma väl fungerande kommunikationer och andra serviceanordningar. Samtidigt är sådana investeringar i storstadsområdena ofta betydligt dyrare än vad de är på andra håll.

Det är också som ERU påpekat problematiskt att bygga i kapp investeringsbehoven i storstäderna eftersom arbetskraftsresurserna är otillräckliga. I samma takt som man genom ökad inflyttning söker öka dessa skärps också bristsituationen ytterligare.

Även från miljösynpunkt finns starka skäl att söka dämpa tillväxttakten. Vatten- och luftföroreningarna samt bullerproblemen är särskilt svåra i storstadsområdena. Genom den starka koncentrationen av biltrafik och oljeeldade värmecentraler blir luften mer förorenad av svaveldioxid, sot, stoft och koloxid än vad som normalt är fallet i andra städer i landet. Detsamma gäller bullerstörningar som främst uppkommer genom den starka trafikintensiteten i storstäderna.

En vanlig invändning mot kritiken av storstäderna är att den starka inflyttningen till dessa bevisar deras attraktionskraft.

Mycket talar dock för att det främst är arbetsmarknaden som gör storstäder lockande. Kan man bygga upp orter med en väl differentierad arbetsmarknad, bör de kunna utvecklas till attraktiva alternativ.

Sammanfattningsvis talar en rad skäl för att staten aktivt bör söka dämpa storstadsexpansionen och samtidigt medverka till att skapa orter med goda tillväxtförutsättningar och ett rikt differentierat näringsliv som ett alternativ till storstäderna. Denna medverkan bör inte inskränka sig till olika åtgärder som syftar till att påverka den privata sektorn utan den bör också omfatta statens egen verksamhet.

En betydande del av den statliga verksamheten är i dag koncentrerad till stockholmsområdet. I fråga om den centrala statliga verksamheten sammanhänger detta historiskt med att statsmakterna är lokaliserade till Stockholm. En betydande del av den statliga verksamheten inom storstockholmsområdet utgörs å andra sidan av lokala eller regionalt bundna uppgifter vilket innebär att de rimligen inte kan tänkas bli lokaliserade till någon annan del av landet. Det gäller sådana funktioner som exempelvis arbetsförmedling, länsstyrelse, vägförvaltning etc. Det anförda medför att insatser från statens sida i form av utlokalisering måste inriktas på *central* statlig verksamhet.

De flesta myndigheter som delegationen har föreslagit till utflyttning har i sina remissvar utförligt beskrivit de problem som en utflyttning skulle innebära för deras vidkommande. Det finns inte anledning att ifrågasätta att en utflyttning medför problem för de myndigheter som berörs. De fördelar som kan vinnas vid en utflyttning — även för myndigheterna själva och de anställda — har emellertid inte närmare behandlats i flertalet remissvar.

Problemen i samband med en utflyttning kan vara av både mer bestående och övergående karaktär. Till övergångsproblemen får i första hand hänföras de svårigheter som inträffar för personalen i samband med en omlokalisering och de störningar i myndighetens verksamhet som uppkommer i samband med flyttningen. Till de mer bestående problemen får hänföras ökade kostnader för verksamheten eller svårigheter att hålla kontakt med olika andra organ som uppkommer på grund av det ökade avståndet.

När det gäller den första typen av problem visar erfarenheten från

tidigare utflyttningar inom både den statliga och den privata sektorn att de kan bemästras. Av stor betydelse är självfallet att utflyttningen förbereds och planeras noggrant och att planeringstiden är tillräckligt lång.

När det gäller omställningsproblem för personalen torde de, som delegationen har anfört, inte skilja sig från en myndighet till en annan. Inte heller har man funnit att de generellt sett skulle ha den styrkan att de kan motivera att en från regionalpolitisk synpunkt angelägen omlokalisering förhindras. Däremot ställs vissa bestämda krav vid valet av den ort dit flyttningen skall ske. Som tidigare sagts torde nämligen en tillräckligt stor och differentierad arbetsmarknad vara en förutsättning för att familjer där bägge makarna förvärvsarbetar skall kunna följa med. Jag kan ansluta mig till de principiella ställningstaganden som delegationen har gjort och återkommer senare till frågan om särskilda insatser under övergångstiden för personalen.

I fråga om de mer varaktiga svårigheterna vid en utlokalisering bör man i större utsträckning än myndigheterna har gjort bedöma den med hänsyn till den framtida utvecklingen.

Det förhållandet att utflyttningen har föreslagits ske till orter med naturlig expansionskraft bör rimligen leda till att deras förutsättningar i fråga om kommunikationer förbättras, t. ex. i fråga om turtäthet etc. eftersom trafikunderlaget växer i och med omlokaliseringen. Vidare går den tekniska utvecklingen på kommunikationsområdet mycket snabbt. Det bör leda till såväl kortare restider med tåg och flyg som förbättrade förutsättningar för telekommunikationer och dataöverföring. Därutöver är det rimligt att räkna med att kontaktmönstren förändras och anpassas till de nya förutsättningarna utan att detta medför några påtagliga nackdelar. Erfarenheterna av fabriksverkens flyttning bestyrker detta.

Med hänsyn till den utomordentligt hårt ansträngda localsituationen i Stockholms centrala delar har det visat sig omöjligt för allt fler myndigheter att expandera inom de lokaler de redan har eller i någorlunda direkt anslutning till dessa. Detta har lett till att de flesta större myndigheter antingen har fått använda sig av ett stort antal förhyrda lokaler i olika delar av staden eller också har fått flytta hela sin verksamhet till en nybyggd fastighet relativt långt utanför staden.

De problem med myndighetens interna kontakter som kan möta då olika byråer och sektioner är spridda över olika delar av staden eller de restider som blir följden då myndigheten får lokaliseras i någon förort bör ställas mot delegationens konstaterande att restiden mellan Stockholm och de orter som ingår i dess förslag i intet fall överstiger tre timmar.

Den ökade restid som kan följa med en utlokalisering torde koncentreras till vissa funktioner och ett rätt begränsat antal personer. Skulle

även de resor som företas utom arbetstid, t. ex. till och från arbetet, inkluderas i en jämförelse framstår det som uppenbart att den totala resttiden genom en utflyttning kommer att reduceras väsentligt för de allra flesta anställda. Erfarenheterna från fabriksverken visar att medan resttiden till arbetet nu uppgår till endast 5—10 minuter, så uppgick den i genomsnitt till 40—50 då huvudkontoret låg i Stockholm.

I likhet med delegationen finner jag att de ökade kostnader och problem som uppkommer i samband med eller som en följd av utlokalisering av statliga myndigheter inte är av den graden eller omfattningen att statsmakterna av detta skäl bör avstå från möjligheterna att förverkliga väsentliga regionalpolitiska syften.

Som jag tidigare har anfört måste de regionalpolitiska effekterna av utflyttningen tillmätas avgörande betydelse vid bedömningen av utflyttningen. Därför kan inte, som vissa remissinstanser har hävdad, en företagekonomisk kalkyl användas som underlag för beslut. Några remissinstanser har vidare krävt kalkyler, där även de samhällsekonomiska effekterna tas med. Det är självfallet utomordentligt vanskligt att utföra fullständiga samhällsekonomiska kalkyler. För att detta skall vara möjligt krävs avsevärt mer ingående kunskap om de olika samhällsekonomiska kostnads- och intäktsposterna än vad man f. n. har. Till saken hör att flera av de grundläggande värderingarna som jag tidigare har redovisat inte direkt kan översättas i ekonomiska termer.

Uppenbart är att huvuddelen av de omlokaliseringar som delegationen har föreslagit inte kan motiveras enbart från företagsekonomiska utgångspunkter eller från rationaliseringssynpunkt. De flesta myndigheterna bedömer problemen och kostnaderna i samband med en omlokalisering som större än de fördelar som en omlokalisering utanför storstockholm skulle medföra. Ur det vidare perspektiv som statsmakterna måste anlägga på frågan kan dock denna bedömning utfalla på ett annat sätt. Statsmakternas bedömning i det enskilda fallet måste göras utifrån frågeställningen om de problem och kostnader som blir följden av en utflyttning är stora nog att motivera ett avsteg från ett regionalpolitiskt program av väsentlig betydelse för den framtida samhällsutvecklingen.

Ett utnyttjande av den centrala förvaltningen i regionalpolitiken kan ta sig olika former. I den allmänna debatten och i samband med remissbehandlingen av delegationens förslag har olika handlingslinjer förts fram. Sålunda har flera remissinstanser pekat på möjligheterna till delegering av arbetsuppgifter av mer rutinbetonad karaktär från central nivå till regionala eller lokala organ. Från andra håll har hävdats att nyetablerade statliga myndigheter och organ bör förläggas till orter utanför stockholmsregionen medan de som redan finns där skulle få stanna kvar. Utflyttning av delar av myndigheter till en viss lokaliseringssort är en tredje möjlighet som har framhållits. En fjärde hand-

lingslinje är den som delegationen har förordat, nämligen att vissa centrala myndigheter i sin helhet flyttas ut.

Avgörande för vilken eller vilka av dessa handlingslinjer som bör väljas för utflyttningen måste i första hand vara de regionalpolitiska effekter som kan uppnås. Självfallet kan man dock inte bortse från de kostnader och omställningsproblem som åtgärderna för med sig.

Som motiv för en ökad *delegering* av uppgifter från de centrala statliga organen till regionala och lokala organ har åberopats bl. a. att man därigenom skulle kunna mildra omställningsproblemen samt bibehålla verksamhetens möjligheter till kontakt med andra organ. Delegationen har som nämnts inte gått närmare in på frågan om en ökad delegering utan förutsätter att varje myndighet beaktar möjligheterna till delegering och själv kommer med förslag därom.

Enligt min uppfattning är det angeläget att möjligheterna till ökad delegering tas till vara, särskilt i de fall då en sådan samtidigt skulle innebära rationalisering, ökad effektivitet eller förbättrad service till allmänheten. Liksom hittills bör myndigheterna själva ta initiativ till sådana förändringar. En delegering av arbetsuppgifter till regionala och lokala organ innebär emellertid inte en sådan koncentrerad insats på ett begränsat antal tillväxtcentra som jag har förordat tidigare utan bör främst ses som ett led i en fortgående rationalisering av myndigheternas verksamhet. Den kan dock också utnyttjas i syfte att avlasta storstockholmsområdet.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att länsberedningen kan komma in på frågan om fördelningen av vissa uppgifter mellan centrala organ och organ på länsplanet. Beredningen kan således komma att beröra frågan om delegering.

Vad angår förslaget att avlastningen av stockholmsområdet i första hand bör ske genom att *nyetablerad* verksamhet lokaliseras till annan ort torde motivet vara att undgå eller i varje fall få väsentligt mindre omställningsproblem än vad som blir fallet då en sedan länge etablerad myndighet flyttas.

Jag anser att det är en självklar princip att man i samband med nyetablering eller ombildning av myndigheter beaktar lokaliseringsfrågan särskilt. Som jag tidigare nämnt har som regel senare tillsatta utredningar med uppdrag av denna art fått direktiv om att överväga lokaliseringsfrågan.

Däremot kan jag inte dela uppfattningen att statens medverkan i regionalpolitiken på detta område skulle begränsas till åtgärden att nyetablerade myndigheter förläggs utanför Stockholm. Jag vill erinra om att antalet nyetablerade statliga myndigheter och verk under senare år har varit mycket begränsat. Det finns ingen anledning att utgå från att antalet nyetablerade myndigheter skulle komma att öka framdeles. På grund härav skulle de regionalpolitiska effekterna bli mycket begrän-

sade om man inskränkte sig till denna handlingslinje. Till detta kommer att de nybildningar av verk och myndigheter som har skett under senare tid i stor utsträckning kommit till stånd genom omorganisation och omfördelning av redan existerande förvaltningar eller delar av sådana. Det är därför inte riktigt att utgå från att omställningsproblemen skulle undvikas. Man kan inte heller generellt utgå från på förhand att de verksamheter som nyetableras skulle vara mindre beroende av kontakter med de centrala statsmakterna än alla de organ som nu är lokaliserade till Stockholm.

Flera remissinstanser har menat att det vore en angelägen uppgift att överväga utflyttning av delar av myndigheter eller etablering av filialer. Tanken är att man i första hand bör inrikta sig på enheter inom myndigheterna med begränsade kontaktbehov, vilket vanligen torde vara sådana som i betydande utsträckning utför rutinarbete.

Att utflyttning även av delar av myndigheter kan ha positiva effekter från regionalpolitisk synpunkt är uppenbart. Jag kan dock inte förorda att detta handlingsalternativ övervägs i första hand eller som enda alternativ. I förhållande till en total utflyttning av en myndighet innebär nämligen detta alternativ vissa nackdelar. Sysselsättningstillskottet till utflyttningsorten blir mer begränsat än vid en total utflyttning. Det finns också anledning utgå från att en utflyttning som begränsas till rutinfunktioner inte på samma sätt som ett helt verk kan motverka den uppdelning av arbetsmarknaden som jag har berört tidigare. En utflyttning av delar av verksamheter skulle — om insatserna begränsas till detta — snarare kunna skärpa än motverka den koncentration till storstäderna av mer kvalificerade och bättre betalda sysselsättningar som pågår. En utflyttning av delar av myndigheter bör därför komma i fråga endast då avgörande skäl talar för att ledningsfunktionerna för en myndighet skall ligga kvar i stockholmsområdet.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört ter det sig naturligt att i första hand pröva möjligheterna att flytta ut hela verk och myndigheter. Denna metod är obetingat den som bäst tillgodoser de regionalpolitiska strävandena. Å andra sidan kan man inte bortse från att omställnings- och kostnadsnackdelarna är större i detta fall än i fråga om de övriga metoderna. Därför kan denna handlingslinje inte omfatta alla delar av den centrala statliga förvaltningen. I vissa fall är kontaktbehovet av den omfattningen att en total utflyttning skulle komma att skapa alltför stora svårigheter. I andra fall kan det finnas skäl att — i varje fall temporärt — bibehålla den handlingsfrihet inför framtida omorganisationer som ett kvarstannande i stockholmsområdet medför.

Jag är alltså beredd att i princip biträda det förslag till utflyttning som delegationen har lagt fram. Det bör understrykas att utredningens förslag, som mina ställningstaganden här baseras på, endast utgör en första etapp. Delegationen fortsätter sitt arbete med att undersöka för-

utsättningarna för omlokalisering av affärsverk, andra statliga myndigheter samt statliga bolag.

Vad jag förut har anfört om nödvändigheten att koncentrera de statliga insatserna till ett begränsat antal orter gäller naturligtvis i synnerhet i fråga om utlokalisering av central statlig verksamhet. Inte minst begränsas antalet orter som kan komma i fråga härför av de höga krav som måste ställas på kommunikationerna både med hänsyn till myndighetens möjligheter att arbeta effektivt och allmänhetens möjligheter att nå kontakt med myndigheten. Eftersom myndigheterna ofta har behov av kontakter med varandra är det motiverat med sammanhållna grupper vid omlokaliseringen, vilket ytterligare ställer krav på koncentration av insatserna. Vidare kan, som delegationen pekat på, framtida organisationsförändringar försvåras om den centrala statsförvaltningen sprids på alltför många orter. Det är också väsentligt att utflyttningen i största utsträckning koncentreras till orter som kan erbjuda en högt kvalificerad service och en differentierad arbetsmarknad. Detta torde vara en förutsättning för att en del privata institutioner eller organ med kontakter med vederbörande myndigheter skall vara intresserade att flytta med.

Förslag till omlokalisering

Val av orter

Jag har tidigare framhållit att utflyttning av central statlig verksamhet måste ses som ett led i den regionala politiken. Valet av lokaliseringsorter bör därför stå i överensstämmelse med målen för denna politik.

I länsplanering 1967 angav länsstyrelserna/planeringsråden huvudorter för näringsliv och kvalificerad service. Dessa ställningstaganden har sedan med vissa modifikationer fått statsmakternas stöd. Vid den ortsklassificering som skisserades i prop. 1970: 75 benämndes orter som uppfyllde dessa förutsättningar regionala tillväxtcentra.

Statsmakterna har redan tidigare framhållit att det är till dessa regionala tillväxtcentra som de statliga investeringarna i huvudsak bör koncentreras. Det är också bland dessa orter som ett begränsat antal s. k. storstadsalternativ kan utväljas. De krav som bör kunna ställas på sistnämnda typ av orter är enligt statsmakternas uttalanden (prop. 1970: 75, SU 1970: 103, BaU 1970: 40, rskr 1970: 270 och 304) att de utgör en så folkrik region att de med rimliga insatser kan ge fördelar som är likvärdiga med storstadsområdenas i fråga om kommunikationer, differentierad arbetsmarknad, utbildningsmöjligheter, kvalificerad service etc. Ett andra huvudkrav för att den åsyftade avlastningen av storstadsregionerna skall uppnås är att orterna eller regionerna ligger på betryggande avstånd från de nuvarande storstadsområdenas influensfält.

Avgörande för en bedömning av tänkbara storstadsalternativ är alltså vilken befolkningsstorlek en ort eller region i trängre mening måste ha för att kunna erbjuda de nyssnämnda storstadsfördelarna. Några systematiska studier av detta har inte gjorts och något säkert bedömningsunderlag finns följaktligen inte. ERU har dock redovisat visst material som belyser skillnader i produktivitet inom industrin mellan regioner med olika folkmängd. Detta material visar att regioner med ca 80 000 tätortsinneånare, dvs. en total befolkning på ca 100 000, uppnår fördelar som i produktivitetshänseende är någorlunda jämförbara med dem som finns i storstäderna. Självklart är en gräns av det nu angivna slaget mycket ungefärlig.

Delegationen har vid sitt val av lokaliseringsorter för den centrala statliga verksamheten i första hand utgått från att den skall förläggas till orter som uppfyller de krav som kan ställas på storstadsalternativen. Härutöver har dock vid bedömningen tagits hänsyn till sådana särskilda omständigheter som tillgång till högre utbildning och forskning samt behovet av särskilda regionalpolitiska insatser.

Delegationen föreslår med dessa utgångspunkter att följande nio orter skall komma i fråga, nämligen Linköping, Norrköping, Karlstad, Gävle, Falun/Borlänge, Sundsvall, Östersund, Umeå och Luleå. Därutöver kan enligt delegationens mening ytterligare ett antal orter komma i fråga i senare etapper.

Även om antalet storstadsalternativ blir färre än det antal orter som delegationen har föreslagit för utflyttning av statlig verksamhet kan alla de föreslagna orterna anses utgöra så väl utbyggda regionala tillväxtcentra att de lämpar sig för att dit lokalisera central statlig verksamhet.

Att statsmakterna ännu inte tagit slutlig ställning till ett regionalpolitiskt handlingsprogram utgör därför inte något avgörande skäl för att skjuta på ett beslut om omlokalisering av central statlig verksamhet.

Jag vill understryka att de nu framlagda förslagen om utlokaliseringar inte innebär att ställning tagits till frågan om vilka orter som bör klassificeras som storstadsalternativ.

Utöver de orter som delegationen har föreslagit vill jag förorda även Jönköping och Borås som lokaliseringsorter i detta sammanhang. Viss statlig verksamhet av särskild karaktär föreslås härutöver flyttas till Uppsala. Även de nu nämnda orterna uppfyller de förutsättningar jag nyss har angett.

Att antalet lokaliseringsorter kan begränsas är avgörande för att mer väsentliga regionalpolitiska effekter skall uppnås och för att myndigheterna skall fungera effektivt med hänsyn till bl. a. kontakter med andra myndigheter med likartad verksamhet. Därför är det inte möjligt att tillgodose de krav på väsentligt fler lokaliseringsorter som har förts fram av bl. a. vissa remissinstanser. Detta utesluter dock inte, att för-

slag framdeles om ytterligare omlokalisering av central statlig verksamhet kan komma att avse även ett fåtal andra orter.

Utlökalisering av myndigheter

När det gäller att välja ut verksamheter som bör kunna flytta ut från stockholmsområdet har delegationen undantagit vissa myndigheter, bl. a. sådana som har särskilt omfattande kontakter med statsmakterna. Vid sina ställningstaganden till omlokalisering har delegationen arbetat efter i huvudsak två principer. Den ena innebär att myndigheter som har behov av samarbete eller bedriver likartad verksamhet förs samlade till grupper. Därjämte har delegationen beaktat vissa myndigheters behov av kontakter med högre utbildning och forskning. En annan princip är att myndigheter som har det största behovet av täta kontakter med kvarvarande verksamheter i stockholmsområdet förläggs närmast huvudstaden.

Delegationen har sålunda med hänsyn till myndigheternas behov av inbördes kontakter föreslagit att *lantmäteristyrelsen*, *centralnämnden för fastighetsdata*, *rikets allmänna kartverk*, *lantbruksstyrelsen* och *skogsstyrelsen* lokaliserar till samma ort. Dessa myndigheter har föreslagits bli förlagda till Gävle med hänsyn till behovet av goda kommunikationer med Stockholm. Centralnämnden för fastighetsdata har godtagit förslaget medan de övriga avstyrkt utflyttning.

Lantbruksstyrelsen anser att delegationen har överdrivit betydelsen av kontakterna med exempelvis lantmäteristyrelsen. Även lantmäteristyrelsen framhåller att kontakterna med lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen inte är så framträdande att de motiverar en samlokalisering. Lantbruksstyrelsen anser att det vore lämpligare att flytta till en ort söder om Stockholm.

Delegationen har beträffande *sjöfartsverket*, *luftfartsverket* och *SMHI* pekat på dessa myndigheters inbördes kontakter och föreslagit att de skall omlokaliseras till Norrköping. Till samma ort har föreslagits utflyttning av *statens invandrarverk*, *kriminalvårdsstyrelsen* och *statens institut för byggnadsforskning*. Sistnämnda myndigheter har inga omfattande inbördes kontakter eller kontakter med sjöfartsverket, luftfartsverket och SMHI. Däremot har delegationen bedömt att de har större behov av samarbete med i stockholmsområdet kvarvarande organ än flertalet övriga organ som har föreslagits bli omlokaliserade. Därför har delegationen föreslagit att även dessa organ flyttas till Norrköping för att de relativt lätt skall kunna nå Stockholm. Institutet för byggnadsforskning har vidare ansetts ha behov av goda kommunikationer också med övriga universitetsorter. Vid remissbehandlingen har de av omflyttningen berörda myndigheterna ställt sig avvisande till utflyttning. Statens institut för byggnadsforskning pekar bl. a. på att

inget av de organ som föreslagits bli omlokaliserade tillsammans med institutet har samma anknytning till samhällsplaneringsfrågor som institutet.

Delegationen har föreslagit att *riksförsäkringsverket*, *statens personpensionsverk* och *centrala studiehjälpsnämnden* flyttas till Sundsvall. Dessa myndigheter bedriver enligt delegationen likartad verksamhet i den meningen att deras huvuduppgift är att betala ut medel till enskilda personer. Vid remissbehandlingen har starka invändningar riktats mot förslaget. Riksförsäkringsverket framhåller att dess huvuduppgift inte är att betala ut medel till enskilda personer utan att leda och utöva tillsyn över den allmänna försäkringen och att pröva besvär över de allmänna försäkringskassornas beslut.

Delegationen har vidare föreslagit att *skogshögskolan*, *arbetsmedicinska institutet* och *TRU-kommittén*, som samtliga har behov av kontakter med högre utbildning och forskning, omlokaliseras till Umeå. Motivet att förlägga skogshögskolan till Umeå skulle vara att Umeå har fler ämnesområden som berör skogshögskolans verksamhet än vad Linköping — som vore ett tänkbart alternativ — har. Vad gäller TRU-kommittén har delegationen pekat på att fördelar bör kunna vinnas genom en förläggning av Sveriges Radios utbildningsenhet till samma ort som TRU-kommittén. Vid remissbehandlingen har kritik riktats mot en förläggning av arbetsmedicinska institutet till Umeå. Sålunda motsätter sig LO en flyttning med hänsyn bl. a. till att det f. n. inte finns teknisk fakultet vid Umeå universitet. Även arbetarskyddsstyrelsen ställer sig avvisande till en omlokalisering av institutet. Beträffande TRU-kommittén har Sveriges Radio tillstyrkt en samförläggning med sin utbildningsenhet men motsatt sig att de båda organen flyttas till Umeå. Skogshögskolans styrelse har i princip inte något att invända mot en omlokalisering helt eller delvis men anser att ett slutligt ställningstagande bör föregås av en grundlig utredning.

Med hänsyn till att Linköping har en högskolenhet med bl. a. medicinska och tekniska fakulteter har delegationen föreslagit att *statens rättskemiska laboratorium* och *statens kriminaltekniska laboratorium* omlokaliseras dit. Rättskemiska laboratoriet bör enligt delegationen också vara förlagt i anknytning till ett större sjukhus. De båda laboratorierna motsätter sig utflyttning. Kriminaltekniska laboratoriet åberopar kontakter med rikspolisstyrelsen, vilken senare myndighet dock anser att de med flyttningen förenade olägenheterna inte är av sådan omfattning att de bör hindra en omlokalisering om en sådan ur vidare synpunkter anses angelägen.

Delegationen konstaterar beträffande *Sveriges geologiska undersökning* att SGU bedriver en omfattande verksamhet i bl. a. övre Norrland. Med hänsyn härtill och till SGU:s behov av kontakter med viss teknisk forskning och utbildning har delegationen föreslagit att SGU

lokaliseras till Luleå. I sammanhanget erinras om att 1970 års riksdag (prop. 1970: 88, SU 1970: 133, rskr 1970: 296) har beslutat att en enhet för högre teknisk utbildning och forskning skall förläggas till Luleå. I propositionen framhölls bl. a. att den fortsatta planeringen av en sådan enhet i Luleå bör bedrivas med sikte på att en flyttning till Luleå av vissa delar av sektionen för bergsvetenskap vid tekniska högskolan i Stockholm skall komma till stånd. Delegationen har även föreslagit att *statens geotekniska institut* lokaliseras till Luleå. Enligt delegationens mening bör nämligen institutet lokaliseras till samma ort som SGU och bergssektionen vid tekniska högskolan i Stockholm. Såväl SGU som geotekniska institutet motsätter sig utflyttning till Luleå. Bägge myndigheterna framhåller att huvuddelen av deras verksamhet är förlagd till södra och mellersta delarna av landet.

Delegationens omlokaliseringsförslag berör också några militära myndigheter. Sålunda har delegationen föreslagit att *försvarets sjukvårdsstyrelse*, *militärpsykologiska institutet* och *värnpliktsverket* flyttas till Karlstad. Delegationen pekar på att det i Karlstad finns militärt förband, militärområdesstab, försvarsområdesstab och inskrivningscentral. De av förslaget berörda myndigheterna avstyrker utflyttning. Överbefälhavaren och försvarets rationaliseringsinstitut intar dock en positiv hållning till förslaget beträffande militärpsykologiska institutet och värnpliktsverket.

Om en för krigsmakten gemensam *förvaltningsskola* och en *arméns tekniska skola* inrättas, bör dessa enligt delegationens förslag förläggas till Östersund. Delegationen har även i detta fall pekat på förekomsten av militärområdesstab, försvarsområdesstab och inskrivningscentral. Förslaget rörande förvaltningsskolan har lämnats utan större erinringar vid remissbehandlingen. Vad arméns tekniska skola beträffar, har chefen för armén, vars synpunkter delas av överbefälhavaren, dock ansett att beslut om lokalisering bör anstå till dess en av honom själv tillsatt utredning om lokaliseringen avslutats.

Delegationen har slutligen föreslagit att *domänverket* skall omlokaliseras. Verkets centralförvaltning bör förläggas till en ort som ligger i närheten av centrum för verkets verksamhetsområde. Eftersom verkets ekonomiska tyngdpunkt därvid beaktats har delegationen föreslagit Falun/Borlänge som lokaliseringsort. Domänverket har motsatt sig utflyttning från stockholmsområdet under åberopande av främst företags-ekonomiska motiv.

Efter samråd med berörda departementschefer får jag anföra följande. Jag anser att delegationens förslag till sin allmänna inriktning och omfattning är väl avvägt. Förslaget kan enligt min mening i huvudsak läggas till grund för ett ställningstagande till omlokalisering av viss central statlig verksamhet. Mot bakgrund av vad som har fram-

kommit bl. a. i samband med remissbehandlingen anser jag dock vissa avvikelser i förhållande till delegationens förslag vara motiverade.

Vad först gäller Gävle-gruppen delar jag den uppfattning som vissa remissinstanser har fört fram, nämligen att behovet av samarbete mellan å ena sidan *centralnämnden för fastighetsdata, lantmäteristyrelsen* och *rikets allmänna kartverk* och å den andra *lantbruksstyrelsen* och *skogsstyrelsen* inte är så betydelsefullt att samlokalisering är nödvändig. Lantbruksstyrelsen har framhållit att styrelsen — om den skall flyttas ut — bör ligga söder om Stockholm för att därigenom ligga närmare centrum av sitt verksamhetsområde. Motsvarande gäller även för skogsstyrelsen. Lantbruksförbundet och RLF har också understrukit betydelsen av att man vid valet av lokaliseringsort tar vederbörlig hänsyn till att lantbruksnäringens tyngdpunkt ligger i södra delen av landet. Även jag delar uppfattningen att de båda verken inte bör flyttas till Gävle. Vid valet av lokaliseringsort vill jag, med hänsyn till att Jönköping är beläget centralt såväl i förhållande till lantbruksnäringens huvudområden som i kommunikationshänseende, föreslå denna ort.

Med hänvisning till det anförda och efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet förordar jag således att lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen flyttas till Jönköping. Efter kontakter med företrädare för jordbrukets organisationer har jag erfarit att man överväger att flytta huvudorganisationerna från Stockholm under förutsättning att de centrala statliga organ som har stor betydelse för lantbruket också flyttas ut. Det har vid dessa kontakter vidare framkommit att organisationerna anser Jönköping vara lämplig som lokaliseringsort. I den mån det visar sig att jordbrukets huvudorganisationer flyttar ut bör det övervägas att flytta även andra statliga organ på jordbrukets område till Jönköping.

Vidare förordar jag, efter samråd med berörda departementschefer, att lantmäteristyrelsen, centralnämnden för fastighetsdata och rikets allmänna kartverk i enlighet med delegationens förslag flyttas till Gävle. Därigenom kommer till sistnämnda ort att flytta myndigheter som har sin verksamhet till huvudsaklig del inriktad på fysisk samhällsplanering. För att koncentrera ytterligare sådan verksamhet till Gävle förordar jag, efter samråd med chefen för inrikesdepartementet, att även *statens institut för byggnadsforskning* flyttas dit. Institutet har, som det självt understryker, inget större kontaktbehov med övriga myndigheter som har föreslagits flytta till Norrköping. I stället bör institutet förläggas till en ort dit andra myndigheter med sin verksamhet inom fysisk samhällsplanering föreslagits eller kommer att föreslås flytta. För institutets lokalisering till Gävle talar också närheten till i första hand Uppsala men även Stockholm, vilket i viss mån tillgodoser

de krav på kontakter med universitet och högskolor som institutet har betonat.

Beträffande Norrköpingsgruppen biträder jag delegationens förslag i så måtto att jag, efter samråd med berörda departementschefer, förordar att *sjöfartsverkets centralförvaltning*, *luftfartsverkets centralförvaltning*, *SMHI*, *statens invandrarverk* och *kriminalvårdsstyrelsen* omlokaliseras till Norrköping.

Sundsvallsgruppen domineras främst av *riksförsäkringsverket*. En pågående rationalisering av socialförsäkringens administration har aktualiserat en decentralisering av verkets befattning med yrkesskadeärenden och avgiftsdebitering. En utredning rörande yrkesskade-försäkringen, som chefen för socialdepartementet inom kort ämnar föreslå, kommer bl. a. att få till uppgift att lägga fram förslag till en överflyttning av yrkesskadeärendena i första instans från riks-försäkringsverket till försäkringskassorna. Arbetsuppgifter motsvarande ca 200 tjänster i riks-försäkringsverket bör därigenom kunna flyttas över till försäkringskassorna.

Arbetet med debitering och uppbörd av arbetsgivaravgifter till socialförsäkringen kommer att väsentligt förenklas genom en föreslagen om-läggning av yrkesskade-försäkringens finansiering. Kungl. Maj:t har i anslutning härtill beslutat uppdra åt riks-försäkringsverket att i samråd med statskontoret och riksskatteverket lägga fram förslag om överflyttning av avgiftsdebitering m. m. från riks-försäkringsverket till de lokala skattemyndigheterna, som redan nu svarar för vissa hithörande uppgifter. De arbetsuppgifter som berörs motsvarar inemot 200 tjänster i riks-försäkringsverket.

Riks-försäkringsverkets härfter kvarstående uppgifter omfattar dess lednings-, planerings- och utredningsfunktioner samt dess besvärsavdelning. Härtill kommer de till dess ADB-enhet knutna utbetalningsfunktionerna. I fråga om denna senare enhet, som har ca 200 anställda, förordar jag efter samråd med chefen för socialdepartementet, i enlighet med delegationens förslag en flyttning till Sundsvall. Planeringen av utflyttningen bör ske i anslutning till det arbete som pågår angående socialförsäkringens datafrågor. Vissa övergångsåtgärder kan aktualiseras för att säkerställa att utbetalningar av bl. a. folkpensioner kan ske utan störningar. Den återstående delen av riks-försäkringsverket innefattar utpräglat centrala funktioner på socialförsäkringsområdet. Det föreligger därför särskilda skäl för en fortsatt lokalisering till Stockholm av denna verksamhet. Jag är efter samråd med chefen för socialdepartementet inte beredd att biträda delegationens förslag i denna del. Detta innebär sammanfattningsvis att av verkets 935 tjänster ca 600 kommer att lokaliseras utanför verkets centrala förvaltning i Stockholm.

I fråga om *statens personalpensionsverk* och *centrala studiehjälpsnämnden* tillstyrker jag delegationens förslag och förordar, efter sam-

råd med chefen för utbildningsdepartementet samt statsråden Moberg och Löfberg, att dessa myndigheter i sin helhet flyttas till Sundsvall.

Beträffande Umeå-gruppen delar jag uppfattningen, att skogshögskolan bör flyttas till Umeå. Delegationen har framhållit, att de närmare förutsättningarna för samarbetet mellan högskolan och universitetet i Umeå bör prövas. Jag finner det naturligt att dessa förutsättningar prövas. Om det vid denna prövning visar sig att det finns skäl för att integrera någon av skogshögskolans institutioner inte med universitetet i Umeå utan i stället med annan forskning och utbildning t. ex. vid lantbrukshögskolan, bör så kunna ske. Jag vill även erinra om att skogshögskolan har en avdelning i Garpenberg. Självfallet berörs inte denna av förslaget. Om det skulle visa sig lämpligt, bör denna avdelning kunna byggas ut ytterligare. En viss integrering med t. ex. lantbrukshögskolan eller utbyggnad av avdelningen i Garpenberg bör dock inte hindras av skogshögskolans flyttning. Jag förordar således efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet, att skogshögskolan flyttas till Umeå.

Arbetsmedicinska institutets verksamhet är helt inriktad på arbetarskydds- och arbetsmiljöfrågorna och har därigenom ett nära samband med arbetarskyddsstyrelsen. Efter samråd med chefen för socialdepartementet vill jag anföra följande. Samordningsbehovet mellan de båda arbetarskyddsorganen är så starkt att en integrering av institutet i arbetarskyddsstyrelsen bör komma till stånd. Arbetsmiljöutredningen skall enligt sina direktiv se över arbetarskyddets organisation och även pröva frågan om arbetsmedicinska institutets ställning. På anmälan av chefen för socialdepartementet tidigare denna dag har utredningen fått i uppdrag att framlägga förslag om de närmare formerna för arbetsmedicinska institutets integrering i arbetarskyddsstyrelsen. Frågan om omlokalisering för arbetsmedicinska institutet kommer därigenom i ett nytt läge. Med hänsyn härtill kan jag inte förorda delegationens förslag rörande arbetsmedicinska institutet.

En viss verksamhet på det arbetsmedicinska området har börjat växa fram vid universitetet i Umeå. Det är önskvärt att ta tillvara de möjligheter som därigenom finns att i Umeå förlägga en filial till arbetsmedicinska institutet som en utbyggnad av institutets verksamhet. Enligt preliminära undersökningar bör en sådan filial med ett 40-tal anställda kunna ge tillräckligt underlag för en effektiv organisation om den på lämpligt sätt samordnas med den verksamhet på detta område som redan i viss mån bedrivs vid universitetet i Umeå. Arbetsmiljöutredningen har denna dag fått i uppdrag att framlägga förslag även i denna fråga.

När det gäller TRU-kommittén anser jag att kommitténs produktionsenhet och i varje fall de delar av Sveriges Radio utbildningsenhet som svarar för skolprogramverksamheten bör förläggas till samma ort.

I fråga om lokaliseringsorten anser jag i likhet med Sveriges Radio att de båda organen har så stort behov av täta kontakter med verksamheten i storstockholmsområdet att de bör placeras så nära Stockholm som möjligt. Jag förordar därför, efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet och statsrådet Moberg, att de båda organen lokaliseras till Norrköping.

Beträffande Linköpingsgruppen har jag inget att erinra mot delegationens förslag utan förordar efter samråd med berörda departementschefer att *statens rättskemiska laboratorium* och *statens kriminaltekniska laboratorium* flyttas till Linköping. Det förhållandet att socialstyrelsen nyligen har tillsatt en utredning om rättskemiska laboratoriets organisation utgör enligt min mening inte något hinder för ett beslut om att flytta laboratoriets verksamhet till Linköping. Socialstyrelsens fortsatta utredningsarbete bör ske med utgångspunkt häri.

Vad gäller de myndigheter som föreslagits flytta till Luleå, nämligen *statens geotekniska institut* och *Sveriges geologiska undersökning*, anser jag att de föreslagna omlokaliseringarna bör modifieras. Med hänsyn bl. a. till att geotekniska institutet har huvuddelen av sin uppdragsverksamhet i södra och mellersta Sverige och att det finns påtagliga risker för att denna skulle reduceras kraftigt vid en lokalisering till Luleå, är det lämpligt att institutet flyttas till en ort i södra Sverige. I detta sammanhang vill jag erinra om att chefen för kommunikationsdepartementet tidigare denna dag har föreslagit att ett vägtrafikinstitut inrättas och att detta förläggs till Linköping. Eftersom det med hänsyn till samarbetsbehovet är angeläget att geotekniska institutet lokaliseras till samma ort som vägtrafikinstitutet, förordar jag efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet, att geotekniska institutet lokaliseras till Linköping.

Beträffande SGU vill jag peka på att även denna myndighet har en mycket stor del av sin verksamhet i södra och mellersta delarna av landet. Den geologiska karteringen, inventeringen av sand-, grus- och grundvattentillgångar samt uppdragsverksamheten beräknas under överskådlig tid vara koncentrerad till södra och mellersta Sverige. En betydande malmletning torde emellertid även i framtiden komma att ske i övre Norrland. För SGU:s verksamhet är vidare en nära kontakt med den naturvetenskapliga forskningen vid universitet av stor betydelse. Med hänsyn till vad jag här anfört och efter samråd med chefen för industridepartementet förordar jag, att huvuddelen av SGU förläggs till Uppsala. Jag har härvid beaktat stadens goda kommunikationer med huvuddelen av verkets arbetsområden liksom möjligheterna till samarbete med geovetenskaplig forskning vid universitetet i Uppsala. Malmletningsverksamheten i övre Norrland och de aktiviteter inom skilda enheter av SGU som har samband med denna motiverar emellertid en förläggning av en betydande enhet till Luleå. En sådan

enhet bör tillsammans med den utbildnings- och forskningsverksamhet inom det gruv- och geovetenskapliga området som anses bli förlagd till den nya högskolenheten för högre teknisk utbildning och forskning i Luleå kunna bilda en mycket slagkraftig kombination av resurser för forsknings- och utvecklingsarbete inom ifrågavarande områden. Omfattningen av SGU:s nuvarande verksamhet i Malå påverkas ej av den föreslagna omlokaliseringen. Däremot kommer naturligen verksamheten i Malå att framdeles ledas från Luleå. — Av de ca 260 anställda vid SGU i Stockholm beräknas drygt 160 bli sysselsatta i Uppsala och inemot 100 i Luleå.

I fråga om Karlstads-gruppen har jag ingen erinran mot delegationens förslag. Efter samråd med chefen för försvarsdepartementet förordar jag således att *försvarets sjukvårdsstyrelse*, *militärpsykologiska institutet* och *värnpliktsverket* flyttas till Karlstad. Som jag kommer att redovisa i det följande föreslås utöver dessa enheter, att även delar av försvarets materielverk lokaliseras till Karlstad.

Jag tillstyrker vidare efter samråd med chefen för försvarsdepartementet att, sedan beslut fattats om inrättande av en för krigsmakten gemensam *förvaltningsskola* och en *teknisk skola för armén*, dessa förläggs till Östersund. Beträffande arméns tekniska skola beräknas i en första etapp, som avser omlokalisering från Stockholm, sysselsättningen till ca 70 anställda. Skolan torde längre fram komma att sysselsätta ca 200 efter vissa sammanslagningar. I det följande kommer förslag även att redovisas att en ny socialhögskola förläggs till Östersund.

Delegationen har föreslagit att *domänverkets centralförvaltning* skall flytta till Falun/Borlänge-regionen. Efter samråd med chefen för industridepartementet tillstyrker jag detta förslag. När det gäller lokaliseringsorten förordar jag Borlänge. Som motiv härför kan främst anföras behovet av differentiering av arbetsmarknaden i Borlänge. Med hänsyn till att Borlänge och Falun kan betraktas som en näringsgeografisk enhet och till att domänverket redan har en lokalförvaltning i Falun finner jag det naturligt att de båda kommunerna nära samråder med varandra i frågor rörande domänverkets lokalisering till regionen. Jag vill i sammanhanget erinra om att när regeringen lämnade sitt medgivande till att domänverket fick flytta till sina nya lokaler i Bergshamra förutsattes att flyttningen kunde bli av temporär natur. Medgivandet innebar således inte att domänverket skulle undantas från Kungl. Maj:ts prövning av delegationens förslag.

Som jag tidigare redovisat har lokaliseringsfrågan behandlats också av andra utredningar. Jag går nu över till att redovisa dessa övriga förslag.

Lokaliseringen av mynt- och medaljtillverkningen har utretts vid flera tillfällen sedan början av 1960-talet. År 1967 föreslog statskontoret en förläggning till Tumba och året därpå föreslog mynt- och juste-

ringsverket, efter ytterligare utredning, Eskilstuna eller Norrköping som lokaliseringsort. I början av år 1969 uppdrog Kungl. Maj:t åt mynt- och justeringsverket och byggnadsstyrelsen att förbereda en utflyttning till Eskilstuna. Vid riksdagsbehandlingen samma år av anslaget till mynt- och justeringsverket förklarade statsutskottet, i anledning av motioner i ämnet, sig inte ha något att erinra mot en lokalisering till Eskilstuna, men uttalade att om mera väsentliga avvikelser från tidigare ekonomiska kalkyler inträffade kunde det vara motiverat att ytterligare förläggningsoptioner studeras. De ekonomiska kalkylerna vid en förläggning till Eskilstuna visade sig hålla väl och i 1970 års statsverksproposition begärdes medel för en nybyggnad för ändamålet. Sedan riksdagen uttalat sig för förnyade överväganden i frågan har ytterligare undersökningar genomförts, vilket redovisats i det föregående. Nu bör frågan om lokaliseringen av mynt- och medaljtillverkningen få sin definitiva lösning. De senaste undersökningarna styrker det tidigare förslaget, nämligen att en lokalisering till Eskilstuna är lämplig. Som enda realistiska alternativ härtil har Norrköping förts fram.

Eskilstuna har redan en betydande, industriellt inriktad statlig verksamhet. Med hänsyn till karaktären av den verksamhet som mynttillverkningen utgör ligger det därför närmare till hands att anknyta till denna miljö. Jag förordar således att mynt- och medaljtillverkningen vid mynt- och justeringsverket lokaliseras till E s k i l s t u n a.

Delegationen har tidigare i annat sammanhang föreslagit att *statens provningsanstalt* skall förläggas till Studsvik. Förslaget motiverades i huvudsak med de samordningsvinster som skulle uppkomma genom lokalisering tillsammans med AB Atomenergi. Jag anser inte dessa vinster större än att de regionalpolitiska skälen bör överväga vid valet av lokaliseringsort för provningsanstalten. Efter samråd med chefen för industridepartementet förordar jag därvid B o r å s. Beträffande valet av Borås som lokaliseringsort vill jag anföra följande. Såsom senast understrukits av TEKO-utredningen bör Borås få ett tillskott av statlig verksamhet med hänsyn till det ensidiga näringslivet och de strukturella problem som textil- och konfektionsindustrin har. Borås kan vidare erbjuda provningsanstalten en mångsidig industriell och teknisk miljö inom rimliga rese- och transportavstånd.

Det relativt stora behovet av provningsresurser för bl. a. byggnadstekniska provningar i storstockholmsområdet bör tillgodoses även efter en omlokalisering med hjälp av en särskild stockholmsfilial till provningsanstalten.

Vid en omlokalisering av provningsanstalten enligt de riktlinjer som jag nyss dragit upp beräknar jag att ca 150 av de sammanlagt ca 220 anställda som nu är verksamma i Stockholm kommer att beröras av utflyttningen.

Jag vill i detta sammanhang redovisa vissa andra förslag till omlokalisering av central statlig verksamhet.

Chefen för kommunikationsdepartementet har tidigare denna dag föreslagit att ett vägtrafikinstitut inrättas och att institutet förläggs till **L i n k ö p i n g**. Detta institut beräknas sysselsätta ca 150 personer.

Senare denna dag kommer chefen för jordbruksdepartementet att föreslå att en ny organisation för livsmedelskontrollen, *statens livsmedelsverk*, förläggs till **U p p s a l a** med hänsyn till behovet av samarbete med den forskning som bedrivs vid lantbrukshögskolan, veterinärhögskolan och statens veterinärmedicinska anstalt. Livsmedelsverket kommer att ha ca 185 anställda.

Vidare kommer chefen för justitiedepartementet att i särskild proposition föreslå bl. a. förläggning av två avdelningar i den utbyggda *kammarrättsorganisationen* till **S u n d s v a l l**.

Chefen för försvarsdepartementet kommer att i särskild proposition föreslå att vissa delar av *försvarets materielverk* kommer att lokaliseras utanför storstockholmsområdet. Detta förslag grundas på ett betänkande från försvarets materielanskaffningsutredning rörande omorganisationen av denna verksamhet. Förslaget innebär att delar av försvarets materielverk flyttas till **K a r l s t a d** samt vissa övriga orter i landet. Flyttningen till Karlstad kommer att beröra ca 400 anställda medan de övriga utflyttningarna beräknas beröra ca 200 anställda.

Slutligen kommer chefen för utbildningsdepartementet och statsrådet Moberg att i särskilda propositioner lägga fram förslag om inrättande av en *bibliotekshögskola* och en ny *socialhögskola*. Bibliotekshögskolan kommer därvid att föreslås bli lokaliserad till **B o r å s**. Socialhögskolan kommer, som jag redan nämnt, att föreslås bli förlagd till **Ö s t e r s u n d**.

Genom de denna dag framlagda förslagen kommer således statlig verksamhet i betydande omfattning att flyttas från storstockholmsområdet. Därigenom kommer vissa orter att få omfattande tillskott av sysselsättningstillfällen. Som jag tidigare har framhållit är det rimligt att utgå från att de indirekta sysselsättningsmässiga effekterna blir väsentligt större än vad antalet anställda ger vid handen. Inte minst gäller detta för lokalisering av utbildningsanstalter. Jag vill dock åter erinra om att de nu framlagda förslagen utgör en första etapp och jag förutsätter att ytterligare central statlig verksamhet skall kunna flyttas ut.

De i denna etapp framlagda förslagen sammanfattas i följande tablå:

		Antal anställda (avrundade tal)	
<i>Linköping</i>	Statens kriminaltekniska laboratorium	60	
	Statens rättskemiska laboratorium	85	
	Statens geotekniska institut	80	
	Vägförskningsinstitutet	ca 150	375
<i>Norrköping</i>	Statens invandrarverk	210	
	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	400	
	Luftfartsverket	305	
	Sjöfartsverket	290	
	Kriminalvårdsstyrelsen	300	
	TRU-kommittén	ca 135	
	Sveriges Radios utbildningsenhet	ca 160	1 800
<i>Jönköping</i>	Lantbruksstyrelsen	170	
	Skogsstyrelsen	95	265
<i>Borås</i>	Statens provningsanstalt	ca 150	
	Bibliotekshögskola	ca 40	² 190
<i>Karlstad</i>	Värnpliktsverket	75	
	Militärpsykologiska institutet	40	
	Försvarets sjukvårdsstyrelse	110	
	Försvarets materielverk, del av	ca 400	625
<i>Borlänge</i>	Domänverket		400
<i>Gävle</i>	Lantmäteristyrelsen	170	
	Rikets allmänna kartverk	520	
	Centralnämnden för fastighetsdata	70	
	Statens institut för byggnadsforskning	160	920
<i>Sundsvall</i>	Statens personalpensionsverk	245	
	Centrala studiehjälpsnämnden	90	
	Riksförsäkringsverket, del av	ca 200	
	Kammarrätten, två avdelningar	ca 25	560
<i>Östersund</i>	Försvarets förvaltningsskola	ca 50	
	Arméns tekniska skola	ca ¹ 200	
	Socialhögskola	ca 40	² 290
<i>Umeå</i>	Skogshögskolan	330	
	Arbetsmedicinska institutet, filial	ca 40	² 370
<i>Luleå</i>	Sveriges geologiska undersökning, del av		ca 100
<i>Eskilstuna</i>	Mynt- och justeringsverket, del av		50
<i>Uppsala</i>	Statens livsmedelsverk	185	
	Sveriges geologiska undersökning, del av	ca 160	345
<i>Totalt</i>			<i>ca 6 300</i>

¹ Avser beräknat antal anställda på sikt; i första etappen ca 70.

² Utöver de angivna talen, som avser antal anställda, tillkommer i Borås, Östersund och Umeå elever vid resp. utbildningsanstalt.

Åtgärder i samband med omlokalisering

I likhet med delegationen anser jag att det är angeläget att stora ansträngningar görs från arbetsgivaren/statens sida för att lindra de omställningsproblem som uppstår för berörd personal. Det är vidare angeläget att omlokaliseringen genomförs på ett sådant sätt att störningarna i myndigheternas verksamhet blir så små som möjligt.

Planering av omlokaliseringen

Delegationen tar upp en rad övergångsproblem som kan uppkomma i samband med en utflyttning. Bl. a. påpekar delegationen att en viss del av personalen av skilda anledningar kommer att sluta sina anställningar efter det att beslut fattats om omlokalisering och fram till tiden för utflyttningen. Övergångsvis kan också vissa problem föreligga att rekrytera lämplig personal på lokaliseringsorterna. Det är därför enligt delegationen av vikt att omlokaliseringarna planeras ingående så att produktionsstörningar inte allvarligt skall försämra verksamheten. Jag delar denna uppfattning. För att lösa uppkommande problem pekar delegationen på möjligheten att flytta ut verksamheten i etapper samt att dubblera tjänster och utrustning. För egen del anser jag att det i undantagsfall, framför allt i fråga om större myndigheter, kan vara lämpligt att flytta ut verksamheten i flera etapper. I viss begränsad utsträckning bör vidare tjänster kunna dubbleras under en övergångsperiod, om allvarliga störningar i verksamheten annars skulle uppstå.

Delegationen framhåller att rekryteringssvårigheterna på sikt inte bör överdrivas. Det finns faktorer som talar för att orter av sådan storleksordning som de föreslagna ter sig relativt attraktiva i förhållande till storstockholmsområdet. Bland sådana faktorer nämns närhet till högre utbildning, bra kommunikationer samt god tillgång till bostäder och olika slag av kommunal service. För verksamhetens bedrivande är det väsentligt med goda kontakter med i Stockholm kvarvarande statlig verksamhet. Delegationen har lagt särskild vikt vid att de utvalda orterna skall ha goda kommunikationer med framför allt Stockholm men även med landet i övrigt. Delegationen förordar dock att särskilda insatser görs för att ytterligare förbättra kommunikationerna på lokaliseringsorterna. Även vid remissförfarandet har framförts krav på förbättrade kommunikationer. Vidare har flera remissinstanser framhållit vikten av tillgång till goda bostäder. Härvid har bl. a. några berörda länsstyrelser framhållit att en extra bostadskvot kan krävas för att klara bostadsförsörjningen på lokaliseringsorterna.

Även jag anser att närhet till högre utbildning samt tillgång till goda kommunikationer och bostäder är av stor vikt för berörda organ och deras personal. Frågan om fortsatt decentralisering av den högre utbildningen prövas f. n. av 1968 års utbildningsutredning (U 68). Jag utgår från att denna utredning i sitt arbete beaktar konsekvenserna av att mina här framlagda förslag om utlokalisering av statlig verksamhet genomförs. Jag finner efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet och statsrådet Moberg att — utöver de förut nämnda lokaliseringsorterna — ytterligare några få bör kunna komma i fråga för högre utbildning. Även om de av mig föreslagna lokaliseringsorterna redan har goda kommunikationer, delar jag delegationens uppfattning att särskilda

insatser bör göras för att ytterligare förbättra kommunikationerna med Stockholm och även i möjligaste mån med landet i övrigt. Jag anser mig ha anledning att utgå från att berörda myndigheter resp. företag på kommunikationsområdet kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på dessa frågor.

Delegationen har besökt samtliga de av delegationen föreslagna orterna för att bl. a. informera sig om kommunernas möjligheter att lösa bostadsfrågan. Det är delegationens uppfattning att samtliga dessa orter fyller högt ställda anspråk på service i olika avseenden. Jag har vidare inhämtat från chefen för inrikesdepartementet att utrymme torde finnas i bostadsbyggnadsplanerna för att tillgodose behovet av bostäder på de aktuella orterna.

När det gäller planeringen för utflyttningen av berörda organ delar jag delegationens uppfattning att denna planering liksom själva genomförandet av omlokaliseringen i princip bör ankomma på myndigheterna själva. Några remissinstanser, däribland statskontoret och riksrevisionsverket, anser en central samordning av vissa frågor nödvändig.

Delegationen anser vidare att arbetsgivaren i möjligaste mån bör bereda sådan personal som av olika anledningar inte anser sig kunna följa med vid omlokaliseringen likvärdig sysselsättning i storstockholmsområdet. För administrationen härav föreslår delegationen obligatoriskt samråd med statens omplaceringsnämnd före återbesättande av lediga platser vid samtliga statliga organ i storstockholmsområdet. Vidare bör enligt delegationen övervägas att i första hand erbjuda anställda vid organ som fortfarande skall vara lokaliserade i stockholmsområdet att få tjänster som blir vakanta i utlokaliserade organ. Ett stort antal remissinstanser understryker att arbetsgivaren bör skaffa likvärdig anställning i Stockholm för dem som slutar sin anställning till följd av omlokalisering. Några uttrycker dock oro för att inte likvärdiga arbetsuppgifter skall finnas, främst för specialiserad personal.

Statens personalnämnd, som i årets statsverksproposition (prop. 1971: 1 bil. 9 s. 69) föreslås bli inrättad, avses vara central myndighet för den statliga personaladministrationen bl. a. i frågor som rör personaladministrativ planering inbegripet omplaceringsverksamhet. Jag anser det därför naturligt att statens personalnämnd tilldelas en väsentlig roll vid lösandet av samordningsfrågor av personaladministrativ natur som uppkommer i samband med omlokaliseringen. Inom försvarsdepartementets område kan visst biträde härvid lämnas av försvarets personalnämnd.

Delegationen föreslår att särskilda organisationskommittéer tillsätts vid samtliga organ som skall omlokaliseras. Detta förslag har tillstyrkts av de remissinstanser som uttalat sig i frågan.

Jag anser det viktigt att sådana organisationskommittéer inrättas, så att bl. a. berörda arbetstagargrupper bereds möjlighet att delta i planerings- och utredningsarbetet vid omlokaliseringen. I likhet med delega-

tionen anser jag att organisationskommittéerna bör kunna få speciella resurser för att fullgöra sina uppgifter. Delegationen för förvaltningsdemokrati bör närmare utreda dessa frågor och komma med förslag om vilken sammansättning och vilka arbetsformer kommittéerna bör få.

Delegationen för förvaltningsdemokrati och statskontoret har ställt sig tveksamma till delegationens förslag att infoga samtliga berörda organ i försöksverksamheten med förvaltningsdemokrati. Jag anser att myndigheterna själva och deras personal i samråd med delegationen för förvaltningsdemokrati bör få avgöra frågan om en anslutning till nämnda försöksverksamhet.

Några remissinstanser har framhållit att myndigheternas organisation och arbetsuppgifter bör ses över i samband med omlokaliseringen. Även jag anser att det kan vara lämpligt att myndigheterna i detta sammanhang ser över den interna organisationen. En sådan översyn bör dock inte sikta till någon mer genomgripande omdaning av organisationen utan huvudsakligen omfatta en genomgång av befintliga rutiner och arbetsfördelningen inom byråer och avdelningar. Detta är i och för sig en uppgift som myndigheterna fortlöpande skall ägna sig åt.

Personalfrågor

Det är, som jag tidigare framhållit, nödvändigt att göra stora insatser för den personal som berörs av omlokaliseringarna.

Nu anställd personal vid myndigheter som skall omlokaliseras kan ha mer eller mindre starka skäl för en önskan att bo kvar i Stockholm. Tidigare erfarenheter visar enligt delegationen att personalen i inte oväsentlig omfattning slutar sina anställningar i samband med en omlokalisering.

I viss utsträckning kan enligt min mening omfattningen av en sådan personalavtappning minskas genom olika åtgärder. Man kan förutsätta att kännedomen om arbets- och bostadsförhållandena på den nya orten är otillräcklig i många fall. Redan i ett mycket tidigt skede bör därför ges en fyllig information i dessa frågor, samtidigt som upplysning ges om planläggningen i fråga om de nya arbetslokalerna och om de åtgärder för bostadsanskaffning som planeras. Vidare bör redan från början klart redovisas vilka ekonomiska stödåtgärder arbetsgivaren är beredd att sätta in för den som flyttar i samband med omlokalisering. Jag återkommer senare till denna fråga.

Även om sådana åtgärder vidtas, kommer det förmodligen att finnas åtskilliga nu anställda, som av olika skäl inte önskar följa med till den nya stationeringsorten och som därför söker sig till andra anställningar i stockholmsområdet.

Bland de anställda som inte önskar medfölja till den nya stationeringsorten kan det komma att finnas sådana, som inte har möjlighet att

själva finna annan anställning i stockholmsområdet. När omlokaliseringstidpunkten närmar sig skulle de komma att känna sig försatta i en tvångssituation med hänsyn till den möjlighet att hävda en tjänstgöringskyldighet på ändrad stationeringsort, som anställningsförhållandet innebär. Stödåtgärder bör därför enligt min mening sättas in tidigt för dem som vill stanna kvar i Stockholm och inte själva kan finna annan anställning. Om de så önskar, skall dessa åtgärder inriktas även på anställningar utom den statliga verksamheten. Statens personalnämnd bör som förut nämnts centralt svara för rekryterings- och omplaceringsfrågor i samband med omlokalisering.

I vissa fall kan omskolning till annat yrke underlätta övergång till annan anställning. Lön bör i viss omfattning kunna utgå under tiden för sådan omskolning. För bestridande av lönekostnader i dylika fall liksom i vissa fall då en definitiv arbetsplacering ännu inte erhållits bör det under sjunde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till lönekostnader vid viss omskolning och omplacering utnyttjas.

Finns det sedan åtgärder av nu angivet slag genomförts fortfarande kvar personal hos de olika myndigheterna, som inte önskar tjänstgöra i den nya stationeringsorten, uppkommer frågan i vilken utsträckning tjänstgöringskyldighet på den nya orten skall hävdas av arbetsgivaren.

Hos dessa anställda kan finnas mer eller mindre starka skäl mot en flyttning från Stockholm. I möjlig mån bör hänsyn tas till dessa skäl. Prövning måste göras från fall till fall. Det måste bedömas hur den anställde berörs av en omflyttning. Olika skäl kan härvid samverka. Det går därför inte att göra en lista över skäl som skulle utgöra hinder för flyttning. Betydelsefulla skäl för att inte medfölja kan vara makes förvärvsarbete, vård av anhörig, nära förestående pensionsavgång och hälsoskäl. Innehav av eget hem, bisyssla eller barns skolgång kan däremot inte var för sig vara motiv nog för att avböja omflyttning.

Föreligger i här avsedda fall tillräckligt vägande skäl, bör den anställde enligt min mening garanteras fortsatt anställning i Stockholm. Han bör dock efter omständigheterna kunna åläggas att under längre eller kortare tid tjänstgöra på myndighetens nya stationeringsort.

Finns inte sådana vägande skäl mot en flyttning från Stockholm bör i allmänhet hävdas skyldighet för den anställde att tjänstgöra på den nya stationeringsorten.

En särskild nämnd bör tillsättas som efter kontakt med den anställdes organisation har att ta ställning till om åberopade skäl mot flyttning är att anse som tillräckligt vägande.

När det gäller ekonomiska stödåtgärder för den personal som följer med vid omlokaliseringen berör delegationen bl. a. möjligheterna till gottgörelse för inkomstbortfall till följd av placering i lägre ortsgrupp, vidgad rätt till flyttningkostnadsersättning och till anstånd med omstationering samt vissa fria resor mellan lokaliseringsorten och Stockholm.

Delegationen framhåller dock att flertalet av dessa åtgärder är av sådan art att de bör bli föremål för förhandlingar mellan statens avtalsverk och personalorganisationerna. Jag finner denna uppfattning i och för sig riktig men vill framhålla att gällande kollektivavtal i viss utsträckning överlåter åt arbetsgivaren att medge förmåner utöver dem som uttryckligt reglerats i avtalet. Så är förhållandet då det gäller kompensation för minskad lön på grund av placering i lägre ortsgrupp och även då fråga är om vidgade möjligheter till ersättning vid flyttning och till anstånd med omstationering. Enligt vad jag inhämtat förbereds redan nu föreskrifter i berörda hänseenden. I detta sammanhang kan nämnas att avtalsverket bl. a. mot bakgrunden av delegationens uttalanden och remissorganens yttranden har beslutat att bestämmelserna om förmåner i samband med omstationering skall överses av verket. Verket avser härfter att ta upp förhandlingar rörande förmånerna med de statsanställdas huvudorganisationer.

F. n. har en statsanställd möjlighet att under vissa förutsättningar få statligt bostadsanskaffningslån för att förvärva bostadsrätt inom bostadsrättsförening. Lånet får inte överstiga 20 000 kr. Jag förordar att Kungl. Maj:t får medge bostadsanskaffningslån i samband med omlokalisering i vidare omfattning än f. n. och även för kontantinsats vid inköp av eget hem. Maximeringen av lånesumman till 20 000 kr. bör dock gälla.

Vad beträffar resor mellan lokaliseringsorten och Stockholm lämnar gällande avtal möjlighet till ersättning för resor för den omlokaliserade och hans familj vid själva flyttningen och också för andra resor i samband med flyttningen, t. ex. för att bese olika bostadsalternativ på lokaliseringsorten. Det är tveksamt om avtalen även ger möjlighet att utge ersättning för familjemedlemmars resor av sistnämnda slag eller för resor som den anställde och hans familj företar för att efter omlokaliseringen besöka anhöriga och bekanta i Stockholm. Jag anser skäligt, att sådan ersättning i viss utsträckning skall kunna beredas vederbörande. Kungl. Maj:t bör därför få möjlighet att meddela föreskrifter om sådana ersättningar.

Det torde få ankomma på statens personalnämnd att även undersöka vilka ökade resurser som kan behöva tillföras nämnden för att den skall kunna fullgöra sina uppgifter i samband med omlokaliseringen. Jag kommer i det följande att förorda att medel bl. a. för detta ändamål anvisas över ett särskilt anslag under sjunde huvudtiteln.

Flera remissinstanser har tagit upp problemet att skaffa make eller maka arbete på den nya orten. En praktisk åtgärd för att underlätta detta är enligt min mening att arbetsmarknadsstyrelsen tillställer den anställde platslistor för lokaliseringsorten som avser det aktuella yrkesområdet för hans make eller maka. Enligt vad jag inhämtat från arbetsmarknadsstyrelsen finns inget hinder härför. Även i sådana fall bör per-

sonalnämnderna kunna hjälpa till med att undersöka möjligheterna till ny anställning.

Jag utgår från att i det fortsatta arbetet kommer att klarläggas i vad mån motsvarande personalförmåner skall kunna utgå till den personal anställd vid Sveriges Radios utbildningsenhet som svarar för skolprogramsverksamheten.

Jag vill här slutligen beröra en fråga som har samband med en anställds byte av lägenhet. Det läget kan uppkomma, att en anställd som väljer att flytta med vid omlokaliseringen — och därvid ställer sin lägenhet i Stockholm till bostadsförmedlingens förfogande — efter viss tid önskar återvända till Stockholm. Enligt vad jag inhämtat från bostadsförmedlingsorganet i storstockholm finns en generell rätt att i sådant fall erhålla en likvärdig bostad i stockholmsområdet om man återvänder inom två år. Föreligger särskilda skäl kan denna tidsrymd förlängas.

Lokalförsörjning, tidsplan och medelsbehov

En av de faktorer som styr tidsplanen för utflyttningarna är, som delegationen framhållit, möjligheterna att snabbt skaffa lämpliga lokaler. Delegationen förordar dock att en ny förkortad lokalförsörjningsprocess används för de byggnadsobjekt som kommer till stånd i samband med omlokaliseringen. För att erhålla en effektivare byggprocess bör projektering av nybyggnader t. ex. kunna sättas igång på grundval av generella program så snart det är klart vilken verksamhetstyp som skall inrymmas i byggnaderna. Bygandet kan då påbörjas innan slutlig ställning tagits till det detaljerade lokalbehovet. Redovisningen för riksdagen av lokalproduktionen och medelsbehovet skall dock som hittills ske när projekteringsprocessen nått så långt att tillförlitlig kostnadsberäkning föreligger. Det ankommer på Kungl. Maj:t att fatta beslut om erforderlig komplettering av gällande handläggningsordning för statligt byggande.

Delegationen har angett att tiden från det att Kungl. Maj:t lämnar uppdrag i fråga om översiktlig lokalförsörjningsutredning fram till inflyttningsfärdiga lokaler — enligt den föreslagna processen — bör kunna uppgå till 3—5 år. Jämfört med normal tidsåtgång för byggnadsstyrelsens projekt innebär det en avsevärd minskning.

Jag har inget att erinra mot den av delegationen angivna tidsplanen. Om beslut fattas under innevarande budgetår bör således inflyttning på de nya lokaliseringssorterna kunna ske under budgetåren 1974/75 och 1975/76.

Investeringsbehovet i lokaler på de föreslagna orterna har av delegationen uppskattats till ca 280 milj. kr. Härtill kommer kostnader för försvarets utbildningsanstalter i Östersund. Denna kostnad har av fortifikationsförvaltningen bedömts bli ca 60 milj. kr., medan chefen för armén och försvarets rationaliseringsinstitut uppskattar investeringsbehovet

till ca 50 milj. kr. Vidare ingår inte i delegationens beräkning markkostnader, vilka av naturliga skäl är mycket svåra att uppskatta. Härutöver kommer kostnader för inredning och utrustning. Dessa kostnader blir bl. a. beroende av i vilken utsträckning befintlig inredning och utrustning kan tas med vid omlokaliseringen. Jag vill i detta sammanhang understryka att uppskattningen av investeringskostnaderna bygger på mycket översiktliga bedömningar av lokalbehoven för de berörda myndigheterna m. m. och att dessa lokalbehov inte varit föremål för någon individuell prövning avseende resp. verksamhets utveckling. Hänsyn har inte heller tagits till de modifieringar av delegationens förslag som jag förordat i det föregående.

Det bör framhållas att de angivna investeringarna i viss omfattning ersätter investeringar i nya lokaler för statlig verksamhet i storstockholmsområdet. De angivna investeringarna representerar därför inte en egentlig kostnad för genomförandet av omlokaliseringen.

Jag vill i detta sammanhang ta upp frågan om behov av särskilda medel för planerings- och utredningsarbete m. m. i samband med omlokaliseringarna.

De myndigheter som skall omlokaliseras kommer, som jag tidigare anförde, att få huvudansvaret för sin flyttning. Myndigheterna kan komma att behöva särskilda planeringsresurser, bl. a. för de av mig förordade organisationskommittéernas verksamhet. Jag anser att medel härför bör ställas till förfogande under ett särskilt anslag under sjunde huvudtiteln. Anslaget bör vidare kunna disponeras av de organ som har centrala samordnings- och planeringsuppgifter i samband med omlokaliseringarna.

Mot bakgrund av det anförda förordar jag att ett förslagsanslag på 5 milj. kr. anvisas till förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet.

Byggnadsstyrelsen har vidare anmält behov av medel för att kunna köpa mark för de föreslagna lokaliseringsorterna. Det totala medelsbehovet för markinköp kan, som jag tidigare nämnt, knappast preciseras idag. Jag förordar att i avvaktan på en säkrare bedömning för nästa budgetår 25 milj. kr. anvisas för detta ändamål.

Sammanfattning

En bättre balanserad utveckling mellan olika delar av landet framstår som ett av de centrala målen för den ekonomiska politiken. Det är mot denna bakgrund som regionalpolitiken successivt utvidgats så att den i dag inrymmer både en omfattande planerings-, utrednings- och informationsverksamhet och ett system av betydelsefulla stimulansåtgärder för näringslivet.

Regionalpolitiken har gett påtagliga resultat. Resultaten framstår ändock som otillräckliga i relation till problemens storlek och omfattning.

Därför är det uppenbart att även andra medel än de som hittills utnyttjats bör komma till användning. Ett viktigt sådant medel utgör lokalisering av central statlig förvaltning.

Den stora vikt som de regionala frågorna tillmäts motiverar att statliga myndigheters och institutioners lokalisering omprövas systematiskt. Genomgående måste frågan ställas om en nuvarande eller föreslagen lokalisering är den som bäst tillgodoser allmänna samhällsintressen. I detta syfte har en prövning av lokaliseringsfrågan som regel ingått som en uppgift för de utredningar som på senare tid haft att bedöma organisationsfrågan för olika myndigheter. I detta syfte har också delegationen för lokalisering av statlig verksamhet inlett en fullständig genomgång av den statliga förvaltningen. Resultaten av en första etapp i delegationens arbete har nyligen presenterats.

De förslag som lokaliseringsdelegationen samt vissa andra utredningar lagt fram i lokaliseringsfrågan bör enligt min mening leda till positiva åtgärder. Därför framläggs nu förslag om lokalisering av 30 myndigheter och institutioner och väsentliga delar av ytterligare 6 myndigheter och institutioner med sammanlagt ca 6 300 anställda till 13 orter utanför storstockholmsområdet.

Denna åtgärd bör enligt min mening på ett verksamt sätt bidra till att stimulera en positiv utveckling i ett antal större orter i landet som är av stor betydelse för den framtida regionala utvecklingen. Eftersom åtgärderna kan väntas få inte obetydliga indirekta effekter bör bidraget till en förbättring av balansen på sikt kunna bli större än vad de angivna siffrorna ger vid handen.

De avsevärda fördelarna ur regionalpolitisk synvinkel är enligt min mening fullt tillräckliga för att motivera de ökade kostnader och problem som en omställning av detta slag nödvändigtvis för med sig. Erfarenheterna från andra utflyttningar visar att problemen kan reduceras väsentligt förutsatt att omflyttningen blir väl förberedd och planerad. Därför är det givetvis av vikt att detta problem ägnas stor uppmärksamhet.

Personalfrågorna är självfallet av den allra största betydelse i samband med utflyttningarna. Det är viktigt att arbetsgivaren/staten visar generositet och omtanke mot alla anställda, såväl dem som flyttar med till den nya lokaliseringsorten som dem som av olika skäl inte kan flytta med. I detta syfte föreslås därför olika åtgärder för att täcka de anställdas kostnader i samband med flyttningen m. m. samt en garanti om fortsatt selsättning för dem som har vägande skäl att inte flytta med.

Avsikten är att de förslag som nu läggs i framtiden skall följas av ytterligare förslag om utflyttningar. Ytterligare några orter kan därvid komma att få del av lokalisering av den statliga verksamheten. Skall den regionalpolitiska effekten av dessa åtgärder bli reell är det dock ett ovillkorligt krav att antalet orter förblir begränsat.

Hemställan

Under återopande av vad jag anført i det föregående hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1) godkänna de allmänna riktlinjer för en omlokalisering av central statlig verksamhet som jag angett i det föregående,

2) godkänna vad jag i det föregående förordat i fråga om bostadsanskaffningslån i samband med omlokalisering,

3) till *Förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet* för budgetåret 1971/72 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 000 000 kr.,

4) till *Markinköp i samband med omlokalisering av statlig verksamhet* för budgetåret 1971/72 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 25 000 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Innehållsförteckning

	Sid.
Inledning	2
Nuläget	5
Den statliga verksamhetens omfattning och lokalisering	5
Lokalsituationen inom storstockholmsområdet	7
Erfarenheter av tidigare utflyttning av statlig verksamhet	9
Delegationens förslag	13
Principiella överväganden	13
Förslag till omlokalisering	17
Förslag till lokaliseringssorter	26
Förslag till åtgärder i samband med omlokalisering	29
Remissyttranden över delegationens förslag	35
Principiella överväganden	35
Val av lokaliseringssorter	44
Förslag till omlokalisering	50
Åtgärder i samband med omlokalisering	94
Lokalisering av mynt- och justeringsverkets mynt- och medaljtillverkning	102
Lokalisering av statens provningsanstalt	104
Förslag till omlokalisering	104
Remissyttranden	105
Departementschefen	109
Bakgrund	109
Principiella överväganden	116
Förslag till omlokalisering	123
Åtgärder i samband med omlokalisering	135
Sammanfattning	142
Hemställan	144

